

Anu Koskimäki

Integroitu työmenetelmä
Väkivaltatyön asiakkaiden kokemuksia työmenetelmän toimivuudesta

Pro Gradu -tutkielma
Sosiaalityö
2015

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Integroitu työmenetelmä. Väkivaltatyön asiakkaiden kokemuksia työmenetelmän toimivuudesta.

Tekijä: Anu Koskimäki

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityön koulutusohjelma

Työn laji: Pro gradu -työ x Sivulaudaturtyö __ Lisensiaatintyö __

Sivumäärä: 76

Vuosi: 2015

Tiivistelmä:

Tutkimus käsitteli väkivaltatyön asiakkaiden kokemuksia väkivaltatyöhön kiinnittyvästä integroidusta työmenetelmästä. Tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, miten integroitu työmenetelmä vastasi asiakkaiden avun tarvetta ja miten sukupuoli merkityksellistyi väkivaltatyön palveluissa. Integroitu työmenetelmä on Ensi- ja turvakotien liiton kehittämä työmenetelmä ja tutkimus toteutui yhteistyössä heidän kanssaan. Tutkimus antaa heille kuvaa siitä, mihin suuntaan palveluita tulisi kehittää. Parisuhdeväkivalta on maailmanlaajuinen ongelma ja sen monisyisyyden ja tilannekohtaisuuden takia sille sopivia auttamiskeinoja on haasteellista löytää. Parisuhdeväkivallan ja väkivaltatyön tutkiminen on tämän takia perusteltua.

Tutkimus oli kriittisesti orientoitunut haastattelututkimus. Aineisto kerättiin haastattelemalla neljää väkivaltatyön asiakasta, kahta naista ja kahta miestä, ja haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Analyysi tehtiin sisällönanalyysinä, jossa haastatteluaineistosta haettiin yhtenäisiä teemoja asiakkaiden kokemuksista. Yhdistämällä näitä kokemuksia keskusteluun sukupuolesta saatiin tietoa integroidun työmenetelmän toimivuudesta, sukupuolen merkityksestä asiakkaiden henkilökohtaisissa kokemuksissa sekä pystyttiin osallistumaan laajempaan keskusteluun sukupuolen merkityksestä väkivaltatyön käytännöissä.

Sukupuoli on väkivaltatyössä suuressa asemassa palveluiden järjestyessä sukupuoliin liittyvien ennakkoletusten perusteelta. Tämä ajaa naiset ja miehet asiakkaina eriarvoiseen asemaan. Äitiyden ja isyyden ei nähdä olevan naisille ja miehille yhtä merkityksellisiä ja tämä näkyy äitiyden korostumisena naisille tarjotuissa palveluissa ja miehen ulkopuolisena asemana muun perheen asiakasprosesseihin nähden. Väkivaltatyön rakenteiden ollessa jäykkiä työntekijöiden merkitys sukupuoleen kytkeytyvien erojen pehmentäjänä on suuri, ja heidän kykynsä kohdata asiakkaat yksilöinä on edellytyksenä hyvän ja luottamuksellisen asiakassuhteen muodostumiselle. Perheet tulisi huomioida yksilöllisten prosessien lisäksi myös kokonaisuuksina, jotta saadaan oikea käsitys perheen tilanteesta ja heitä pystytään auttamaan sen mukaisesti. Väkivaltatyön asiakasprosesseista puuttuu jatkuvuus muiden auttavien tahojen kanssa. Yhteistyön vahvistaminen erityisesti lastensuojelun kanssa takaisi sujuvampaa jatkuvuutta prosesseille ja voisi tasa-arvoistaa myös äitien ja isien oikeuksia osallistua lapsiaan koskevaan päätöksentekoon.

Avainsanat: Väkivaltatyö, integroitu työmenetelmä, parisuhdeväkivalta, sukupuoli, sukupuolisensitiivisyys

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi x

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi __

(vain Lappia koskevat)

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Väkivaltatyö sukupuolen kontekstissa.....	4
2.1 Sukupuoli	4
2.2 Turvakotityön juuret ja muutos.....	11
2.3 Integroitu työmenetelmä.....	17
2.4 Väkivaltatyö turvakodeissa.....	21
2.4.1 Nais- ja lapsityö.....	21
2.4.2 Miestyö.....	23
3 Tutkimukselliset valinnat.....	26
3.1 Fokus asiakkaiden kokemuksissa.....	26
3.2 Emansipatorinen tiedonintressi, aineiston keruu ja analyysi	27
3.4 Väkivaltatyön tutkimuksen eettisyys.....	31
4 Ihmisiä väkivaltatyössä ja sukupuolen merkitysten todellistajina.....	38
4.1 Isät perheiden ulkopuolisina jäseninä.....	38
4.2 Naisia ja jaksavia äitejä.....	42
4.3 Työntekijän merkitys asiakkaalle.....	46
5 Prosessit naisia ja miehiä kohtaamassa.....	51
5.1 Perheiden kokonaisuudet huomioon.....	51
5.2 Ketä uskotaan?.....	55
5.3 Yksilöllisen kohtaamisen tarve.....	58
5.4 Yhteistyöllä sujuvuutta asiakasprosesseihin.....	64
6 Johtopäätökset.....	68
Lähteet.....	77

1 Johdanto

Pro Gradu -tutkielmassani olen kiinnostunut turvakotien ja Jussi-työn asiakkaiden kokemuksista Ensi- ja turvakotien liitolla kehitetyn integroidun työmenetelmän toimivuudesta. Tuon asiakkaiden kokemusten kautta esiin työmenetelmän ja väkivaltatyön kehittämiskohtia. Viitekehyksenä tarkastelulleni toimii sukupuoli ja haluan sen kautta tuoda erityisesti esiin sukupuolten erojen vaikutusta asiakasprosessin muodostumiselle sekä asiakkaan kohtaamiselle. Kysyn, *miten sukupuoli merkityksellistyy väkivaltatyön palveluissa ja kohtaamisissa ja miten integroitu työmenetelmä vastasi asiakkaiden avuntarpeeseen*. Sukupuolen merkityksen huomioiminen väkivaltatyön tarkastelussa on olennaista, sillä parisuhdeväkivalta nähdään sukupuolittuneena ilmiönä ja myös siihen liittyvät palvelut ovat rakentuneet osaksi tämän sukupuolittuneisuuden pohjalta.

Parisuhdeväkivalta on yleinen ja vakava maailman laajuinen ongelma (Jäppinen 2015, 22). Se voi olla fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa, kontrollia, eristämistä, sekä taloudellisten ja materiaalisten varojen rajoittamista (Radford & Harne 2008, 3–7). Väkivallan eri muodot voivat siis ulottua uhrin jokaiselle elämän osa-alueelle ja siten hallita kaikkea hänen toimimistaan. Irtautuminen väkivaltaisesta parisuhteesta voi tämän takia olla vaikeaa, ja se aiheuttaa paljon vaatimuksia myös väkivaltatyölle. Parisuhdeväkivallan monimuotoisuuden lisäksi jokaisen asiakkaan tilanteesta erilainen tekee heidän elämäntilanteensa. Nämä tekijät aiheuttavat väkivaltatyön järjestämiselle paljon haasteita. Tutkimusta parisuhdeväkivallasta tehdäänkin jatkuvasti ja sen myötä myös auttamisen keinoja pyritään kehittämään paremmiksi.

Parisuhdeväkivalta ilmiönä on kiinnostanut minua jo pitkään, olen tehnyt siitä myös kandin työni. Ongelman monimuotoisuuden, periytyvyyden ja salassa pysyvän luonteen takia auttamisen ja ennaltaehkäisyn keinoja on vaikeaa löytää. Näenkin tämän erittäin suurena haasteena sekä sosiaalityön tutkimukselle että käytännön työlle. Kun sain tietää Ensi- ja turvakotien liiton gradupyynnöstä koskien heidän väkivaltatyössään käyttämää integroitua työmallia, aihe tuntui heti sopivalta minulle. Tutkimusaiheen rajausta tein yhteistyössä heidän kanssaan, jotta se saatiin sekä palvelemaan heidän tarvettaan että

vastaamaan omia kiinnostuksen kohteitani ja pro gradu -tutkielman vaatimuksia.

Tutkimukselleni ainutlaatuisia piirteitä antaa aineistoni. Kaksi haastateltavistani oli naisia, jotka olivat eronneet väkivaltaisista miehistään, ja kaksi miestä, joiden vaimot olivat väärinkäyttäneet turvakodin palveluita hyötyäkseen erotilanteessa. Näen aineistoni miesten olevan osaltaan myös uhreja tilanteessaan, mikä puolestaan tarjoaa kiinnostavan näkökulman väkivaltatyön palveluiden tarkastelulle. Integroidun työmenetelmän yhtenä tarkoituksena on tuoda apua väkivaltatyöntekijöiden ristiriitatilanteisiin. Aineistoni tarjoaakin hyvän mahdollisuuden tämän ominaisuuden tarkastelulle.

Tutkielmani etenee ajallisesti taustoituksen menneisyyden hahmottamisesta analyysiosion tämän hetken tilanteeseen ja mahdollisen tulevaisuuden hahmottamiseen. Toisessa luvussa hahmotan väkivaltatyössä olennaista sukupuolikeskustelua. Se toimii työni läpi kulkevana näkökulmana. Sen jälkeen hahmotan turvakotien kehitystä niiden alkua ajoilta näihin päiviin asti. Suomen turvakodit eivät ole muun Euroopan tavoin kehittyneet alusta asti feminististen parisuhdeväkivaltanäkemyksen perusteelta, mutta ovat ajan saatossa lähentyneet niitä. Tämän taustan hahmottaminen osoittaa väkivaltatyön kehityksen suunnan Suomen turvakodeissa ja kertoo siitä, mille perusteelle integroitu työmenetelmä on rakentunut. Avaan toisessa luvussa myös integroitua työmallia sekä naisten, miesten ja lapsien kanssa tehtävää väkivaltatyötä teoreettisella tasolla. Tämä toimii pohjana asiakkaiden kokemusten ja asiakasprosessien etenemisen hahmottamiselle.

Kolmannessa luvussa käyn läpi tutkimuksen metodologian. Tutkimukseni on kriittisesti orientoitunut haastattelututkimus joka nojaa emansipatoriseen tiedonintressiin. Olen haastatellut neljää väkivaltatyön asiakasta, joiden asiakasprosesseissa on käytetty integroitua työmallia. Kaksi haastateltavista oli naisia ja kaksi miestä. Heidän kokemustensa kautta tutkin asiakkaan näkökulmaa väkivaltatyön prosessin sujuvuudesta. Emansipatorisen tiedonintressiin mukaisesti tavoitteeni on tuoda esiin ihmisten ajattelua ja toimintaa ohjaavien lukkiutumien mahdollinen olemassaolo ja siten osallistua ihmisiä vapauttavaan tiedon tuottoon.

Neljännessä ja viidennessä luvussa olen analysoinut haastatteluaineistoani. Aineisto jakautui selkeisiin teemoihin tutkimuskysymysten ympärille. Neljäs luku painottuu hahmottamaan sukupuolen merkitystä väkivaltatyön asiakasprosesseissa. Naisten ja miesten kohtaaminen sekä heille tarkoitetut palvelut ovat hyvin poikkeavia toisistaan. Tuon esiin näitä eroja ja niitä rakentavia tekijöitä. Viidennessä luvussa tuon esiin integroidun työmallin asiakasprosesseista esiin nousseita ja merkityksellisiksi muodostuneita kohtia. Tämä luku tuo esiin sitä, miten haastateltavieni asiakasprosessit ovat pystyneet vastaamaan heidän tarpeeseensa. Kuudennessa luvussa kokoan haastatteluista vetämäni johtopäätökset.

Parisuhdeväkivallan nimitys vaihtelee paljon sen väkivallan syiden selitysmalleista ja sen esiintymisen kontekstista riippuen. Eri yhteyksissä on käytetty käsitteitä perheväkivalta, kotiväkivalta, lähisuhdeväkivalta ja naisiin kohdistuva väkivalta. Olen päätenyt tutkielmassani käyttämään käsitettä parisuhdeväkivalta. Tämän ratkaisun tein tekstin selkeyden ja sujuvuuden kannalta, kun yksikään käsitteistä ei ollut sopivuudeltaan ylemmiden. En siis liitä siihen sen kummempia ideologioita merkityksiä, ja joku muista käsitteistä olisi voinut myös toimia sen tilalla. Koska tutkimuksessani kiinnostuksen fokus on asiakkaiden kokemukset väkivaltatyöstä, eikä niinkään heidän kokemukset väkivallasta itsessään, totesin, ettei käsitevalinta ole kovinkaan merkityksellinen ilmiön ymmärtämisen kannalta.

2 Väkivaltatyö sukupuolen kontekstissa

2.1 Sukupuoli

Tutkimukseni viitekehyksenä on sukupuoli, ja määrittelen seuraavaksi väkivaltatyön kannalta oleellista sukupuolikeskustelua. Olen rajannut sukupuolen määrittelyn työssäni nainen–mies asetelman ja keskustelun ympärille, sillä näen Suomessa tehtävän väkivaltatyön myös perustuvan tälle pohjalle. Tiedostan kuitenkin, että sukupuolen nähdään monissa yhteyksissä olevan tätä asetelmaa laajempi ja keskustelua sukupuolen moninaisuudesta käydään vilkkaasti Queer-teorian ja -tutkimuksen yhteydessä. Parisuhdeväkivallan ollessa sukupuolittunut ilmiö ja turvakotien toiminnan perustuessa hyvin pitkälle tälle ajatukselle on välttämätöntä huomioida keskustelu sukupuolten eroista ja vallan jakautumisesta. Säilytän työssäni silti sensitiivisen otteen yksilöiden eroille ja vältän tiukkaan kategorisointia ainoastaan sukupuolen perusteella. Valtasuhteet eivät ole muuttumattomia ja kaiken kattavia, eikä sen takia myöskään väkivaltatyötä tule perustaa kah-tiajaoille (Laine 2005, 140).

Sukupuolten valtasuhteiden ja erojen alkuperää on paikallistettu yhteiskunnallisessa keskustelussa erityisesti feminististen liikkeiden toimesta. Niiden käsitykset sukupuolen sosiaalisesti muodostuneesta alistaja–alistettu asetelmasta ovat johtaneet sukupuolijärjestelmän teoriaan (Liljeström 1996, 121), jota on myöhemmin kutsuttu myös sukupuolijärjestyksen teoriaksi. Sukupuolijärjestelmästä on useita toisistaan hieman poikkeavia tulkintoja, mutta niille yhtenäiseksi piirteeksi hahmotan käsityksen miehisestä määräysvallasta. Suomalaisen sukupuolijärjestelmään kytkeytyvän keskustelun keskiössä ovat olleet Rita Liljeströmin ja Yvonne Hirdmanin määrietykset sukupuolijärjestelmästä. Liljeström hahmotti sukupuolijärjestelmästä keskeisiksi piirteiksi miesten vallan, sukupuolisen työnjaon ja epäsymmetrisyyden vanhemmuudessa. Hirdman puolestaan painotti hierarkkisuuden ja erillään pidon olevan sukupuolijärjestelmän ylläpitäjiä. Hierarkkisuus perustui miesten materiaaliselle, kulttuuriselle ja symboliselle vallalle, ajatukseen miehestä ihmisen normina ja maskuliinisuuden suuremmalle arvostukselle. Erillään pito

puolestaan perustui naisten ja miesten ominaisuuksien määrittelylle vastakkaisiin ryhmiin, jotka täydentävät toisiaan. (Julkunen 2010, 16.) Tämä järjestelmä oli Hirdmanin mukaan sukupuolen järjestysrakenne ja samalla muiden sosiaalisten järjestysten ehto (Liljeström 1996, 122).

Sukupuolijärjestelmän teoriaa on yhteiskunnallisella tasolla huomioitu lähinnä työn ja vallan jakoon liittyvissä tasa-arvokysymyksissä. Tässä se on saanut tukea feministisessä tutkimuksessa esiin tuodusta sosiaalisen sukupuolen (gender) ja biologisen sukupuolen (sex) erottelusta. Kun sosiaalisesti muodostuvan sukupuolen voidaan ajatella rakentuvan biologisesta sukupuolesta erillään, sen muotoutumiselle ei enää nähdä jyrkkiä rajoja. (Julkunen 2010, 17.) Sukupuolen purkamisella voi siis olla tasa-arvostavia vaikutuksia yhteiskunnan rakenteiden kannalta. Kun fysiologiset ja sosiaaliset tekijät erotetaan toisistaan, voitaisiin naisilla ja miehillä ajatella olevan samanlaiset mahdollisuudet työelämässä. Sukupuolijärjestelmän teoria on kuitenkin jäänyt vain yhteiskunnallisen toiminnan ohjenuoraksi, eikä se ole näkemykseni mukaan saavuttanut laajempaa sosiaalisissa kohtaamisissa todellistuvaa sukupuolten tasa-arvoa.

Feministisissä sukupuolen teorioissa on vaihtelevia näkemyksiä siitä, määrittykö sukupuoli ihmisen syntyessä, kulttuurisissa ja sosiaalisissa yhteyksissä vai näiden summana (Jokinen 2010, 128). Olisi sen alkuperä mikä näistä tahansa, muiden tekijöiden vaikutusta ei voida kieltää. Syntyessä saatu sukupuoli asettaa ihmisen välittömästi myös kulttuurisesti määritettyyn kategoriaan ja kulttuurisesti syntyneiden kategorioiden voi ajatella ainakin osakseen saaneen pohjaa biologisten sukupuolten mukaan. Sukupuolen ja seksuaalisuuden historiallisuudesta vallitsee kuitenkin laaja yhteisymmärrys sukupuolentutkimuksessa. Ne muuttuvat ajassa ja paikassa sen mukaan, kun käsitykset niistä muuttuvat. (Rossi 2010, 23.) Tämä ajallinen muutos näkyy myös yhteiskunnan ja sosiaalipalveluiden rakenteissa sekä niiden kehityksessä. Viimeisen viiden vuosikymmenen aikana käsitykset ovat muuttuneet paljon, mutta viitteitä menneisyydestä on silti edelleen huomattavissa.

Kansainvälisesti vertailtuna sosiaalityön käytännöt ja tutkimus ovat olleet Suomessa erittäin sukupuolineutraaleja. 1960–1970-lukujen vaihteessa vahvistuneet naistutkimus

ja toisen aallon feminismit ajoivat sukupuolten tasa-arvon ideologiaa, joka sivuutti sukupuolikiisymykset. Tämä voi olla edelleen taustavaikuttajana sukupuolikiisityksiin sosiaalityön kentän eri alueilla. (Kuronen ym. 2004, 5.) Viime vuosikymmeninä feminismin sisällä on tapahtunut muutos, jonka myötä on alettu puhua kolmannen aallon feminismitä. Kolmannen aallon feminismit puolustaa sukupuolierojen moninaisuutta. Se huomioi nainen – mies erottelun lisäksi myös muita yhteiskunnallisesti tuotettuja eroja, kuten ikä, etnisyys, sukupolvi ja luokka. Nämä erot määrittävät miehenä ja naisena olemista. (Julkunen 2010, 13, 17, 32–33.)

Parisuhdeväkivallan tutkimuksessa ollaankin jo vuosia katseltu ilmiötä sukupuolten erojen ja vallan jakautumisen kontekstissa. Leena-Maija Rossi (2010, 35–36) tuo esiin 1960–1970-luvuilta peräisin olevan intersektionaalisuuden käsitteen, joka viittaa erojen risteämiseen, leikkaamiseen ja yhteisvaikutukseen. Sukupuoli ja seksuaalisuus eivät enää yksinään riitä identiteetin ja valtasuhteiden analyysin perustaksi, vaan huomioon tulee ottaa myös muita tekijöitä, kuten luokka, etnisyys ja ikä. Naisena ja miehenä eläminen muodostuu näiden kategorioiden yhteisvaikutuksessa. Myös Judith Lorber (2011, 41–42) tuo esiin intersektionaalisuuden vaikutuksen sukupuolen ja eriarvoisuuden tarkastelussa. Eri positioista katsottuina samat asiat voivat saada aivan eri merkityksiä. Tämä asettaa väkivaltatyölle vaatimuksia, erityisesti kun huomioidaan globalisaation mukanaan tuomat muutokset kulttuuriin ja asiakaskuntaan. Sen on oltava herkkää ihmisten eroille, jotta tiedetään, mistä ihminen tulee, ja ollaan selvillä siitä, mitä rajoja hänen tulevaisuudellaan voi olla.

Jeff Hearn ja Michael S. Kimmel (2006) tuovat myös esiin mieheyden ja maskuliinisuuden muodostuvan sukupuolen (gender) lisäksi myös esimerkiksi iän, luokan ja etnisyyden mukaan. Miesten sukupuolistatus määrittyy muiden sosiaalisesti rakentuneiden ja määriteltyjen statusten risteyskohdissa. He myös korostavat sitä, että maskuliinisuutta on monenlaista, sillä eri miesryhmät kokevat sen eri tavoin. Erityyppiset maskuliinisuudet eivät muodostu tyhjiöissä, vaan rakentuvat pikemminkin institutionaalisissa asetelmissä. Maskuliinisuus onkin tämän takia yhtä lailla instituutioiden välille muodostuva rakenne kuin yksilön ominaisuus. Maskuliinisuuden moninaisuuden tuo esiin myös Raewyn Connell (2011, 54). Hän korostaa, että maskuliinisuuden moninaisuus näkyy niin maailman laajuisesti kuin paikallisestikin, ja se on luonteeltaan muuttuvaa. Tämä

on tärkeä seikka mietittäessä miestyön organisointia. Miten voidaan huomioida miesten erilaiset lähtökohdat, käsitykset väkivallan syistä ja vastata heidän avuntarpeeseensa kulloinkin sopivalla tavalla?

Marita Husso (2003) tarkastelee sukupuolten eroja mies- ja naistapaisuuden kautta. Mies- ja naistapaisuus viittaa siihen, mitä miehillä ja naisilla on tapana tehdä sanomatta kuitenkaan, että kaikki miehet ja naiset toimisivat samalla tavalla, tai että mies- ja naistapaisuus määräisi ihmisten elämää. Mies- ja naistapaisuuksiin on kohdistunut myös kritiikkiä: väkivallan kontekstissa sukupuolten eroja esiin tuovan tarkastelun on nähty syyllistävän miestä asettamalla tämän aina lyöjän asemaan. Onkin tärkeää huomioida, että sukupuolten eroja esiin tuovalla tarkastelulla on omat haasteensa, eikä sukupuolen tarkastelulle välttämättä voida löytää täysin sensitiivisiä tapoja. Koska parisuhdeväkivalta on sukupuolittunut ilmiö, eroja huomioiva sukupuolen tarkastelu on kuitenkin tärkeää. Jos eroja ei huomioida, ei myöskään väkivallan uhreja ja tekijöitä voida auttaa oikealla tavalla. Erojen kieltäminen voi pahimmillaan vastuuttaa uhrin hänen kokemaansa väkivallasta asettaessa hänet tekijän kanssa samalle viivalle. Kokemukset ja väkivallan määrittelyt ovat myös naisten ja miesten välillä erilaisia, joten eroja ei senkään takia voida sivuuttaa (Nyqvist 2004, 111).

Suvi Keskinen (2004) tuo esiin feministisen sosiaalityön, postmodernin feminismin ja 2000-luvun feministisen keskustelun sukupuolikäsityksiä ja huomioi sosiaalityön käytäntöjen yhtymäkohtia niiden kanssa. Hänen mukaansa lukkiutuneita naiset ja miehet erottelevia sukupuolikäsityksiä esiintyy käytäntöjä koskevissa keskusteluissa. Naistyöntekijöiden ei ajatella ymmärtävän miesten ongelmia ja he saattavat asettua kiistatilanteissa naisen puolelle. Naiset ja miehet nähdään kahtena eri ryhmänä, joihin myös työntekijät ovat sidoksissa. Naistyöntekijä ei voi siis koskaan kohdata miesasiakasta vain työntekijänä, vaan hän tekee sen myös aina naisena. Tämä ajatus elää vahvasti Jussityön käytännöissä, joissa apua miehelle antaa aina miestyöntekijä. Mies miehelle -hoitoasetelman ajatellaan mahdollistavan avoimemman ja aidomman puheen sekä helpottavan asiakkaan ja työntekijän kohtaamista (Nyqvist, 2004, 120).

Lukkiutumia voi nähdä myös muualla käytännöissä. Suomalaisissa sosiaali- ja tervey-

denhuollon palveluiden periaatteissa painotetaan lapsen asemaa, minkä seurauksena naiset nähdään myös ensisijaisesti äiteinä. Tämä näkökulma estää monien muiden naisena olemisen kokemusten huomioimisen. (McKie 2005, 85.) Turvakotien asiakkaista kaikilla naisilla ei ole lapsia. Sillä on myös oleellisesti merkitystä asiakasprosessin muodostumiselle, kyseessä kun on ainoastaan nainen ja hänen väkivaltainen parisuhteensa. Näen, että näissä tapauksissa väkivallan kokemus ja henkiselä tasolla satutetuksi tuleminen voivat tulla esiin raaemmin. Kun äitiys ei ole naisen suojana, tukena ja motivaationa, jää jäljelle vain nainen ja hänen omat kokemuksensa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei myös äideillä olisi näitä samoja kokemuksia, ne vain kohdataan eri kontekstissa.

Yhteiskunnissa tapahtuva kulttuurinen kehitys aiheuttaa muutoksia myös vanhemmuuteen (Ün¼var 2010, 128). Isyyden muutoksesta käytiin kiivasta keskustelua 1990-luvulla. Julkisissa puheenvuoroissa ja isyyspolitiikassa puollettiin hoivaavaa isyyttä. Isyyden ja äitiyden jakoa tasapuolistettiin ja jopa samankaltaistettiin. Isyys haluttiin irrottaa perinteiseksi kutsutusta isyydestä, joka oli etäistä ja tunnekylmää. Äitiyden ja isyyden samankaltaistaminen herätti myöskin huolta ja perinteinen isyys nähtiin myös säilyttämisen arvoisena asiana; hoivaava isyys nähtiin vaarallisena naisille, poikalapsille ja miehille itselleen. Isyyden kehityskulkua pyrittiin säätelämään ja keskustelun ytimessä oli kysymys siitä, millaisia miehiä isien tulisi olla ja millaisia rajoja äitiyden ja isyyden välille tulisi vetää. (Aalto 2013, 45–47)

Tätä samaa keskustelua isyydestä käydään edelleen, joskaan ei enää niin kiivaasti. Nais-ten työssäkäynti on asettanut vaatimuksia vanhemmuuden tasapuolisemmalle jakautumiselle ja siten asettanut vaatimuksia myös aktiivisemmalle isyydelle (Ün¼var 2010, 128–129). Hoivaavaa ja osallistuvaa isyyttä on tuotu esiin mediassa ja miehiä kannustetaan ottamaan osaa lastenhoitoon (Aalto 2013, 45–47). Suomessa hyvän isyyden merkitystä ja tärkeyttä on korostettu, koska sen ollaan ajateltu ratkaisevan monia perheiden ongelmia, kuten esimerkiksi väkivaltaa (McKie 2005, 87). Naiseuden ja äitiyden kanssa samanlaista, monin paikoin kyseenalaistamatonta sidettä ei siis ole mieheyden ja isyyden välillä, vaan sitä on rakennettu yhteiskunnallisella tasolla ja tarpeen sanelemana. Vaikka hoivaavaa isyyttä on markkinoitu ja se on aidosti tätä päivää, kyseenalaistaisin, miten se on huomioitu sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenteissa ja sen myötä käytännöissä. Äitiys nähdään monissa rakenteissa ja myös lakien tasolla ensisijaisena isyyteen

verrattuna. Myös isyydestä tehdyn tutkimuksen vähyys kertoo sen asemasta yhteiskunnallisessa keskustelussa (ks. Reeb & Conger 2010, 32–33).

Naisten ja miesten aseman ollessa yhteiskunnan ja sosiaalipalveluiden rakenteissa erilainen, myös heidän toimintamahdollisuutensa poikkeavat toisistaan. Sukupuolieron teorian kautta pohditut nais- ja miessubjektit kiinnittävät huomiota siihen, mitä naispositioissa on sellaista, jota miespositioissa ei ole. Näitä subjekteja rakennetaan eri instituutioissa enemmän tai vähemmän tietoisesti sukupuolisiksi ja ne muodostuvat aina sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Subjektius on sukupuolieron kontekstissa liikkuvaa. Se pysähtyy erilaisiin sukupuolistettuihin positioihin ja kantaa mukanaan muistoa aikaisemmista positioistaan. Subjektit liikkuvat yksilöllisesti ja erilaiset polut luovat heidän välilleen sisäisiä eroja. (Lempiäinen 2003, 25–26.) Tämä ajatus sopii tiivistämään väkivaltatyössä kohdattavia sukupuolikysymyksiä ja myös toimimaan ohjenuorana asiakkaiden yksilölliseen kohtaamiseen. Jokaisella on yksilöllinen menneisyys, joka määrittää sen hetken subjektiutta. Erilaisten polkujen takia tulee ottaa heidän kohtaamisessaan huomioon muutakin kuin vain fyysisten tekijöiden määrittämä sukupuoli. Toiminnallaan turvakoti myös tuottaa subjektipositioita ja siten jättää myös jälkensä kohtaamiensa ihmisten poluille.

Turvakotien asemaa sukupuolipolitiikan määrittäjinä ei voida ohittaa. Feminististen kansainvälisiä suhteita ja valtiota tutkivien teorioiden näkemyksen mukaan valtio ei ole yhtenäinen elin, joka määrittelee sukupuolipolitiikkaa, vaan se jakautuu eri diskursseihin ja areenoihin, jotka vaikuttavat eri tavoin ihmisten elämään (Kantola 2007, 35). Myös empiiriset tutkimukset osoittavan sukupuolipolitiikan olevan epäjohdonmukaista eri areenoilla (Julkunen 2010, 23). Ilman yhtenäistä sukupuolipolitiikkaa valtio saattaa siis tukea kahta vastakkaista poliittista diskurssia. Eri instituutioilla on tällöin mahdollisuus vaikuttaa sukupuolipolitiikan suuntaan. Siinä missä turvakoti ja väkivaltatyö jättää jälkensä asiakkaiden elämään omalla sukupuolipolitiikallaan, ne pystyvät myös vaikuttamaan sukupuolipolitiikan suurempiin poliittisiin linjoihin.

Ensi- ja turvakotien liitto on aktiivisesti mukana sosiaalialan tutkimuksessa ja kehittämistyössä. Tiivis yhteistyö akateemisen tutkimuksen kanssa mahdollistaa teoreettisen

tietoperustan uusiutumisen ja käytännöstä lähtevät tutkimustarpeet palauttavat tutkimus-
tulokset myös takaisin käytännön prosesseihin. Aktiivisen kehittämistyön myötä Ensi-
ja turvakotien liitto on suurena vaikuttajana ihmisten käsityksiin parisuhdeväkivallasta
ja heidän kohdatuksi tulemiseen ilmiön kontekstissa. Tutkimus on aina luonnostaan po-
liittista toimintaa, sillä se vaikuttaa siihen, miten ihmiset perustelevat toimintaansa ja
millaisessa ympäristössä he haluaisivat elää (Hugman 2009, 150). Väkivaltatutkimuk-
sella rakennetaan siis käytäntöjen lisäksi myös ihmisten henkilökohtaisia käsityksiä
parisuhdeväkivallasta ja sen kautta myös vaikutetaan yhteisöihin ja yhteiskunnan tasolla
tapahtuvaan väkivaltakeskusteluun. Tämä myös ennen pitkään vaikuttaa sosiaalipalve-
luita koskeviin päätöksiin ja rakenteisiin. Se, millaista teoriapohjaa turvakotityön tueksi
tuotetaan, ei ole siis yhdentekevää.

Suomen turvakodit ovat alunperin rakentuneet Ensikotien liiton näkemyksen pohjalta,
jossa väkivalta nähtiin koko perheen ongelmana. Perheväkivalta vakiintui käytettäväksi
käsitteeksi, jolloin näkökulma oli sukupuolineutraali. (Keskinen 2005, 102–103.) Tätä
neutraaliutta on perusteltu lastensuojelullisilla ja perhekeskeisillä näkökohdilla. Suku-
puolispesifin turvakotityöskentelyn alkaminen Jussi-työn muodossa on kuitenkin ollut
murtumakohta tälle sukupuolineutraaliudelle. (Laine 2005, 39–41.) Miesten kriisityössä
yksilöllinen kohtaaminen on tärkeää, sillä perinteinen maskuliinisuus ei monin paikoin
vastaa enää miesten käsitystä itsestään (Palmu 2006, 72–72). Sukupuolispesifiys ei siis
saa tarkoittaa naisten ja miesten laittamista valmiisiin muotteihin, vaan sen tulee olla
sukupuolten erilaisten mahdollisuuksien ja rajoitusten tunnistamista.

Sukupuoli on turvakotityössä läsnä julkisen ja yksityisen kautta. Julkinen ulottuvuus tu-
lee turvakodilla tehtävän palkkatyön kautta ja yksityinen ulottuvuus asiakkaiden ja hei-
dän elämäntilanteensa kautta. Turvakodin työntekijät myös määrittelevät itse työllään
sukupuolijakoja tai uusintavat niitä. (Laine 2005, 40.) Sosiaalityössä on aina mukana
myös työntekijän oma persoona, joten työntekijän vaikutus sukupuolijakoihin on tär-
keää huomioida. Yksittäisen työntekijän sukupuolikäsitykset, väkivaltatyön ja turvako-
din sukupuolikäsitykset sekä yhteiskunnan rakenteissa vaikuttavat sukupuolikäsitykset
nivoutuvat yhteen asiakkaiden kohtaamisissa. Tutkimukseni keskiössä olevaa väkival-
taan kiinnittyvää integroitua työtä tekee yhden perheen kanssa usea työntekijä. Asiakas-
prosessissa kohtaa siis myös usean työntekijän käsitykset sukupuolesta ja perheen tilan-

teesta.

2.2 Turvakotityön juuret ja muutos

Väkivaltaa lähisuhteissa on esiintynyt kautta aikojen, mutta perhe-elämän yksityisyys ja intiimiys on tehnyt ilmiöstä sellaisen, johon yhteiskunnan ei ole ollut helppoa puuttua. Väkivalta perheiden ongelmana tunnustettiin verraten myöhään koko Euroopassa, sillä perheväkivaltaan havahduttiin vasta 1960-luvulla (Ruohonen 2006, 9). Tällöin keskustelun parisuhdeväkivallasta avasi toisen aallon feministinen liike. Huomiota kiinnitettiin naisten omiin kokemuksiin ja sitä kautta tuotiin esiin patriarkaalisuuden ilmentymiä. (Pehkonen 2003, 40–41). Englannissa ja monissa Amerikan osavaltioissa vaimon pahoinpitely tuli laittomaksi kuitenkin jo 1800-luvun lopussa, mutta sitä ei rikosoikeudellisesti kuitenkaan huomioitu, ellei kyseessä ollut murha. 1970-luvulla naistenliike toi lopulta esiin ristiriidan lain ja sen noudattamisen välillä. (Dutton 2006, 10.)

Turvakotitoiminta sai Iso-Britanniassa alkunsa feministisen liikkeen toiminnasta 1970-luvun alkupuolella. Toiminta oli monimuotoista tukea väkivaltaisissa parisuhteissa eläville naisille, aina lastenhoitoavusta suojapaikan tarjoamiseen. Avun tarjoajina saattoivat olla myös yksittäiset ihmiset ja tällöin työ perustui vapaaehtoistoimintaan. (Radford & Harne 2008, 171–172.) Maailman ensimmäinen turvakoti perustettiin tietävästi Lontoon. Aluksi naistentalona toimineeseen paikkaan alkoi saapua pahoinpideltyjä naisia lapsineen ja niin perheväkivallan ongelma tuli julkisuuteen. (Dutton 2006, 16; Ruohonen 2006, 10–11). Ensimmäisten turvakotien avaamisen myötä esiin noussut naisten tarve saada informaatiota yllätti ja kertoi myös väkivaltaisissa parisuhteissa elävien naisten määrästä. Taloudellinen riippuvuus miehestä ja kohtuuhintaisten turvakotien puute ei antanut naisille mahdollisuuksia lähteä. (Janovicek 2007, 1.) Iso-Britanniaan avattiinkin 1970-luvun aikana yli 40 turvakotia. Vuonna 1975 pidettiin ensimmäinen Women's Aid konferenssi, jonka myötä turvakotitoiminnan ympärille syntyi tiukasti feministisiin periaatteisiin sitoutuva verkosto. (Radford & Harne 2008, 171–172.) Iso-Britanniasta turvakotitoiminta levisi nopeasti myös muualle Eurooppaan. (Ruohonen 2006, 10–11.)

Paitsi että turvakodit tarjosivat naisille ja lapsille turvapaikan väkivallalta, niissä oli saatavilla myös vertaistukea samanlaisissa tilanteissa olevilta naisilta sekä tukea työntekijöiltä ja vapaaehtoistyöntekijöiltä. Vertaistuen ansiosta naiset ymmärsivät, etteivät he ole yksin ongelmansa kanssa, ja että perheväkivalta on sosiaalinen ongelma yksilöllisen ongelman sijaan. Lapset väkivallan pakenijoina otettiin myös huomioon toiminnan alkuvaiheilla, olihan heitä säännöllisesti turvakodissa naisia enemmän. (Radford & Harne 2008, 173.) Myös miehille suunnattua väkivaltatyötä alettiin kehittää pian turvakotitoiminnan alettua sekä Iso-Britanniassa että Yhdysvalloissa. (Säävälä ym. 2006, 57).

Turvakotien perustamista alettiin pohtia myös Suomessa kun niiden tarve huomattiin. Koko Suomen laajuisesti äidit pyysivät ensikodeilta tilapäistä pakopaikkaa väkivallalta itselleen ja lapsilleen. Tämä sai ensikodit pohtimaan heillä tarjottavien palveluiden tulevaisuutta. (Heinänen 2002, 77.) Oppia turvakotien perustamiselle lähdettiin hakemaan muualta Euroopasta (Ruohonen 2006, 12). Turvakodit perustettiin Suomessa ensikotien yhteyteen, ainoana poikkeuksena Helsinki, johon on perustettu erikseen turvakotiyhdistys (Heinänen 1992, 83–84). Ensimmäinen ensikoti avattiin Helsinkiin 1942 ja 1970-lukuun mennessä niitä oli syntynyt kahdeksan eri puolille Suomea. Ensimmäinen turvakoti perustettiin Turkuun 1978 ja seuraavana vuonna Raha-automaattiyhdistys myönsi rahoituksen laajaa turvakotikokeilua varten. (Ruohonen 2006, 12.) Myös keräyksillä koottiin merkittäviä summia rahaa, mikä oli suuressa asemassa turvakotitoiminnan aloittamisessa (Heinänen 1992, 50–51). Kolmen vuoden kokeilun jälkeen turvakotitoiminta vakiinnutettiin (Laine 2005, 22).

Vaikka oppia turvakotien perustamiselle haettiin muualta Euroopasta, Suomen turvakodeilla ja väkivaltatyöllä on ominaispiirteensä. Suomen tapa käsitellä parisuhdeväkivaltaa on muotoutunut kahden eri vaiheen kautta. Ensimmäisessä vaiheessa käytiin kamppailua ”perheväkivalta” ja ”naisiin kohdistuva väkivalta” -diskurssien välillä. (Keskinen 2005, 102.) Vilkkaimmillaan tämä keskustelu oli Suomessa 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa (Pehkonen 2003, 41). Keskustelun kanssa samanaikaisesti sekä feministinen liike että Ensikotien liitto alkoivat toimimaan turvakotien perustamiseksi. Muun Euroopan tavoin feministinen liike Suomessa kehitti turvakotitoimintaa

”naisiin kohdistuva väkivalta” -ajatuksen pohjalta ja Ensikotien liitto näki kotona tapahtuvan väkivallan olevan perhekonfliktinen ilmiö. Ensikotien liitolla oli valmiiksi hyvät suhteet muihin sosiaalialan toimijoihin ja he olivat toiminnassaan nopeampia, joten perhekonfliktinen näkökulma vakiintui turvakotitoiminnan kehityssuunnaksi. Feministinen linjaus väkivaltatyöstä ei kuitenkaan hävinnyt Suomesta kokonaan Naisasialiitto Unionin perustaessa yhden turvakodin Espooseen. (Keskinen 2005, 102–103.)

Kolmannen aallon feminismi oli vielä 1970-luvun alussa jokseenkin uutta, ja näen sillä olleen vaikutusta Ensikotien liiton ja muiden sosiaalialan toimijoiden periaatteisiin. Toisen aallon feminismin ja sukupuolten tasa-arvon ideologian valtakausi oli vasta jäämässä taka-alalle ja sen vaikutukset näkyivät vielä vahvasti eri toimijoiden käytännöissä. Ensikotien liiton perhekonfliktisen näkökulma sovittaminen muihin sosiaali- ja terveyspalveluihin oli tällöin luonnollisempaa, eikä myöskään sen toiminnan perusteita ja periaatteita mahdollisesti tarvinnut kyseenalaistaa. Naisasiainliitto Unioni ajoi turvakotitoiminnan kehitystä suunnasta, joka oli vielä muille organisaatioille ja päättäjille uusi, joten sen jääminen jälkeen Ensikotien liiton turvakotien kehittämisvauhdista ei ole ihme.

Suomen tapaa tarkastella lähisuhdeväkivaltaa perhekonfliktisena ilmiönä aiheutti jo ennen turvakotitoiminnan varsinaista käynnistymistä paljon vastustusta eri puolella Eurooppaa muiden maiden turvakotien toimiessa feministisen, sukupuolten eroja korostavan näkemyksen pohjalta. Kriitikistä huolimatta toiminnan kehittäminen Suomessa eteni reippaasti. (Pehkonen 2003, 47.) Perhekonfliktiseen näkökulmaan perustuvalla turvakodin toimintakokeilulle määriteltiin kolme lähtökohtaa: *lastensuojelullinen näkökulma*, joka huomioi lapsen tilanteen väkivaltaisessa arjessa, *koko perheen huomioon ottaminen*, koska mieskin voi olla väkivallan uhri, eikä syyllinen–uhri jaotteluun siksi lähdetä, ja *yhteistyö muiden auttavien tahojen kanssa*, sillä turvakotiin hakeutuvilla oli usein esimerkiksi myös mielenterveydenongelmia tai päihdeongelmia. Nämä lähtökohdat jäivät sitten elämään turvakotien toiminnassa. Kokeiluvaiheessa vapaaehtoisten työpanos oli huomattava toiminnan kannalta. Sosiaalityöntekijöitä otettiin kuitenkin palvelukseen 1980-luvun alkupuolella, jolloin turvakotityössä käytiin läpi ammatillistumisvaihe. (Heinänen 1992, 84–88.) Turvakotitoiminta onkin ajan saatossa siirtynyt vapaaehtoistoiminnan vastuulta professionaalisempaan ja hierarkkisempaan suuntaan rahoituksen vastineeksi (Keskinen 2005, 100).

Yhteiskunnallisesti perheväkivaltaa ei ole Suomessa pidetty vakavana ongelmana ennen 1990-lukua, vaikka turvakoteja perustettiin jo 1970-luvulla. Yhdistyneiden Kansakuntien julistus naisiin kohdistuvan väkivallan poistamisesta 1993 muutti suhtautumista. (Ruohonen 2006, 14.) Toinen ”kamppailuvaihe” käytiinkin läpi 1990-luvulla, jolloin alettiin uudestaan puhumaan naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Valtionhallinnon alaisena toimiva Tasa-arvoasiain neuvottelukunta oli tässä keskustelussa suuressa roolissa ja erityisesti sen alaisuudessa toiminut Väkivaltajaosto vaikutti linjauksiin ratkaisevasti. (Keskinen 2005, 103–105.) Uudistuksia väkivaltaa koskevaan lakiin tehtiinkin 1990-luvulla, esimerkiksi raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin, lähestymiskieltolaki saatettiin voimaan ja pahoinpitely yksityisellä paikalla tuli syytteen alaiseksi (Kotanen 2013). Naisiin kohdistuvan väkivallan diskurssi Suomessa on siis syntynyt valtiollisen tasa-arvopolitiikan osana. Hahmotankin kolmannen aallon feminismiin saavuttaneen suomalaisen yhteiskunnan parisuhdeväkivaltaan kietoutuvat keskustelut ja rakenteet vasta tällöin. Kansainvälinen painostus pakotti suomalaista väkivaltakeskustelua katselemaan ilmiötä tarkemmin valtasuhteiden ja erojen pohjalta, minkä seurauksena tehtiin merkittäviä muutoksia yhteiskunnallisella tasolla asti.

Turvakotityön erot Suomen ja muiden maiden välillä ovat vähentyneet 1990-luvulta lähtien (Keskinen 2005, 98). Vaikka väkivaltatyön perustukset ovatkin Suomessa edelleen perhekonfliktisessa näkökulmassa, turvakotien toiminta teki 1990-luvulla käänteen sukupuolispesifimpään suuntaan ilman mitään erityistä ideologista suunnan vaihtoa. Sukupuolistunutta väkivaltaa ei ole nostettu esiin erityisemmin, mutta sukupuolispesifejä työmuotoja on tullut turvakodeille esimerkiksi Jussi-työn muodossa. (Nyqvist 2004, 101.) Tämän kaiken näen tapahtuneen luonnollisena osana yhteiskunnallisen keskustelun muutosta. Feministisistä ajatuksista tultua osa Suomen tasa-arvopolitiikkaa, niiden tulo osaksi turvakotien käytäntöjä ja työntekijöiden toimintatapoja on ollut väistämätöntä.

Jussi-työ aloitti vuonna 1994 Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamana projektina. Miesten kanssa tehtävää väkivaltatyötä tarjoaa Ensi- ja turvakotien liiton Jussi-työn lisäksi myös Lyömätön linja, mielenterveysseurat ja seurakunnat. (Törmä & Tuokkola,

9.) Miesten kanssa tehtävä väkivaltatyö on siis Suomessa vielä jokseenkin uutta ja sen käytännöt vaihtelevat edelleen paljon. Tämä ei välttämättä ole kuitenkaan huono asia, sillä väkivaltatyötä on muokattava sen mukaan, millaiset valmiudet asiakkaalla on työstää väkivaltaongelmaansa ja millaiset verkostot hänellä on (Säävälä ym. 2006, 57). Käytäntöjen lukkiutumattomuus vastaa myös intersektionaalisuuden haasteeseen. Miesten taustojen ollessa erilaisia työ pystyy eläytymään niiden luomien mahdollisuuksien ja rajoitteiden mukaan.

Lasten väkivallankokemuksista puhuttiin Suomessa jo 1970-luvulla ensimmäisiä turvakoteja perustettaessa, mutta varsinainen lasten kanssa tehtävä väkivaltatyö alkoi vasta parikymmentä vuotta myöhemmin (Oranen & Keränen 2006, 63). Vaikka perhekeskeys olikin turvakotien toiminnan pohjalla, isiä ja lapsia ei juurikaan huomioitu. Lapsen aika projekti käynnistettiin 1990-luvun puolivälissä ja sillä täytettiin osaltaan tätä aukkoa turvakodin toiminnassa. Projektin tavoitteena oli kehittää lasten kanssa tehtävän työn keinoja ja nostaa lapsi tasavertaiseksi toimijaksi aikuisten kanssa. (Oranen 2001, 14–17.) Lasten kanssa tehtävä työ on sitten vakiintunut turvakotien ja avopalveluiden toimintaan (Ensi- ja turvakotien liitto).

Suomessa väkivaltatyö miellettiin turvakotitoiminnan alussa lyhytkestoiseksi kriisityöksi, jonka tarkoituksena oli ohjata asiakkaita varsinaisen sosiaalipalveluissa ja terveydenhuollossa tarjottavan avun piiriin. Nykyisin turvakotitoiminta mielletään yhdeksi terveys- ja sosiaalipalveluiden erityisosaamisalueeksi. (Säävälä ym. 2006, 57.) Turvakodit toimivat siis osana sosiaalipalveluiden verkostoja. Voidaan kuitenkin kyseenalaistaa, kuinka hyvin turvakodit ovat löytäneet sieltä paikkansa. Kansainvälisesti turvakodeilla tehtävän lapsityön ja lastensuojelun on nähty toimivan huonosti yhdessä niiden erilaisen toimintafokusten takia: turvakodeilla keskiössä on äiti ja lastensuojelussa lapsi ja perhesuhteet (ks. esim. Hester ym. 2006 ja Radford & Hester 2006). Auttamisen keskipisteessä ovat siis eri osapuolet, ja sen takia näkemykset siitä, mikä on paras ratkaisu mihinkin tilanteeseen, voivat vaihdella ja aiheuttaa ristiriitoja.

Suomessa turvakodit sijaitsevat usein keskellä tavallista asuinalueita. Ne ovat kodinomaisia paikkoja, jotka toimivat ympärivuorokautisina kriisiyksikköinä. Kodinomaisuus-

della halutaan luoda turvallisuudentunnetta naisille ja lapsille. Tavoitteena on, että asiakkaat voivat elää arkeaan turvakodissa ilman väkivallan pelkoa. (Laine 2006, 122–123.) Turvakotityö ulottuu kuitenkin turvakodilla asumisjaksoa laajemmalle. Väkivaltaisesta parisuhteesta lähteminen ja sen jälkeinen selviytyminen on monitasoinen ja pitkä prosessi, johon usein tarvitaan tukea (Ojuri 2006, 38–39). Väkivallan kokemukset saavat uhrin samaan aikaan yrittämään lähtöä parisuhteesta ja jähmettävät hänet paikalleen (Husso 2003, 244). Väkivaltatyötä voidaankin tehdä asiakkaan kanssa, jotta hän uskaltaa irrottautua parisuhteestaan ja tavoitella toisenlaista elämää. Turvakotien avopalvelut tarjoavat pitkäaikaista tukea turvakotijakson jälkeen ja apua niille, jotka ovat kokeneet väkivaltaa, mutta eivät tarvitse turvakotijaksoa (Ensi- ja turvakotien liitto).

Jos ajatellaan väkivaltatyön asiakkaita sukupuolieron teorian kautta, voidaan heidät nähdä yksilöllisinä nais- ja miessubjekteina (ks. Lempiäinen 2003, 25–26). Asiakkaiden erilaisten elämänpolkujen ja sosiaalisten kontaktien myötä muotoutunut ajatus itsestään on aina yksilöllinen. Vaikka väkivaltatyön asiakkuus onkin heidän välillään jaettu positio, siihen johtaneet polut ovat kaikki erilaisia. Väkivaltatyön on siksi pystyttävä tarjoamaan apua eri tavoin ja eri vaiheissa prosesseja. Turvakotien avopalvelut ovat tärkeässä roolissa tässä tehtävässä väkivallan uhrien kannalta. Myös miesten kanssa tehtävän väkivaltatyön samoilla piirteillä, jotka vastaavat intersektionaalisuuden haasteeseen, voidaan huomioida nämä yksilöllisten subjektien tarpeet.

Niin suomalaisessa väkivaltatyössä kuin muissakin sosiaalipalveluissa on nähtävissä lukkiutumia, jotka määrittävät niin rakenteita kuin käytännön työtäkin. Näen, että suurin osa näistä lukkiutumisista perustuu nais- ja miestapaisuuksien suureen merkitykseen palveluiden järjestämisessä. Miehille järjestetään väkivaltatyössä palveluita siltä pohjalta, että he ovat olleet väkivallan tekijöitä, ja naisille siltä pohjalta, että he ovat olleet uhreja. Vaikka valtaosassa parisuhdeväkivaltatilanteita asetelma vaikuttaisi olevan sen mukainen, nostaa palveluiden tämän suuntainen kehittäminen näkemykseni mukaan myös kynnystä miesuhrien ja väkivaltaa tekevien naisten avunhakemiselle. Tämä lisäksi väkivaltatyön rakenteita määrittää näkemykseni mukaan myös ajatus naisesta äitinä sekä miehestä kylmänä ja osallistumattomana vanhempana. Yhdistettäessä väkivaltatyötä muihin sosiaalipalveluihin, joissa perheitä pyritään katsomaan enemmän

kokonaisuuksina, on ristiriitojen syntyminen väistämätöntä.

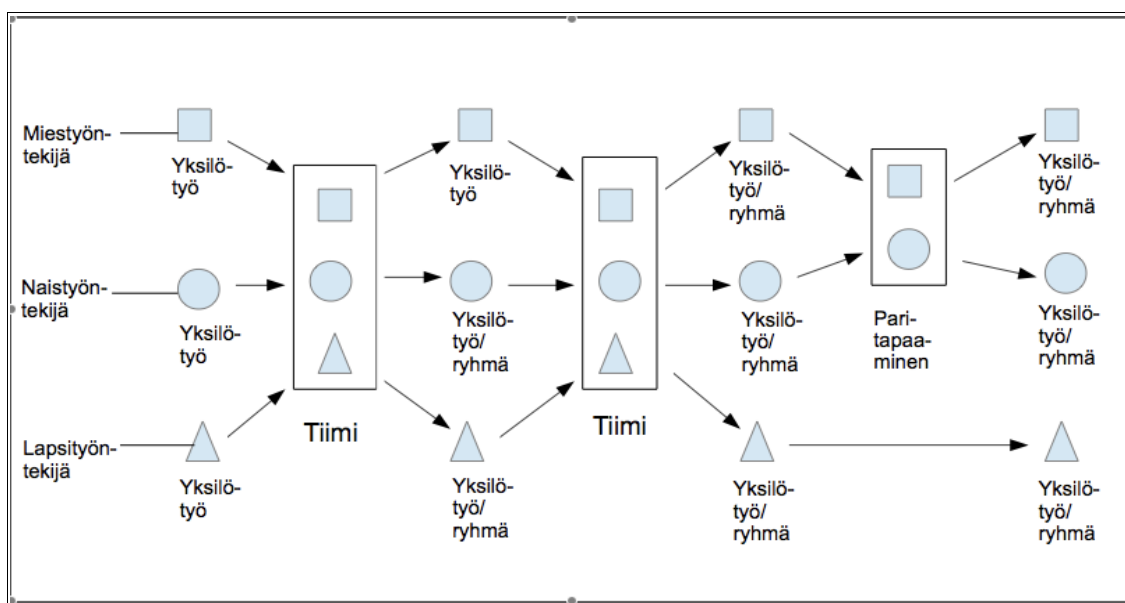
Vaikka Suomalaisen turvakotityön ominaispiirteitä on feministisestä muutoksesta huolimatta säilynyt (Keskinen 2005, 98), uskon, että väkivaltatyö 2010-luvulla on Suomessa vain näennäisesti sukupuolineutraalia, eikä se noudata tiukasti mitään väkivallan selitysmallia. Työntekijät pystyvät itse määrittelemään monilta osin työnsä sisältöä, vaikka rakenteet perustuisivatkin sukupuolineutraalille näkemykselle. Väkivaltatyö ja sen periaatteet todellistuvat asiakkaan ja työntekijän kohdatessa. Sosiaalityö on aina arvosidonnaista niin asiakkaiden kuin sosiaalityöntekijöidenkin osalta. Jokainen asiakassuhde ja -prosessit ovat erilaisia ja ne muodostuvat aina ihmisten välille heidän sen hetkessä toimintaympäristössään. Terhi Laine (2005, 88–92) tuokin esiin väkivaltatyöntekijöiden käsityksiä perheiden väkivaltatilanteista: yhtä ainoa selitystä niille ei ole olemassa ja jokaisen asiakkaan tilanne on kohdattava erikseen.

2.3 Integroitu työmenetelmä

Työni tavoitteena on ottaa selvää, miten väkivaltaan kytkeytyvä integroitu työmenetelmä toimii asiakkaiden näkökulmasta, joten avaan seuraavaksi sitä, miten työmenetelmä toimii teorian tasolla. Integroitu työmenetelmä on Ensi- ja turvakotien liiton väkivaltatyössä kehitty työmalli. Se tarkoittaa sitä, että mies-, nais- ja lapsityöntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä, jonka seurauksena heidän työpanoksensa on integroitu toisiinsa. Työssä on myös integroitu uudella tavalla erilaisia terapeutin työn vaikutteita ja sosiaalityön viitekehyksiä. (Säävälä ym. 2006, 58.) Integroitua työmenetelmää on käytetty ensi- ja turvakotien liiton Jussi-työssä ja se perustuu sukupuolispesifille työskentelytavalle. Näen turvakodeille viimeisten vuosikymmenten aikana juurtuneiden feminististen sukupuolten eroja esiin tuovien käytäntöjen tulevan tässä työmenetelmässä esiin vahvasti.

Turvakotien väkivaltatyössä on jouduttu käsittelemään monia ristiriitoja, joiden avulla mies- ja naistyöntekijöiden rinnakkain työskentely on löytänyt paikkansa. Ristiriitoja tulee esiin jatkuvasti myös asiakasprosesseissa, joissa esiintyy aina tarinan kaksi puolta,

naisen ja miehen. Tämä luo työntekijöille haasteen pysyä kiistojen ulkopuolella ja toimia yhteistyössä eri näkökulmista huolimatta. (Törmä & Tuokkola, 21.) Turvakodille tullut nainen ja lapsi ovat aina väkivaltatyön ensisijaisia asiakkaita ja sitten vasta väkivaltainen mies. Miestyöntekijöiden voi siksi olla vaikeaa luoda tasavertaista suhdetta nais- ja lapsityöntekijöihin. Lapsityöntekijät puolestaan kokevat usein äänensä jäävän kuulumattomiin nais- ja miestyöntekijöiden rinnalla. Integroitu työmalli on kehitetty vastaamaan näihin ongelmiin. Siinä ristiriidat nostetaan esille ja niistä keskustellaan avoimesti. (Säävälä & Nyqvist 2006, 42–43.)



Kuvio 1 (Säävälä ym. 2006, 68). Väkivaltatyön ja työntekijöiden vaihtelevuus integroidussa työmenetelmässä.

Kuvio 1 esittää väkivaltatyön ja työntekijöiden roolien vaihtelevuutta integroidussa työmenetelmässä kaavamaisesti. Se selkeyttää myös hyvin asiakasprosessin etenemistä asiakkuuden aikana. Mies,- nais- ja lapsityöntekijät tekevät ensin yksilötyötä asiakkaidensa kanssa ja kokoontuvat sen jälkeen tiimipalaveriin, jossa keskustellaan väkivaltaongelman luonteesta työntekijöiden kesken sekä siitä, miltä se näyttää kunkin osapuolen kannalta. Tämän jälkeen he tekevät työtä asiakkaidensa kanssa, joko yksilötyönä tai ryhmässä ja kokoontuvat taas tiimipalaveriin. Perhe- tai parityön aika integroidussa työmallissa on vasta asiakasprosessin myöhemmässä vaiheessa, ja silloinkin se voidaan jättää kokonaan pois. Perheen osapuolten prosesseja voidaan siis kuljettaa integroidussa työmallissa toisistaan erillisinä läpi koko asiakasprosessien.

Integroitu työmenetelmä jakautuu kahteen keskeiseen piirteeseen: erilaisten viitekehysten yhteensovittamiseen siten, että niistä muodostuu toimiva kokonaisuus, sekä nais-, mies- ja lapsityöntekijöiden yhteistyöhön. Väkivaltatyötä määrittelevät viitekehukset, jotka koostuvat laajoista maailmankuvaan liittyvistä kysymyksistä, kuten sukupuoliroolit, väkivallan syyt, palvelujen laatu ja asiakastyön muoto. Jotta väkivaltatyötä voisi tehdä onnistuneesti ja pitkäkestoisesti, työntekijän tulisi ymmärtää erilaisia väkivallan selitysmalleja. Väkivallan ongelma on monimuotoinen, joten vain yhden viitekehysten käyttäminen ei tuo esiin sen kaikkia puolia. Eri viitekehysten tulisi siis käyttää saman aikaan asiakkaan ja asiakasperheen prosessissa. (Säävälä ym. 2006, 58–68) Tämä eri viitekehysten hyödyntäminen edellyttää, että niin työntekijöiden omaa toimintaa kuin väkivaltatyön laajempiakaan käytäntöjä ei ole rajoittamassa vahvat lukkiutumiset. Henkilökohtaiset sukupuoleen ja sen kautta väkivallan selitysmalleihin liittyvät käsitykset voivat olla vaikeita sivuuttaa, mutta niistä irti pääseminen on edellytys viitekehysten tilannekohtaiselle käyttämiselle ja hyvälle väkivaltatyölle.

Näen väkivallan selitysmallien liittyvän aina sukupuoleen, sillä niihin liittyvät valinnat ovat auttamiskeinoihin kietoutuvia, ja auttamiskeinot integroidussa työmallissa ovat puolestaan selvästi sukupuolistuneita. Se, millä tavalla väkivallan uhreja ja tekijöitä autetaan kertoo paljon siitä, millaisena sukupuolten suhteet nähdään. Viitekehysten välillä tehtäviä valintoja turvakotien ja Jussi-työn väkivaltatyössä on muun muassa yksilö- vai perheterapiaa, verkostoitumista vai riippumatonta toimimista, koulutusta vai terapiaa ja hoitoa vai rangaistuksia väkivallan tekijöille. Turvakodin toiminnan perustat, eli se, toimitaanko feministiseltä vai perhekonfliktiselta pohjalta, vaikuttavat myös paljon siihen, mihin suuntaan asiakasprosessi kulkee. On kuitenkin tärkeää muistaa, että nämä viitekehukset eivät sulje pois toisiaan, vaan niitä voidaan käyttää rinnakkain. Viitekehysten loimittainen käyttäminen voikin toimia parhaiten, kun käsiteltävä ilmiö on niin monimuotoinen. (Säävälä ym. 2006, 58–66.)

Toinen integroidun työmenetelmän perusta, nais-, mies- ja lapsityöntekijöiden yhteistyö, edellyttää, että sosiaalityöntekijät toimivat eri rooleissa prosessin eri kohdissa. Kun työntekijät tapaavat omaa asiakastaan he toimivat yksilöterapeuttisesti. Heidän tavoitteenaan on ymmärtää asiakkaidensa kokemuksia ja tunteita perheen väkivaltaongelmas- ta. Empaattinen lähestymistapa on välttämätön kaikessa asiakastyössä ja se on nais- ja

lapsityössä itsestäänselvyys. Miestyössä se saattaa kuitenkin vaatia erityistä ponnistelua, jos miehen tiedetään syyllistyneen raakaan väkivaltaan. (Säävälä ym. 2006, 66–67.)

Yksilöterapeuttisen roolin lisäksi työntekijät voivat toimia myös perheterapeuttisessa roolissa. Tämä näkyy turvakotityössä työryhmän neuvottelujen kautta. Jokainen työntekijä tuo neuvotteluihin yksilöllisen kokemuksen asiakkaastaan, joiden kautta muodostetaan monipuolinen kuva perheen väkivaltaongelmasta. Yksilöterapeuttisen ja perheterapeuttisen roolin lisäksi työntekijät toimivat ”ulkopuolisen asiantuntijan” roolissa. Tämä näkyy lausuntojen tekemisen ja oikeudessa esiintymisen lisäksi myös työryhmän neuvotteluissa, joissa työntekijän on pystyttävä irtautumaan yksilöterapeuttisesta roolistaan ja katseltava tilannetta ulkopuolelta. Ulkopuolisen asiantuntijan rooli ei ole tärkeä ainoastaan asiakasprosessin käsittelyn kannalta, vaan se myös suojaa työntekijää tunteita herättävissä tilanteissa, joissa muut työntekijät tuovat esiin kokemuksensa perheen eri osapuolilta. (Säävälä ym. 2006, 67–68.)

Integroidussa työmenetelmässä työntekijät siis vaihtelevat erilaisissa rooleissa aina sen mukaan, missä vaiheessa asiakasprosessia mennään. Parhaimmillaan tämä työmalli voi antaa kokonaiskuvan siitä, millainen väkivallan ongelma perheessä on ja mitkä ovat parhaat tavat auttaa sekä uhreja että väkivallan tekijää. Kokonaiskuvan hahmottuminen jää loppujen lopuksi kuitenkin vain työntekijöiden yhteenvedon varaan, eikä varsinaista havainnointia perheen yhdessä toimimisesta saada. Työntekijöiltä tämä vaatii sekä herkkyyttä kuulla asiakkaansa tilanne että joustavuutta, jotta eri osapuolten kertomukset saadaan sovitettua yhteen ja muodostettua kuva kokonaistilanteesta. Tämä puolestaan edellyttää, että työntekijät tiedostavat omat sukupuolikäsityksensä ja hahmottavat ne tekijät, jotka ovat johtaneet heidän sen hetkiseen positioonsa. Näen, että integroitu työmenetelmä muotoutuu aina sen tekijöiden ja kulloinkin kyseessä olevan asiakasprosessin mukaan, joten työntekijöiden sukupuolikäsitysten tunnistaminen on tarpeellista. Eri työntekijöiden ja henkilökemioiden kesken työmenetelmän toimivuus voi tämän takia vaihdella huomattavasti.

2.4 Väkivaltatyö turvakodeissa

2.4.1 Nais- ja lapsityö

Naisten ja lasten kanssa tehtävää väkivaltatyötä tehdään sekä turvakotijakson aikana että tarpeen mukaan myös sen jälkeen. Näitä työnvaiheita on siksi tärkeää määrittää, että usein naisen ja lasten saapuminen turvakodille on koko perheen väkivaltatyöskentelyn alku. Ensimmäinen näkökulma perheen väkivaltaongelmaan saadaan myös tässä vaiheessa ja se määrittää osakseen sitä, miten työskentely miehen kanssa aloitetaan, vai aloitetaanko ollenkaan. Naisten ja lasten kanssa tehtävä työ on tiiviisti kytköksissä toisiinsa, vaikka heille integroidussa työmallissa annetaankin eri työntekijät. Lasten kanssa tehtävä työ vaikuttaa äidin kanssa tehtävään työhön ja päin vastoin. Siksi olen päätenyt seuraavaksi esittelemään naisten ja lasten kanssa tehtävää väkivaltatyötä rinnakkain. On kuitenkin muistettava, että kaikilla turvakodille saapuvilla naisilla ei ole lapsia, ja silloin luonnollisesti keskitytään vain naisen omaan prosessiin.

Kun asiakkaat saapuvat ensi- ja turvakotiin aloitetaan heidän kanssaan kriisivaiheen työ. Keskeisiä asioita siinä on niin sen hetkisten kuin aikaisempien väkivaltakokemusten purkaminen ja selvittäminen, turvan tarjoaminen, käytännön asioiden järjesteleminen sekä tuen antaminen vanhemmalle niin naisena kuin äitinäkin. Työskentely alkaa tulohaastattelulla, jossa käydään läpi kotona tapahtuneet asiat, jotka johtivat ensi- ja turvakodille tuloon. (Ojuri 2006, 27.) Lapsen aika projektin myötä lapset alettiin ottamaan mukaan väkivaltatyöhön jo tulohaastattelun yhteydessä. Niissä käydään läpi sen hetkistä tilannetta ja kaikki saavat kertoa kokemuksensa. Äideillä saattaa olla monesti käsitys, etteivät lapset tiedä, mikä tilanne kotona on ollut, ja siksi he eivät myöskään toivo, että lapsi on läsnä tulohaastattelussa. Haastatteluissa nousee kuitenkin usein esille se, että lapset ovat erittäin tietoisia kodin tapahtumista. (Oranen & Laaksamo 2003, 243.) Tämän takia lapset tulisikin osallistaa väkivaltatyöhön alusta asti ja antaa heille mahdollisuus käsitellä kokemuksiaan, aivan kuten aikuisillekin. Tulohaastattelun jälkeen äidille ja lapsille annetaan omat työntekijät, joiden kanssa he jatkavat työskentelyä erillään (mt., 243).

Kriisivaiheen työskentely tulisi aloittaa mahdollisimman pian äidin ja lasten saavuttua turvakodille. Yleensä tässä vaiheessa myös otetaan yhteyttä mieheen ja tarjotaan hänelle apua. Tällä voi olla vaikutusta myös naisen rauhoittumiselle omaan prosessiinsa. Turvakodissa viettämänä aikanaan perhettä kannustetaan normaaliin arkeen, joka sisältää lasten päiväkodin, koulun ja äidin työssäkäynnin. Akuuteimman kriisityön jälkeen on tärkeää aloittaa myös vanhemmuutta tukeva työ. Se on tehokkaimmillaan silloin, kun äiti saa saman aikaisesti tukea itselleen naisena, jolloin hän pystyy myös kiinnittämään huomiota lapsen hätään. Vanhemmuustyöhön kuuluu lapsen hyvinvoinnin turvaamista, hänen selviytymiskeinojensa kartoittamista ja äidin syyllisyyden tunteiden käsittelyä. (Ojuri 2006, 27–29.) Vanhemmuustyötä voidaan tehdä myös mahdollisuuksien mukaan isän kanssa. Olennaista on kuitenkin lapsen pitäminen vanhemman mielessä hänen pohiessaan tulevaisuuden ratkaisuja. (Oranen & Keränen 2006, 81.)

Kriisivaiheessa arvioidaan myös lapsen kokonaistilanne. Vaikeissa tilanteissa lapsi voidaan ohjata esimerkiksi perheneuvolaan tai lastenpsykiatriseen yksikköön arvioitavaksi. Osalle lapsista riittää heidän oma verkostonsa tueksi, eivätkä he tarvitse erityistä väkivaltatyötä. Lasten kanssa työskentelyyn on varattava oma erityinen tilansa, jonne mennessä lapsi tietää, että kyseisessä huoneessa voi käsitellä vaikeita kokemuksia. Työskentelyn apuna voidaan käyttää esimerkiksi leikkiä, piirtämistä tai maalaamista, fyysisiä rentoutusharjoituksia ja tarinoita. Näistä keinoista on apua niin tunteiden ulkoistamisessa kuin lapsen omien selviytymiskeinojenkin kehittämisessä. Lasten kanssa työskenneltäessä on kuitenkin olennaista, että lasta ei voi auttaa irrallaan perheestään. Vanhempien ja heidän työntekijöiden kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeä osa lapsen auttamista. (Oranen & Keränen 2006, 73, 75–81.)

Kriisivaiheen jälkeen siirrytään selviytymistä tukevaan työhön. Naisten kanssa tehtävän työn muodot eivät välttämättä vaihdu näiden kahden vaiheen myötä, vaan olennainen ero on siinä, että selviytymisvaiheessa naiset sitoutuvat pitempiaikaiseen työhön, joka tähtää väkivallattomaan elämään. Tukea voidaan tarjota niin niissä tilanteissa, kun nainen päättää jäädä parisuhteeseensa kuin myös itsenäisen elämän aloituksessakin. (Ojuri 2006, 32–33.) Myös lapsille on kriisivaiheen jälkeen saatavissa apua, sillä kehityksen

edetessä heille voi tulla tarve työstää kokemuksia uudelleen (Oranen & Keränen 2006, 73.) Tämän vaiheen työskentelyn näen erityisesti vastaavan asiakkaiden yksilöllisiin elämänpolkuihin, jotka ovat johtaneet väkivaltatyöhön. Siinä pystytään ottamaan huomioon kunkin asiakkaan biologisesti ja kulttuurisesti muodostuneen sukupuolen lisäksi elämän varrella kertyneet, henkilön elämän yksilölliseksi tekevät kokemukset. Asiakkaiden erilaiset kokemukset aiheuttavat myös kestoaltaan ja laadultaan erilaisen avun tarpeen.

Äitiys ja naiseus ovat turvakodin työskentelyssä tiukasti yhteen kietoutuneet. Suurella osalla turvakodille saapuvista naisista on lapset mukana ja tämän takia vanhemmuutta ja äitinä jaksamista on merkityksellistä korostaa, jotta lasten hyvinvointia voitaisiin turvata turvakotijakson jälkeen. Äitiyden korostuminen asiakasprosessissa näkyy niin turvakodin kriisivaiheen työskentelyssä kuin avopalveluna tarjottavassa työssä vanhemmuuden tukemisena. Miehillä tarjottuun väkivaltatyöhön verrattuna vanhemmuuden nähdään selvästi olevan naiselle merkityksellisempää ja elämän kulkua sekä päätöksiä ohjaavampaa. Näenkin turvakotityössä olevan paljon perinteisille sukupuoli- ja vanhemmuuskäsitteille perustuvia käytäntöjä, jotka painottavat naisen asemaa äitinä ja ensisijaisena huoltajana ja isän asemaa kylmänä ja etäisenä perheenjäsenenä.

2.4.2 Miestyö

Miehen kanssa tehtävä väkivaltatyö vaikuttaa paljon koko perheen prosessiin. Se, onko mies ylipäänsä halukas osallistumaan minkäänlaiseen väkivaltatyöskentelyyn määrittää ensimmäiset rajat työskentelylle, mutta myös perheessä tapahtuvan väkivallan luonteen selvittyä voidaan miettiä, miten työskentely suhteutetaan naisen kanssa työskentelyyn, vai päätetäänkö prosessit pitää erillään. Miestyön määrittelemisen integroidun työmallin käsittämiseksi on tarpeellista, onhan se turvakotityössä ikään kuin ”se toinen puoli” ja tuo eri näkökulmansa takia myös työskentelyyn paljon lisää haasteita. Miestyö poikkeaa myös nais- ja lapsityöstä huomattavasti, koska oletuksena sen käytännöissä on, että ol-

laan tekemisissä väkivaltaisen osapuolen kanssa. Tästä onkin huomattavissa, kuinka ajatus mies- ja naistapaisuuksista määrittää väkivaltatyön käytäntöjä hyvin vahvasti.

Miesten kanssa tehtävää väkivaltatyötä tarjoaa Suomessa Ensi- ja turvakotien liiton Jussi-työn lisäksi myös Lyömätön linja, mielenterveysseurat ja seurakunnat. Keskityn seuraavaksi kuitenkin määrittelemään Ensi- ja turvakotien liiton Jussi-työtä, sillä se toimii integroidun työmenetelmän perusteelta ja on siksi oleellisin tutkimukseni kannalta. Jussi-työn hanke aloitettiin vuonna 1994 ja sen tavoitteena oli integroida miesten kanssa tehtävä väkivaltatyö naisten ja lasten turvakotityöhön. Hanke aloitettiin Helsingissä, Vantaalla, Lahdessa sekä Turussa ja myöhemmin mukaan tuli myös Oulu, Mikkeli, Pori ja Lappeenranta. (Törmä & Tuokkola, 9.)

Mies voi ohjautua Jussi-työn asiakkaaksi joko turvakodin kautta tai itse yhteyttä ottamalla. Työhön ohjautumisen tavasta voidaan usein vetää johtopäätöksiä väkivaltaisen käyttäytymisen vakavuudesta, mutta on myös tavallista, että ongelman luonne paljastuukin aivan toisenlaiseksi, kuin alussa on ajateltu. Jokainen tapaus onkin arvioitava huolellisesti ja yksilöllisesti, jotta vakiintuneet toimintatavat eivät muodostu esteeksi auttamiselle. Integroitu työmenetelmä on arviointitilanteessa hyvä apuväline, jotta eri osapuolten näkemyksistä voidaan muodostaa väkivaltaongelman luonteesta kertova kokonaiskuva. (Säävälä & Nyqvist 2006, 44–45.) Tarkkuus ja herkkyys arviointivaiheessa on tärkeää, jotta asiakasprosessi lähtee käyntiin oikealla, asiakkaan tilannetta vastaavalla tavalla. Työntekijöiden onkin tässä vaiheessa pystyttävä kartoittamaan asiakkaan tilanteen yksilöllisiä piirteitä ja mahdollisesti niihin johtaneita polkuja, jotta oikeanlainen työskentelytapa löydetään.

Jussi-työ on alunperin perustunut miehen miehelle tarjoamaan apuun. (vrt. Säävälä ym. 2006, 15). Tässä kohtaa tulee selkeästi esiin Suvi Keskisen (2004) mainitsemat sukupuoliset lukkiumat sosiaalityön käytännöissä, joissa naiset ja miehet nähdään kahtena toisiaan ymmärtämättöminä ryhminä. Säävälä ym. (2006, 15) tuovat kuitenkin esiin, että naistyöntekijöitä Jussi-työn vetäjinä on kokeiltu, ja tulokset olivat olleet hyviä. Näenkin tämän merkittävänä murtumana sukupuolten jaottelussa ja todisteena henkilökohtaisen kohtaamisen merkityksestä sukupuolen kohtaamisen korostamisen sijaan.

Työskentely Jussi-työssä aloitetaan aina yksilötyönä, vaikka joillain paikkakunnilla painotutaankin ryhmätyömenetelmiin. Tämä sen takia, että työntekijän ja asiakkaan välille syntyy luottamuksellinen suhde, jonka puitteissa voidaan puhua väkivaltaongelmasta. Luottamuksen myötä myös miehen motivointi muutokseen on helpompaa. Tärkeää on ottaa yhteyttä mieheen pian muun perheen lähdettyä turvakotiin, sillä mies on tällöin avoimempi uusille näkökulmille. Työntekijän on luotava uskoa muutokseen ennen kun perheen tilanne tasaantuu ja mies palaa vanhoihin ajatuskaavoihinsa. Miestyön kaksi päälähestymistapaa ovat psykoedukaatio ja psykoterapia. Psykoedukaatiossa työntekijä tarjoaa miehelle omaan ymmärrykseensä perustuvan näkökulma, esimerkiksi uhrin traumatisoitumisesta, joka voi aiheuttaa miehessä ahaa-elämyksen. Psykoterapiassa noudatetaan kognitiivista suuntausta, jossa työntekijä johdattelee kysymyksillään miestä kohti lisääntyvää ymmärrystä asiasta. (Säävälä & Nyqvist 2006, 45–50.)

Ryhmätyöskentelyssä voidaan käyttää joko psykoedukaation tai psykoterapian keinoja (Säävälä & Nyqvist 2006, 55). Ryhmä työskentelyssä muutoksen edistäjänä on työntekijän sijaan ryhmäläiset, jotka työstävät asioitaan toistensa avulla. Työntekijä pitää yllä ryhmän kulttuuria, jotta se säilyisi vuorovaikutuksellisenä ja opettavaisena. Ryhmässä voidaan työskennellä esimerkiksi parityöskentelynä, jolloin ryhmäläiset käyvät ensin läpi kokemuksiaan kahdestaan ja sitten tuvat ne muiden ryhmäläisten tietoon yhteisinä havaintoinaan. Myös draaman keinoja voidaan käyttää tilanteiden läpikäymiseen. (Vainio 2006, 119, 129–132.)

Vaikka Jussi-työssä onkin otettu askelia pois vahvoista sukupuolia erottavista työkäytännöistä, näen sen käytäntöjä silti määrittävän sukupuoleen liittyvät lukkiumat. Sitä, kuten turvakotityötäkin, ohjaa ajatus miestapaisuudesta ja näen tämän voivan nousta haasteeksi työskentelyssä. Jussi-työn julkisuuskuva tuo vahvasti esiin sen roolia väkivaltaisten miesten auttajana ja sen käytännöt perustuvat monin paikoin sille oletukselle, että asiakas on väkivaltainen mies. Vaikka työntekijät olisivatkin kykeneviä auttamaan ennakko-oletuksista poikkeavia asiakkaita ja työkäytännöt olisivat muokattavissa vastaamaan erilaisten ihmisten tarvetta, pohdin, kyetäänkö näitä ihmisiä saavuttamaan keulan ulkokuoren takia.

3 Tutkimukselliset valinnat

3.1 Fokus asiakkaiden kokemuksissa

Tutkimukseni tehtävänä on tutkia väkivaltatyön asiakkaiden kokemuksia väkivaltaan kiinnittyvän integroidun työmenetelmän toimivuudesta. Tuon esiin asiakkaiden kokemuksia asiakasprosesseistaan ja siitä, miten heille tarjotut palvelut ovat vastanneet heidän tarvettaan. Tutkimukseni taustalla on sukupuolten erot, joihin peilaan asiakkaiden kokemuksia. Suomalaisessa tutkimuksessa on monialaisesti kritisoitu sosiaalipalveluiden rakenteiden ja käytäntöjen sukupuolineutraaliutta, sillä sen nähdään jättävän valtaan ja voimaan liittyvät tekijät tarkastelun ulkopuolelle (ks. esim. Nousiainen ym. 2001). Suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessakin on kiinnitetty kansainvälisesti verraten vähän huomiota sukupuoleen. Tätä on kaivattu ja erityisesti on peräänkuulutettu tutkimusta siitä, miten sukupuolta tuotetaan käytännöissä ja työmenetelmissä. (Kuronen ym. 2004.) Tarkastelen haastateltavien kertomuksia heidän väkivaltatyön asiakkuuksistaan ja tuon esiin sukupuolen merkityksiä asiakasprosessin muotoutumiselle. Tuon samalla esiin integroidun työmenetelmän mahdollisia lukkiutumia, jotka estävät asiakkaiden yksilöllisten kokemusten käsittelyn.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Miten sukupuoli merkityksellistyy väkivaltatyön palveluissa ja kohtaamisissa?
- Miten integroitu työmenetelmä vastasi asiakkaiden avuntarpeeseen?

Tutkimusta väkivaltatyöstä ja parisuhdeväkivallasta on tehty niin Suomessa kuin kansainvälisestikin paljon. Naisten kokemuksia on tutkinut esimerkiksi Marita Husso (2003) ja Auli Ojuri (2006), lasten kokemuksia Mikko Oranen (2001) ja miestyötä sekä miesten kokemuksia Leo Nyqvist (2001) ja Hannu Säävälä ym. (2006). Turvakotityön käytäntöjä on tutkinut Terhi Laine (2005) ja hän on ollut myös kiinnostunut sukupuolen

merkityksistä niille. Tietoa ja syvempää ymmärrystä monimutkaisissa kiistatilanteissa toimimisesta nykykeskustelujen perusteella tarvitaan kuitenkin lisää (Forsberg, 2012, 8). Huomattava osa akateemisesta perheväkivaltatutkimuksesta on kiinnostunut ihmisten väkivaltaisten perhesuhteiden kokemuksista sekä niistä irti pääsemisestä. Tutkimusten tavoitteena on tällöin päästä syvälle ihmisen kertomukseen ja todella ymmärtää hänen kokemusmaailmaansa. Vaikka omat tavoitteeni on myös ymmärtää asiakkaiden kokemusmaailmat ja tuoda heidän näkökulmansa esiin, haluan korostaa, että kuljetan siinä rinnalla tiiviisti työn käytäntöyhteyttä, eli integroidun työmenetelmän toimivuutta. Nämä kaksi teemaa kulkevat toisiinsa kietoutuneena analyysissäni.

Teen tutkimukseni Ensi- ja turvakotien liitolle ja tutkimuksen aihe perustuu heidän tarpeeseensa. Haastatteluita tehdessäni kohtasin myös turvakodin työntekijöitä, ja heidän kanssa keskustellessani sain käsityksen, että integroidun työmenetelmän toimivuudesta tiedetään varsin vähän ja sen sopivuudesta käytettäväksi työmenetelmäksi ei olla varmoja. Teoreettisella tasolla integroitu työmenetelmä vaikuttaa toimivalta ja sen hyvät puolet on helposti havaittavissa, mutta tutkimuksessani haluan selvittää, toimiiko se käytännötasolla. Lähtökohtana tutkimukselleni on, että se tuottaa turvakodeille hyödyllistä tietoa siinä muodossa, että sitä voidaan hyödyntää suoraan käytännöntyössä ja myös myöhemmässä mahdollisessa tutkimus- ja kehittämistyössä.

3.2 Emansipatorinen tiedonintressi, aineiston keruu ja analyysi

Koska tutkielmani tavoitteena on selvittää asiakkaiden kokemusten kautta väkivalta-työssä käytettävän työmenetelmän toimivuutta ja sopivuutta käyttöön, näen tutkimuksellani olevan käytäntöjä uusintavia ja samalla myös ihmisiä vapauttavia piirteitä. Tutkimukseni on kriittisesti orientoitunut haastattelututkimus ja näen tutkimukseni menetelmällisten sitoumuksien olevan Habermasin määrittelemässä emansipatorisessa tiedonintressissä. Habermas (1976, 121, 130) tuo esiin kriittisesti orientoituneilla tutkimuksilla olevan emansipatoriset tiedonintressit. Emansipatorisen tiedonintressin tavoitteena on yhteiskunnallisia suhteita erittelemällä muuttaa maailmaa, ja siinä se tarvitsee puoles-

taan kriittisten yhteiskuntatieteiden apua. Emansipatorisen ja kriittisen tiedonintressin käsitteitä käytetäänkin rinnakkain.

Pirkko Anttila (1996, 21) tuo esiin kriittisen tiedonintressin tavoitteen olevan tuoda esiin subjektiivisten käsitysten taustalla olevia tekijöitä, kuten vallankäyttöön tai oletuksiin liittyviä tekijöitä. Siihen liittyy myös ajatus ihmisten vapauttamisesta perinteiden ohjauksesta, joka vaikuttaa heidän ajatteluunsa ja olemiseensa (Huttunen 2012, 210). Väkivaltatyöhön ja parisuhdeväkivaltaan liittyy paljon valtaan kytkeytyviä kysymyksiä, kuten miehen ja naisen välinen vuorovaikutus ja väkivaltatyössä käytettävät keinot. Näen vastauksen näihin kysymyksiin rakentuvan osaksi kulttuurisesti ja näkyvän välillä perinteenomaisina piirteinä. Koska väkivaltatyötä tehdään asiakkaita varten, on heidän kokemuksensa palveluista erittäin tärkeä. Katselemalla heidän subjektiivisia kokemuksiaan sukupuolen viitekehyksessä voidaan nähdä toimintaa, oikeuksia ja avunsaantia rajoittavia ja edistäviä tekijöitä. Kun vapautetaan väkivaltatyöntekijöitä ja parisuhdeväkivallan tutkijoita tuomalla esiin näitä tekijöitä, vaikutetaan sitä kautta myös asiakkaiden vapautumiseen.

Kriittinen tutkimus tuo esiin yhteiskunnan lainalaisuuksia ja niitä riippuvuussuhteita, jotka ovat ”ideologisesti kiinteytyneitä”, mutta periaatteessa muutettavia. Emansipatorinen tiedonintressi puolestaan ohjaa tiedon itsereflektiota painottamalla ihmisten vapauttamista vakiintuneiden periaatteiden ohjauksesta. Sen ajatuksena on, että tietoa tehdään tiedon saamiseksi, ja sen myötä se voi aina uudistaa itseään. (Habermas 1976, 132–133, 136–137.) Näenkin, että emansipatorinen tiedonintressi toimii ikään kuin pohjavirtana kriittisesti orientoituneelle tutkimukselle, ja oma tutkimukseni osallistuu väkivaltatyön ja parisuhdeväkivaltatutkimuksen itsereflektioon. Tuomalla mahdollisesti uusia näkökulmia väkivaltatyön kehittämiseen ja avauksia parisuhdeväkivallan tutkimukseen osoittamalla asiakkaiden suunnasta toimimattomia ja toimivia käytäntöjä, luon mahdollisuuksia itsereflektiivisyyden jatkuvuudelle.

Tutkimuksen menetelmällisenä pohjavireenä kriittinen ja emansipatorinen tiedonintressi antaa paljon tilaa tutkimuksen muotoutumiselle. Aineiston keruuta aloittaessani en voinut vielä tietää täysin millaiseksi tutkimukseni tulee muodostumaan. Haastateltavien

sukupuoli ja yksilökohtaiset kokemukset olisivat voineet viedä tutkimuksen moneen eri suuntaan, joten ennen haastatteluiden tekemistä en voinut vielä lyödä lukkoon tutkimuksen viitekehystä ja käsitevalintoja. Tämä antoi tilaa haastateltavieni kokemusten esiintuolle ja minulle haastattelijana rentoutta kuunnella asiakkaita tarkasti ja kuljettaa haastattelua eteenpäin heidän kertomustensa perusteella. Näen tutkimuksessani saavutetun tiedon muodostuneen tämän takia aidosti haastattelutilanteissa haastateltavan ja haastattelijan vuorovaikutuksessa.

Tutkimusaiheeni koskiessa työmenetelmää, aineiston keruussa merkittävässä roolissa olivat turvakodin työntekijät: asiakkaat harvemmin tietävät tarkalleen, mitä työmenetelmään heidän asiakasprosessissaan on käytetty. Työntekijät antoivat asiakkailleen yhteystietoni tai tekemäni tutkimuskutsun ja he ottivat minuun yhteyttä sopiakseen haastatteluajan. Tällä tavalla myös varmistui, että haastateltavat osallistuvat tutkimukseen vapaaehtoisesti ja pystyin antamaan heille tutkimuksesta riittävästi tietoa (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 4). Haastateltavia oli yhteensä neljä, joista kaksi haastattelin turvakodin tiloissa, yhden Ensi- ja turvakotien liiton tiloilla ja yhden hänen kotonaan. Haastattelutilat sovittiin haastateltavien kanssa yhdessä.

Haastattelut toteutin teemahaastatteluina. Teemahaastattelua voidaan pitää puolistrukturoituna haastatteluna, jossa samat aihealueet käydään kaikkien haastateltavien kanssa läpi, mutta niiden laajuus ja järjestys voi vaihdella. Puolistrukturoiduissa haastatteluissa ei ole samalla tavalla valmiita kysymyksiä ja vastauksia kuin strukturoidussa haastattelussa, mutta niistä puuttuu osin myös avoimen haastattelun tilannekohtainen ja jokaisen haastateltavan kohdalla yksilöllisesti määrittyvä keskustelunkulku. (Eskola & Vastamäki 2010, 28–29.) Haastatteluja varten olin pohtinut valmiit teema-alueet, jotka halusin käydä kaikkien haastateltavieni kanssa läpi. Koska tutkimukseni muut valinnat ohjautuivat hyvin pitkälle haastattelujen pohjalta, kerroin haastateltaville ennen haastattelua ainoastaan haluavani kuulla heidän kokemuksiaan väkivaltatyön asiakkuudestaan. Kerroin myös haastateltaville tarkastelevani ilmiötä ulkopuolisena henkilönä ja perustavani tutkimuksessani käsitykseni integroidun työmenetelmän toimivuudesta heidän mielipiteilensä.

Ennen haastatteluja pohdin, sopiiko sama haastattelurunko sekä miehille että naisille, mutta haastattelujen edetessä totesin sen toimivan hyvin molemmille. Eri teemat painotuitivat haastatteluissa haastateltavan omien kokemusten mukaan. Haastattellessani pyrin joustavuuteen, jonka tärkeyttä Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2008, 103–104) tuovat esiin. Joustavuudella tarkoitetaan niitä tilanneratkaisuja, joita haastattelija tekee teema-alueiden ja kysymyksen asettelujen puitteissa. Aktiivisella kuuntelulla haastattelija huomaa vastausten merkitykset ja osaa ohjata haastattelua sille sopivaan suuntaan. Herkkyyttä haastateltavien vastauksille tarvittiin kaikissa haastatteluissa, mutta osassa haastatteluista koin roolini olevan pienempi kuin toisissa. Näen tämän johtuneen haastateltavan tarpeesta kertoa tarinansa, tulla kuulluksi ja päästä vaikuttamaan. Osalla tämä tarve oli suurempi kuin toisilla. Haastateltavat tuottivat tällöin puhetta hyvin itsenäisesti ja liikkuvat määrittelemieni teemojen alueella ilman, että ohjasin heitä sinne.

Haastattelutilanteet muotoutuivat jokaisen haastateltavan kanssa eri tavalla. Aloitin jokaisen haastattelun kysymällä haastateltavan tilanteesta ja taustoista, jotka olivat johtaneet väkivaltatyön asiakkuuteen. Erilaisten kokemusten myötä haastattelu otti aina oman muotonsa. On hyvä huomioida, että tutkija on aina osa omaa kulttuuriaan ja saamaansa koulutusta. Nämä vaikuttavat hänen ennakko-oletuksiinsa ja tulkintoihinsa. Tämä on tärkeä asia muistaa niin haastattelutilanteessa kuin myös haastattelurungon tekemisessä. Haastattelun teemojen ideoinnissa käytetään luovuutta, joka perustuu tutkijan intuitioon siitä, mitä olisi hyvä kysyä. (Alasuutari 2009, 149.) Omat taustatietoni integroidusta työmenetelmästä olivat vähäiset, joten myöskään ennakko-oletuksia en ollut pystynyt juurikaan muodostamaan. Tämän takia myös haastatteluteemat olivat hyvin laajoja enkä pystynyt niillä juurikaan ohjailemaan haastateltavan vastauksia. Viimeistä haastattelua tehdessäni huomasin kuitenkin jo muodostaneeni käsityksiä työmenetelmän toimivuudesta ja jouduin kiinnittämään erityisesti huomiota siihen, etten ohjaile haastateltavaa oletusteni asettamaan suuntaan.

Haastattelujen kestot vaihtelivat reilusta puolesta tunnista reiluun tuntiin. Aineistoni jäi valitettavan vähäiseksi neljällä haastattelulla, mutta toisaalta, samat teemat toistuivat haastatteluissa haastateltavien eri näkökulmista, joten näen, että niissä esiin tullut tieto on vähyydestään huolimatta merkityksellistä työn kehittämisen kannalta. Eskola ja Suoranta (1998, 61–62) tuovatkin esiin kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston olevan usein

pieni ja sen yhteydessä puhutaan harkinnanvaraisuudesta sekä tarkoituksenmukaisesta ja teoreettisesta poiminnasta. Aineiston koolla ei ole kvalitatiivisessa tutkimuksessa väliä, sillä sen tulee toimia tutkijan apuna käsitteellisen ymmärryksen rakentamisessa. Aineistoa voidaan ajatella olevan silloin tarpeeksi, kun uudet tapaukset eivät tuo enää uutta tietoa.

Laadullisen aineiston analyysi koostuu kahdesta vaiheesta: havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Havaintojen pelkistämisen vaiheessa aineistoa katsellaan valitusta teoreettisesta näkökulmasta. (Alasuutarin 2011, 39–40.) Pelkistysten tekeminen ja siitä syntyvien kategorioiden luominen on tutkimuksessa kriittisin vaihe, sillä se perustuu tutkijan omaan tulkintaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101). Tutkimukseni viitekehyksenä on sukupuoli, jonka valossa tein aineiston pelkistämisen. Tämä osaltaan sulkee paljon aineistosta ammennettavaa tietoa ulkopuolelle, mutta toisaalta mahdollistaa syvemmän tulkinnan tekemisen. Pelkistämisen jälkeen tehtyjä havaintoja yhdistellään joukoiksi. Joukoiksi yhdistämisen pohjalla on ajatus siitä, että aineistosta saadaan mahdollisesti vaihteleviakin näkökulmia samoihin ilmiöihin. Arvoituksen ratkaiseminen tarkoittaa tulkinnan tekemistä näistä aineistosta johdetuista vihjeistä (Alasuutari 2011, 44). Tässä tulkintavaiheessa pääsin tuomaan haastateltavien kokemuksia yhä lähemmäs käytäntöjä ja tuottamaan niiden kehittämislle hyödyllistä tietoa.

3.4 Väkivaltatyön tutkimuksen eettisyys

Ihmistieteissä ihmisarvon kunnioittaminen on yhteisesti hyväksytty eettisten tutkimustapojen lähtökohta. Tämä lähtökohta todellistuu tutkimustyössä kolmen eettisen periaatteen kautta: tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, henkisen ja fyysisen vahingon välttäminen sekä ihmisten yksityisyyden kunnioittaminen ja suojeleminen. Näitä periaatteita sovelletaan sen mukaan, millaista tutkimusta tehdään. (Kuula 2011, 60–65.) Kun käsitellään herkkiä aiheita, kuten parisuhdeväkivalta, näiden periaatteiden noudattaminen on erityisen tärkeää. Ihmisten ollessa valmiita raottamaan tutkijalle ovea elämäänsä sekä paljastamaan rikkoutuneet tunteensa, haaveensa ja kotinsa, liikutaan ih-

misen yksityisimmällä alueella. Tällöin myöskään eettisyyden merkitystä ei voi tarpeeksi korostaa. Tutkimuksessani pyrinkin koko ajan mahdollisimman eettiseen toimintaan.

Jotta tutkimuksen eettiset periaatteet voisivat toteutua, haastateltavien on tiedettävä, minkälaiseen tutkimukseen he ovat osallistumassa. Tämä on olennainen osa tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittamista. Haastateltavia tulee informoida siitä, mikä tutkimuksen aihe on, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa ja kauan-ko heillä kuluu aikaa siihen osallistumiseen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 5–6). Jos haastateltava ei tiedä mihin on osallistumassa, ei hänellä voi olla itsemääräämisoikeuttakaan. Riittävän informaation varmistamiseksi, tein turvakodilla asiakkaille jaettavan tutkimuskutsun, jossa tuli ilmi tutkimuksen lähtökohdat, tarkoitus, aineiston keruun toteutus- ja säilytystavat sekä yhteystietoni. Tutkimuksesta kiinnostuneet asiakkaat ottivat sitten yhteyttä minuun sopiakseen haastatteluajan. Haastattelu-aikaa sovittaessa kerroin kolmelle haastateltavalle vielä puhelimesta lisää tutkimuksesta ja yhden haastateltavan tapasin kasvokkain turvakodilla. Koin tämän erittäin tärkeäksi, sillä en voinut olla varma, olivatko asiakkaat saaneet tutkimuskutsuani, vai oliko heille välitetty yhteystietoni ja tutkimukseni aihe vain suullisesti. Haastateltavat usein alkavat muodostaa jo ensimmäisen yhteydenoton jälkeen käsityksiä siitä, mitä haastattelija haluaa heidän kertovan (Kuula 2011, 134). Oikean informaation varmistamisella vältetään siis yllätykset ja edesautetaan relevantin tutkimustiedon saamista.

Aikuisia tutkittaessa tutkijan tulee voida luottaa siihen, että haastateltavat ovat ymmärtäneet, mitä asioita tutkimuksessa käsitellään (Kuula 2011, 138). Tutkimukseni toteutuminen on perustunut täysin haastateltavieni vapaaehtoisuudelle osallistua siihen. Näen, että koska tutkimukseen osallistuminen on vaatinut haastateltaviltani ensimmäisen askeleen, eli yhteydenoton minuun, heillä on ollut oltava myös jonkinlainen motivaatio kertoa kokemuksistaan. Riittävä tieto tutkimuksesta ja halukkuus osallistua ovatkin onnistuneen haastattelun tärkeitä tekijöitä. Näin ihmiset, jotka eivät ole valmiita käsittelemään kokemuksiaan eivät myöskään osallistu tutkimukseen. (Mt., 138.)

Siitä huolimatta, että haastateltavat ovat aikuisia ja tutkimukseen osallistuminen on lähtenyt heidän aloitteestaan, tutkijan tulee välttää tutkittaville aiheutuvia henkisiä haittoja.

Eri kysymykset nostavat erilaisia tunteita ihmisissä, jotka ovat haastattelutilanteissa salittuja, kunhan tutkittavan halukkuus osallistua tutkimukseen on haastattelutilanteen ajan ilmeinen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 7). Haastattelijan täytyy siis säilyttää kuuntelemisen ja havainnoinnin herkkyyks koko haastattelun ajan omasta tiedon tarpeesta huolimatta. Haastattelutilanteeni olivat kaikkien haastateltavien kanssa omasta näkökulmastani katsottuna vapautuneita ja he kertoivat kertoivat erittäin avoimesti kokemuksistaan.

Haastattelujen alussa pyysin haastateltavia kertomaan väkivaltatyön asiakkuuteen johtaneesta elämäntilanteestaan. Laajuuden ja yksityiskohtaisuuden kertomukselleen he saivat itse määrittellä. Haastateltavien ohjailun välttämiseksi ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseksi totesin tällaisen avoimen aloituksen olevan toimiva ja antavan myös minulle haastattelijana suuntaa haastattelun mahdollisesta kulusta. Kun haastateltava saa päättää itse mitä paljastaa elämästään tutkijalle ja tutkimukselle, hän pystyy myös itse määrittämään yksityisyytensä rajat (Kuula 2006, 125). Uskon, että tämä myös antaa haastateltavalle tunteen, että hän on hallussa tilanteen kulusta ja siten rakentaa luottamusta niin haastattelijaa kuin haastattelutilannettakin kohtaan. Ilman luottamusta haastatteluissa saavutettu tieto voi jäädä hyvin pintapuoliseksi, eikä silloin myöskään analyysissä päästä syvälle.

Tehtäessä tutkimusta sensitiivisistä aiheista on tutkittavien yksityisyyden suoja huomioitava. Tällä pyritään estämään yksittäisen ihmisen tunnistaminen teksteistä ja tietojen joutuminen vääriin käsiin (Kuula, 2006, 127). Yksityisyyden suojan omassa tutkimuksessa on olen taannut säilyttämällä nauhoittamani haastattelut siten, ettei ulkopuolisilla ihmisillä ole niihin pääsyä. Sen lisäksi olen häivyttänyt tutkimustekstissä esittämistäni haastattelu katkelmista sellaiset yksityiskohdat, joista haastateltavan voisi suoraan tunnistaa. Anonymiteetin säilyttäminen ei ole tarpeellista ainoastaan tutkittavien kannalta, vaan siitä on myös hyötyä tutkijalle. Tutkittavien anonymiyden myötä sensitiivisen aiheen tutkiminen voi tuntua oikeutetummalta ja silloin myös tutkimuksen tekemisestä tulee helpompaa (Oliver 2010, 78). Taakka siitä, mitä vaikutuksia tutkimuksella on tutkittavien yksityiselämään kevenee tutkijalta ja sen myötä myös aineiston analysointi voi olla vapaampaa ja syvempää.

Eettisesti hyvää tutkimusta ei saa ohjailta ideologiset tai uskonnolliset ajattelutavat, eikä sen enempää myöskään taloudelliset, poliittiset tai hallinnolliset intressitahot. Tätä kutsutaan eettisesti hyvän tutkimuksen normeissa vapauden vaatimukseksi. Jotta vapauden vaatimus täytyisi, tulee tutkijan ilmoittaa kaikki sidonnaisuutensa, jotka voivat vaikuttaa tutkimuksen kulkuun. (Hirvonen 2006, 31, 40–41.) Ensi- ja turvakotien liiton on eräänlainen hallinnollinen taho tutkimuksessani, mutta en näe, että se olisi niin vahvasti mukana tutkimuksessani, että sillä olisi jonkinlaista vaikutusta tekemiini ratkaisuihin. Tutkimuksen aiheen valinnassa he olivat aktiivisesti mukana, mutta sen jälkeen tehdyt päätökset ovat olleet heistä riippumattomia. Olen kuitenkin halunnut tuoda heidän osuuttaan esiin tutkimuksen eri vaiheissa, sillä tutkimustulokset saavat aivan uuden merkityksen, jos niitä hyödynnetään myöhemmin turvakotien palveluiden kehittämisessä. Uskon, että tällä on merkitystä erityisesti haastateltaville, sillä tutkimuksen käytännönkytköksen konkretisoituessa myös sen vaikuttamismahdollisuudet tulevat haastateltaville näkyvämmäksi.

Tutkijan olemuksella ja valinnoilla voi olla huomattava vaikutus haastattelututkimuksessa siihen, millainen aineistosta muodostuu. Kysytyt kysymykset ja tavat joilla ne kysytään vaikuttavat aina saatuihin vastauksiin. (Oliver 2010, 162.) On hyvä huomioida, että tutkija on aina osa omaa kulttuuriaan sekä saamaansa koulutusta ja nämä vaikuttavat hänen ennako-oletuksiinsa ja tulkintoihinsa, jotka ovat läsnä koko tutkimuksen ajan. Tämä on tärkeä asia muistaa niin haastattelutilanteessa kuin myös haastattelurungon tekemisessä. Haastattelun teemojen ideoinnissa käytetään luovuutta, joka perustuu tutkijan intuitioon siitä, mitä olisi hyvä kysyä. (Alasuutari 2009, 149.) Omat taustatietoni integroidusta työmenetelmästä olivat vähäiset, joten myöskään ennako-oletuksia en ollut pystynyt aiheesta juurikaan muodostamaan. Tämän takia myös haastatteluteemat olivat hyvin laajoja enkä pystynyt niillä juurikaan ohjailemaan haastateltavan vastauksia, pystyin ainoastaan kannustamaan haastateltavaa kertomaan tarkemmin hänen kertomaan esiin tulleista kokemuksista. Viimeistä haastattelua tehdessäni huomasin kuitenkin jo muodostaneeni käsityksiä työmenetelmän toimivuudesta aikaisempien haastattelujen perusteelta ja jouduin kiinnittämään erityisesti huomiota siihen, etten ohjaile haastateltavaa oletusteni asettamaan suuntaan.

Käytännön järjestelyiden ja tutkimuksen toteutuksen lisäksi tutkimuksessani on monia sisällöllisiä аспекteja, jotka vaativat eettistä pohdintaa. Tutkimukseni pohjalla on käsitteitä ja ilmiöitä, jotka herättävät sekä keskustelua että erilaisia mielipiteitä: parisuhdeväkivalta, väkivaltatyön auttamisen keinot, sukupuoli ja siihen kytkeytyvät merkitykset. Nämä pakottavat minut tutkijana eettisiin pohdintoihin tutkimusaineistoni tuodessa esiin hyvin erilaisissa olosuhteissa väkivaltatyön asiakkaiksi tulleiden ihmisten kokemuksia. Julkaistu tutkimus voi aiheuttaa vahinkoa tutkittaville, jos sen tulokset esitetään epäkunnioittavasti, arvostelevasti tai asenteellisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 7). Tämä vaatii minulta tarkkuutta omien ennakkokäsitysteni kanssa, jotta ne eivät vaikuta sekä haastatteluiden tulkintaan että analyysin tekemiseen.

Väkivalta, ja erityisesti perheissä ja parisuhteissa tapahtuva väkivalta, herättää aina paljon kysymyksiä oikeasta ja väärästä. Oikean ja väärän määrittäminen ei ole yksiselitteistä, sillä eri näkökulmista tilannetta katsovien kokemukset ovat myös erilaisia. Myös se, miten vääriin suhtaudutaan, vaikuttaa paljon muun muassa siihen, millaista apua väkivallan uhreille ja tekijöille tarjotaan. Keskustelua auttamis- ja puuttumistavoista käydään aktiivisesti ja myös käytännön työssä käytettäviä menetelmiä kehitetään jatkuvasti. Parisuhdeväkivalta ilmiönä on monimutkainen ja siksi sen tulkinnat ovat vaihtelevia. Asiakkaiden tilanteet eivät ole myöskään identtisiä ja se lisää haastetta käytännön työhön ja sen kehittämiseen.

Koska väkivaltatyötä tehdään sekä sen uhrien että tekijän kanssa, joudutaan siinä väistämättä tilanteeseen, jossa on osoitettava syyllinen. Johanna Hurtig ja Merja Laitinen (2002, 12) pohtivat pahan ilmentymistä auttamistyössä ja tuovat esiin siitä puhumisen johtavan aina moraalisiin kannanottoihin. Paha kulkee käsikädessä syyllisyyden kanssa, jonka on puolestaan havaittu lukitsevan ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja muutoksen mahdollisuudet. Toisaalta, jollei syyllisyyskysymyksiä käsitellä, saatetaan myös vältellä moraalisia ja eettisiä pohdintoja. Moraalikysymykset ja etiikka ovat sosiaalityön ydintä, eikä niitä siksi voi sivuuttaa. Näen kuitenkin, että pahan ja syyllisyyden käsitteleminen väkivaltatyössä on kaksiteräinen miekka. Se on välttämätöntä, jotta ei suljeta silmiä perheväkivallan sukupuolittuneisuudelta ja sen myötä huononnetta avun saannin

mahdollisuuksia, niin uhreille kuin väkivallan tekijöille. Toisaalta syyllisyyden käsittely aiheuttaa myös ennakko-oletuksia ja leimautumista. Miehillä suunnatut palvelut ovat ”syylliselle” ja naisille suunnatut ”uhrille” suunnattuja palveluita. Tämä voi nostaa kynystä avunhakuun, etenkin jos oma tilanne ei vastaa näitä ennakkokäsityksiä.

Tutkija on työtä tehdessään moraalinen toimija. Tutkijaa moraalisena toimijana ohjaa samat eettiset periaatteet, arvot ja normit kuin muitakin ihmisiä. (Pietarinen 2002, 58.) Kun liikutaan parisuhdeväkivallan kontekstissa syyllisyys- ja uhriuskysymysten parissa, tutkijan henkilökohtaisesti muodostamat moraaliset käsitykset tulevat näkyviin. Väki-
valtatyössä ja erityisesti sen tutkimuksessa tehdään vahvoja moraalisia kannanottoja, jotka ovat läsnä ja vaativat kannanottoa aina uutta tutkimusta tehtäessä. Tutkimukseni aineiston ollessa sillä tavoin poikkeuksellinen, että sen analyysissä on mahdotonta sitoutua yleistä väkivaltatyön toimintaa määrittävään uhri–syyllinen jaotteluun, omien kannanottojen tekemisen merkitys, ja sen myötä myös vastuu kasvaa. Vaikka väkivallan tekijä on aina väkivallan tekijä ja teon vääryyttä ei aineistoni vaadi kyseenalaistamaan, se, millä tavoin syyllinen osoitetaan, ja miten väkivaltatyötä ohjaavat sukupuolikäsitykset tukevat väkivaltatyön asiakkaiden tilannetta, vaatii kyseenalaistamista. Jotta eettisyys tutkimuksessani toteutuisi ja kaikkien haastateltavieni äänet saataisiin kuulumaan, tämä kyseenalaistaminen on välttämätöntä.

Näen, että en voi sitoutua tutkimuksessani tiukasti minkään tahon sukupuoli- tai parisuhdeväkivaltanäkemyksiin, jotta haastateltavieni kokemukset pääsisivät esiin aidoimmillaan. Jotta eettisyys ja sen myötä sensitiivisyys haastateltavieni kokemuksia kohtaan toteutuisi kautta koko tutkimukseni, minun on kyseenalaistettava sekä omia että lähdemateriaalini käsityksiä sukupuolen muodostumisesta ja siitä, miten väkivaltatyö tulisi järjestää. Vaikka tarkastelenkin väkivaltatyön asiakkaiden kokemuksia tutkimuksessani sensitiivisesti, se ei tarkoita, etteikö sitä voisi samalla tehdä kriittisesti. Kriittisyyden näen kohdistuvan kokemusten yhdistämisessä käytännön työn kehittämismahdollisuuksiin: mitä problematiikkaa heidän osoittamissaan asiakasprosessin kohdissa ja mahdollisesti tarjoamissaan kehitysehdotuksissa on olemassa. Näin kokemuksia pystyy analysoimaan syvemmin sekä samalla tuottamaan enemmän ja suuremmin käytäntöjen kehittämisessä hyödynnettävää tietoa. Näenkin, että kriittisyys empiiristä aineistoa kohtaan on osa eettisyyttä, sillä se myös kertoo siitä, että aineistoon on perehdytty ja sitä on hyö-

dynnetty kunnolla.

4 Ihmisiä väkivaltatyössä ja sukupuolen merkitysten todellistajina

4.1 Isät perheiden ulkopuolisina jäseninä

Naiset ja miehet kohdataan sosiaalipalveluissa eri tavalla sukupuoleen liittyvien kulttuurisesti muodostuneiden käsitysten takia (ks. esim. Kullberg 2002). Nämä käsitykset ovat myös osa turvakodin toimintaa ja se välittyy asiakkaille. Aineistostani nousi hyvin selvästi esiin miehen asema perheessään prosessin aikana. Mies on ulkopuolinen eikä hänellä ole oikeutta saada muuta perhettä ja erityisesti lapsiaan koskevaa tietoa. Integroidun työmenetelmän korostaessa perheenjäsenten asiakasprosessien erillisyyttä ja miehen ollessa perheestä ainoa, joka ei ole turvakodissa, hän voi jäädä pitkiksi ajoiksi pimentoon perheensä kuulumisista ja suunnitelmista. Tämä epätietoisuus säilyy miehillä asiakasprosessien alusta loppuun. Miesten ulkopuolisuus vaikuttaa istuvan niin tiukasti turvakodin käytännöissä ja integroidussa työmallissa, että edes väkivaltaan syyttömällä miehellä ei ole mahdollisuutta osallistua lapsiansa koskevaan päätöksentekoon turvakotiaikana.

”...höösätään vaan siihen suuntaan mitä se äiti selittää tai valehtelee tai mitä tahansa vaikka se on jäänyt kiinni jo valehtelusta ja vaik ollaan todettu jo et isä ei ole valehdellu isä ei ole ollu väkivaltanen... Ni kaikesta tästä huolimatta niin mä oon ollu prosessista ulkona ku lumiukko.” Tuomas

Jotta miestä ja isää ei osallisteta muun perheen asiakasprosesseihin työntekijöiltä saavutetusta luottamuksesta huolimatta, täytyy lukkiutuneiden ennakkokäsitysten olla turvakotityön ja integroidun työmallin rakenteisiin syvälle juurtunutta. Keinoja vastata osallistuvan, lapsistaan huolestuneen isän tarpeisiin ei vaikuttaisi olevan. Näen turvakotityön taustalla olevan ajatuksen mieheydestä ja maskuliinisuudesta olevan niin tiiviisti sidoksissa vallan jakautumiseen, ja sen vaikutukseen parisuhdeväkivaltaan, että isyyden moninaisuus jää huomioimatta. Nancy E. Dowd (2010, 106) tuokin esiin ajatuksen siitä, että maskuliinisuuden käsityksiä tulisi rakentaa pois miesten ylivallasta naisiin nähden.

Näin voitaisiin myös tunnistaa miesten tunneside lapsiinsa ja sen myötä hoivan merkitys isyydessä. Isän osallistumisella aktiivisesti lastensa elämään on todettu olevan positiivisia vaikutuksia lasten fyysiselle, psyykkiselle ja kognitiiviselle kehitymiselle (Allen ym. 2012), minkä takia isyys täytyisi nähdä myös sukupuolten valtasuhteilta. Sellaisten asiakkaiden tapauksissa, joissa väkivaltaa ei ole ollut, voi isän osallistumisen rajoittaminen olla lisäksi myös traumaattista kaikille osapuolille.

Kummallakin haastateltavallani miehellä oli aito huoli lasten äitien mahdollisuuksista huolehtia lapsista. Väkivaltasyytökset ajavat isät kauemmas lapsistaan, mikä vaikuttaa väistämättä heidän suhteeseensa. Huoli tulevasta kasvaa, kun kummankaan vanhemman asema ei ole varma lapsen elämässä: isä ei ole varma siitä mitä äidin tulevaisuus tuo tullessaan tai miten hän selviytyy arjesta lasten kanssa, ja samalla isän, joka on valmis ”ottamaan kopin” tilanteen niin vaatiessa, suhde lapseen etäännyy. Kun miestä ei osallisteta muun perheen prosessiin hänen kontaktinsa saattaa olla turvakodin ulkopuolinen työntekijä, jonka kosketus turvakodilla tehtävään työhön voi olla heikko.

*”Tää on oikeesti niiku tosi pelottavaa et toinen (lastensuojelun sosiaalityöntekijä) ei ymmärrä puhetta ja lastensuojelu mä pelkään niiku et lapset viedään tai tosiaan et mä en niiku enää ikinä tuu näkee niit että, että nyt tää tarkoittaa niiku sitä että mä menetän mun kaikki oikeudet lapsiin ja tota.”
Janne*

”Mult ei oo kysytty missään vaiheessa mitään, ei minkään siis yks neuvottelu järjestettiin missä mä sain olla paikalla...” Tuomas

Ennen lasten päivittäisessä elämässä vastuun kantaneina isinä syrjään siirretyn asema järkytti heitä molempia. Kun heiltä evättiin oikeus osallistua lapsia koskeviin prosesseihin, heiltä vietiin myös kaikki mahdollisuudet vaikuttaa lapsiansa koskeviin asioihin sillä hetkellä. Sekä Jannen että Tuomaksen kertomuksista tuli vahvasti esiin myös heidän pelkonsa omasta tulevaisuudestaan lasten elämässä. Päätöksenteosta ja lasten prosesseista ulkopuolelle jättäminen sekä tietoisuus äitien sanan ylivoimaisuudesta aiheuttaa huolta ja epätietoisuutta. Äitien etuoikeus lapsiin voi tuntua isästä käsittämättömältä, kuten seuraavasta katkelmasta käy ilmi. Myös häikäilemättömyys tämän etuoikeuden käyttämisessä voi tulla miehelle yllätyksenä.

”Lapsen äitihän olis voinu vaatia että meillä ois ollu valvotut tapaamiset, joka nyt sinänsä on taas mielenkiintosta et minkä takia myös hänelle annetaan semmonen lupa et hän saa vaatia... Mä oisin voinu kans vaatii vaik mitä ja tehdä kaikenlaista mut mä oon koittanu hoitaa asiat niin et lapsen äidillä ois mahdollisimman helppoo.” Tuomas

Haastatteluissani minut yllätti se, miten helpon oloisesti isät suljettiin lasten elämän ulkopuolelle. Parisuhdeväkivaltasytökset ovat aina vakavia ja avunhakijan pyyntöön tulee aina vastata. Isyyttä, isän oikeuksia ja lapsen oikeuksia isään tulisi kuitenkin myös kunnioittaa olemalla valmis ottamaan vastaan ne tapaukset, joissa isän läsnäolo lapsen elämässä on merkittävää positiivisella tavalla. Ilman tätä valmiutta voidaan aiheuttaa huolen lisäksi myös turvattomuuden tunnetta lapsille sekä pysyviä vaurioita isän ja lapsen väliseen suhteeseen. Tämän hetkiset turvakotien rakenteet ja työtavat eivät tue näitä oikeuksia, ja säilyttääkseen asemansa lasten huoltajana ja hoivaajana, miehen täytyy jaksaa osoittaa jatkuvalla aktiivisuudellaan motivaationsa.

Isyyden 1990-luvulta alkaneen muutoksen myötä isien osallistumisella aktiivisemmin lastensa elämään on nähty olevan paljon hyviä seurauksia ja siksi osallistuvaa isyyttä on edistetty yhteiskunnallisella tasolla asti (ks. Aalto 2013). Näen, että tämän ajatuksen vieminen käytännöntasolla näkyviin rakenteisiin on kuitenkin jäänyt puolitiehen. Haastatteluistani käy ilmi, että Janne ja Tuomas olivat altavastaajina niin turvakodin kuin lastensuojelunkin palveluissa siitä huolimatta, että he eivät olleet syyllistyneet väkivaltaan. Miehen oikeudet olla oman lapsensa täysivaltainen huoltaja ja hoivaaja eivät ole siis tasavertaiset naisen oikeuksien kanssa ja paikallistan sen syyn rakenteisiin. Hoivaavaan ja hyvään isyyteen kannustetaan, mutta samalla sille ei luoda mahdollisuuksia. Isän osallistuminen näyttäisi olevan toivottua niin kauan, kun lasten äiti antaa siihen luvan.

Miesten eristäminen muun perheen prosessista ei aiheuta vain ulkopuolisuuden tunnetta, vaan sen mukana tulee myös huoli jaksamisesta. Syytökset parisuhdeväkivallasta ovat raskaita erityisesti silloin, kun ne ovat perättömiä. Seuraavista Jannen sanoista tulee esiin hänen huolensa omasta jaksamisestaan raskaiden kokemusten keskellä.

”...ihan jos on kunnollinen kaveri ja tehään näin hirveit temppuja ja on tiukat tilanteet ni joku vois tulla kattoo niiku et miten pärjää.” Janne

Vaimon ja lasten turvakodille lähtö tuli Jannelle täytenä yllätyksenä. Yksin kotiin jääneenä ilman tietoa tulevasta jaksaminen venyi äärimilleen. Niissä tapauksissa, joissa Jussi-työ ei pysty tavoittamaan miestä, tai palvelut eivät kohtaa hänen tarvettaan, voi mies jäädä yksin hätänsä kanssa. Kotiin jääneen miehen jaksaminen ei kuitenkaan huoleta ainoastaan välttämättä häntä itseään, vaan myös nainen voi olla huolissaan miehestä siitä huolimatta, että parisuhde olisi ollut väkivaltainen. Vaikka lähteminen olisi ollut naiselle helpotus, miehen selviytyminen ja avunsaanti voivat mietityttää.

”Jotenki siis tietenki haaah, mitenhän sen selittäis, siis vaikka se nyt on niin inha ihminen ja nin mutta, jotenki toivois et näille.. mitkä nyt sitte jää niiku tän turvakodin ulkopuolelle että, et ois vähän enemmän sit ehkä jotain jotain terapiajuttua.” Niina

Väkivaltaisen miehen sulkeminen naisen ja lasten prosessien ulkopuolelle oli Niinalle helpotus, mutta kipeistä kokemuksista huolimatta hän toivoi miehen saavan apua tilanteen käsittelyyn. Pitkä yhteinen menneisyys ei katoa turvakodille lähtemisen myötä, ja siksi myös monella saattaa olla huolta kotiin jääneestä osapuolesta. Aktiivisempi apu miehille turvakotiproessin yhteyteen olisi toivottavaa siis niin naisten kuin miestenkin kannalta. En kuitenkaan näe, että tällä hetkellä turvakodit ja Jussi-työ tarjoaisivat sellaista apua, joka pystyisi tavoittamaan miehiä heidän yksilöllisten taustojensa vaatimalla tavalla. Jotta apua voidaan tarjota ja mies ottaa mukaan perheen tilanteen läpikäymiseen, täytyy miehellä olla oma motivaatio siihen. Jos häntä lähestytään ennakko-oletusten värittämällä tavalla, motivaatio asioiden käsittelyyn ammattilaisten kanssa voi sammutua. Tämän tapahduttua miehen kontaktit perheeseen loittonevat ja hän jää epätietoisuuteen. Pohdin turvakotipalveluiden yksilöllistämisen tarvetta lisää luvussa 5.2.

4.2 Naisia ja jaksavia äitejä

Naiset kohdataan sosiaalipalveluissa usein äitiyden kautta (ks. McKie 2005, 85), ja lapset ovatkin usein naisten voimavarana vaikeina aikoina. Lapset merkityksellistävät äitiensä elämää ja voivat olla se asia, jonka kautta äidit tarkastelevat elämäänsä väkivaltaisesta parisuhteesta lähdettyään (Ojuri 2004, 115). Äitiyden merkitys tulee myös esiin haastattelemieni naisten kertomuksissa selvästi. Se ei näyttäytynyt kuitenkaan suoraan voimavarana, vaan lasten merkitys naisten puheessa tuli esiin väsymyksen kautta. Traumaattiset ja pitkät eroprosessit läpi käyneet naiset kertoivat uupumuksestaan ja lasten merkitys kuului päättäväsyytenä jaksaa kaikesta huolimatta.

”Mullei ole mitään omaa, mullei ole vapaa-aikaa enää ollenkaan... Ja haluun olla hyvä äiti, mä hoidan ne kaikki juoksevat asiat ja kaikki lääkärijutut siit huolimatta mä tunnen ite nyt kyllä vähän niiku se korttitalo rupee romahtamaan.” Maria

Tällaisessa tilanteessa äidin tarve saada tukea lastensa kanssa on ilmeinen. Vaikka vastuu tästä olisikin ensisijaisesti lastensuojelulla, tulisi myös turvakotien pohtia, millä tavoin he pystyisivät vastaamaan tähän tarpeeseen. Väsymys Marian sanoissa tulee selvästi esiin ja se näkyy vähitellen uuvuttavana ja loppuun polttavana. Näiden tunteiden tullessa esiin turvakodilla, oli se sitten asumisjakson aikana tai avopalveluissa, tulisi siihen pystyä tarttumaan ja järjestää riittävää apua. Marian tilanteessa näen lasten vaikutuksen hänen jaksamiseensa olevan kaksijakoinen: toisaalta he ovat se, minkä takia hän jaksaa jatkaa eteenpäin, mutta toisaalta se, mikä hänen tilanteessaan vaatii eniten voimavaroja.

Päätös lähteä väkivaltaisesta parisuhteesta voi olla helpottava, mutta sen myötä lähtijä joutuu myös luopumaan paljosta. Tutusta ympäristöstä ja kodista luopuminen tuottaa tuskaa ja sen käsittelemiseen tarvitaan aikaa (ks. Abrahams & Humphreys 2007, 25–26). Se, mitä on huolella rakennettu kodiksi, kietoutuukin tiiviisti yhteen pahan kanssa. Pahasta irti pääsemiseksi on myös pystyttävä luopumaan kodista sen fyysisessä ja symbolisessa merkityksessä.

”Sinne jäi mun tavaraa vielä sinne taloon, kaikki mun käsityöt jäi sinne, mun henki jäi sinne, kaikki pihatyöt, kaikki kukat kaikki jäi sinne. Hukkaan heitettyt vuodet jäi sinne, kivut, pahat ja hyvät asiat jäi sinne taloon.” Maria

Marian sanoissa tulee selvästi esiin se tunneside, joka hänellä on entiseen kotiinsa, ja se, mitä sieltä lähteminen on merkinnyt. Hän on jättänyt itselleen tärkeitä tavaroita, työtä ja vaivannäköä, tunteita sekä ”henkensä” lähtiessään. Näiden menetysten jälkeen uuden elämän aloittaminen vaatii sitkeyttä, jaksamista ja motivaatiota. Vaikka suunta elämällä onkin positiiviseen päin ja lähtijä tiedostaa sen itsekin, menetyksen tunne on silti lähes käsin kosketeltava. Uusi koti on jaksettava rakentaa ja menetetyistä on pystyttävä päästämään irti. Uuden elämänvaiheen myötä myös häviää ennen toimineet rutiinit sekä asiat, paikat ja tilanteet saavat uusia merkityksiä.

”...ku tuli se et ei tarvinnu enää niiku suoriutua koko aika kaikesta ni sitte, ja sitte ennen vanhaan ku se työpaikka oli mulle semmonen turvapaikka, sit ku rupes ajattelee et ahhhh mä saan olla kotona ihan niiku semmonen ku mä oon ni sit se työ ei enää, sit vaan tuntu et mä en jaks ja sit mä olinki niiku monta kuukautta sairaslomalla...” Niina

Kriisin jälkeen monesti kohdataan uupumus, joka voi olla luonteeltaan totaalista ja arjen pysäyttävää. Ihmisen elämässä on särkynyt mahdollisesti koti, liitto, perhe ja terveys. (Väänänen 2011, 111.) Niinan sanoissa tulee kuitenkin esiin se, että uupumus ei välttämättä tule uuden elämänvaiheen mukanaan tuoman vastuun ja väsyttävän taakan takia, vaan tässä tapauksessa se oli seurausta myös helpotuksesta. Koti muutti täysin merkityksensä hänen elämässään: siitä tuli turvan ja levon paikka. Niina oli kokonaisuudessaan tyytyväinen turvakodilta saamaansa apuun ja turvakoti oli hänen rinnallaan myös pitkään varsinaisen turvakotijakson jälkeen. Näen, että tunne riittävästä tuesta tuo varmuutta ihmisen elämään ja sen myötä myös uupumus on helpompi ottaa vastaan. Tieto siitä, ettei ole yksin haasteidensa kanssa rauhoittaa ja väsymykselle voi antaa tilaa. Helpotus voi näkyä kuitenkin eri tavoilla eri perheenjäsenillä.

”...että mun mielestä se (lasten kanssa oleminen) on rankempaa siinä mieles et kun noi pojat uskaltaa olla kans semmosia mitä ne on et niitä tappeluitaki on ja ja semmosta että...” Niina

Ennen tiukan kurin ja pelon hallitessa koko perheen elämää, lasten käyttäytyminen oli ollut pidättyväistä ja omat vihan sekä turhautumisen tunteet pidettiin piilossa. Kun väkivallan uhka oli poistunut elämästä myös lasten käyttäytyminen vapautui. Tämä asetti osaltaan uusi haasteita äitinä olemiselle, vaikka Niinan lapset olivatkin jo isoja. Niinan täytyi määrittää uudet rajat ja säännöt elämiselle, kun niistä ennen päätti mies. Siitä, mistä ennen yksi perheenjäsen päätti kysymättä muilta, oli nyt pystyttävä neuvottelemaan yhdessä ja valitsemaan kaikkien kannalta paras ratkaisu. Vaikka muutos olisi positiivista ja toivottua, se voi silti olla myös väsyttävää ja haastavaa. Niinalle annettu tuki vaikutti olleen riittävää ja uusi rytmi elämälle oli alkanut vähitellen hahmottua.

Kaikille tarjottu tuki ei kuitenkaan ole tarpeeksi. Asiakkaiden elämätilanteet poikkeavat aina toisistaan. Lasten ikä ja oireilu, oma kunto, koetut vastoinkäymiset sekä väkivallan muodot vaikuttavat kaikki siihen, kuinka raskas selviytymisprosessista tulee. Seuraavista Marian sanoista käy ilmi, kuinka päättäväisyydestä ja rakkaudesta lapsia kohtaan huolimatta hänen jaksamisensa oli vaakalaudalla ja arjen pyörittäminen tuntui mahdottomalta.

”Mä en jaksanu näitten kakaroiden kanssa ja taistella yksin tuulimyllyjä vastaan.” Maria

”Mul oli lapset sitte aina se ykkönen kaikesta huolimatta.” Maria

Vaikka lapset olisivatkin Mariaa kantavana voimana selviytymisprosessissa, voi uuden elämänvaiheen järjesteleminen ja omat koetut menetykset yhdistettynä lasten tukemiseen heidän oirehtiessaan tuntua liialta. Tuulimyllyjä vastaan taistelu kuvastaa toivotonta taistelua, jota Maria joutui käymään yksin. Toivottomuus kertoo näkemykseni mukaan siitä, että tarvittavaa määrää tukea ei pystytty tarjoamaan hänelle miltään taholta. Päättäväisyys ja lasten merkitys kuitenkin saivat hänet jatkamaan väsymyksestä huolimatta. Äärimmäistä jaksamista vaativassa tilanteessa ammattilaisten muodostaman turvaverkon tulisi kuitenkin olla valmis myös tarjoamaan tilanteeseen sopivaa tukea, sillä päättäväisyys ei aina yksin riitä arjessa jaksamiseen.

Äitiys toimii naisilla väkivaltaisesta parisuhteesta irtautumisessa voimavarana, mutta pohdin, voiko äitiys toimia myös jollain tavoin naisen edun vastaisesti auttamisjärjestelmässä. Koska äitiyden ajatellaan olevan voimavara, sen varaan myös saatetaan laskea paljon. Lapsen ja äidin yhteisyydelle perustuvilla käytännöillä on paljon potentiaalia, joka tulee huomioida väkivaltatyössä (Keskinen 2005, 301). Integroidussa työmallissa naisen ja lasten prosesseja kuljetetaan osaltaan rinnakkain, vaikka heidän kanssaan työskennellään paljon myös erikseen. Tämän yhteisyyden läpi on kuitenkin myös nähtävä, jotta voidaan huomata naisen yksilöllinen prosessi.

”...mä veikkaan et asia on näin et ne näkivät mut kuitenkin aika fiksunä ja kaikesta murheesta huolimatta näkivät mut kuitenkin sen verran lapsisuojelevana ihmisenä et ei tarvinnut sillä lailla tehdä töitä.” Maria

Vaikka Maria näkikin ”lapsisuojelevaisuudesta” johtuvan työskentelemättömyyden positiivissävytteisenä asiana ja hänen vahvuutenaan, pohdin, muotoutuiko hänen asiakasprosessinsa sen perusteelta. Jos näin on, niin olisiko hänen selviytymisvaiheensa muotoutunut toisenlaiseksi, jos hänen henkilökohtaista prosessiaan olisi korostettu enemmän? Maria oli kohdannut elämässään ennen ensimmäistä turvakotikontaktia jo niin paljon raskaita asioita ja pahaa, että hänen toimintakykynsä oli ollut äärimmillään jo vuosia. Vaikeudet ja uupumus jatkoivat toimintakyvyn rajoittamista vielä pitkään turvakotikontaktin alettua monilla hänen elämänsä osa-alueilla, mikä puolestaan johti uusiin ongelmiin ja vanhojen kertautumiseen. Jotta hänen todelliseen avuntarpeensa määrään olisi pystytty vastaamaan, näen, että pelkän äidin sijaan olisi täytynyt nähdä asiakkaana olevan myös nainen. Toisen kerran miehensä jätettyään hän koki saaneensa apua paremmin.

”Ja onneks oli nyt näin et mulle laitettiin se tukihenkilö syksyllä.” N2

4.3 Työntekijän merkitys asiakkaalle

Sosiaalityössä, kuten muissakin ihmisläheisissä ammateissa, työntekijän persoona vaikuttaa tehtyihin valintoihin ja asiakkaan kokemukseen saadusta palvelusta. Onnistuneen palvelun edellytyksenä on ihminen, joka puhuu asiakkaan kanssa samaa kieltä ja jolla on aikaa paneutua hänen asioihinsa (Pohjola 2010, 52). Tämä tuli esiin erittäin selvästi myös oman tutkimuksen aineistosta. Työntekijän ja asiakkaan kohtaamiset ovat aina vuorovaikutustilanteita, joissa kummankin osapuolen toiminnalla on vaikutusta. Erityisesti herkkien asioiden äärellä asiakkaan ja työntekijän luonteiden yhteensopivuus tai -sopimattomuus korostuu. Tunteiden ollessa pinnassa jokainen hetki on otollinen yli- tai väärintulkinnalle, ja tämän myötä myös konflikteille. Toisaalta, asiakkaan ollessa valmis käsittelemään vaikeita asioita, hän voi olla valmis myös ”antautumaan” tarjotulle avulle ja auttajalle. Tällöin avoimen ja luottamuksellisen suhteen muodostuminen on mahdollista.

Avoin ja luottamuksellinen suhde työntekijään ei kuitenkaan riitä kertomaan siitä, millainen merkitys yksittäisellä työntekijällä voi olla väkivaltatyön asiakkaalle.

”...se (turvakoti) teki hyvän asian, mulle jäi tämä työntekijä. Se oli maailman isoin asia. Et mulle jäi se avohoito, koska mä oisin ihan oikeasti mä oisin varmaan tehnyt jotain ittelleni. Jos tätä työntekijää ei olis ollu mä olisin varmasti yrittäny jotain jopa tehny ittelleni.” Maria

Turvakodin työntekijästä muodostui Marialle henkireikä, joka oli ratkaisevassa asemassa hänen selviytymisessään. Tuki, myötätunto ja ymmärrys, jota tämä työntekijä pystyi tarjoamaan kannusti Mariaa eteenpäin elämässään ja auttoi arjen eteen tuomissa haasteissa. Marian puheessa korostui myös *juuri tämän* työntekijän tärkeys, mikä kertoo juuri heidän kahden, yksittäisen persoonan, välille syntyneestä yhteydestä. Luottamus ei siis kohdistunut turvakotiin organisaationa, vaan työntekijään henkilönä. Marian sanoista käy myös hyvin esiin se, miten tärkeää avun jatkuvuus asiakkaille on. Raskaassa elämäntilanteessa, jossa tulevaisuudesta ei välttämättä ole varmuutta, pysyvä ja luotettava tuen lähde on korvaamaton.

Turvakoti palveluiden vastaanottamisen ympäristönä ei ole miehille helposti lähestyttävissä. Turvakodin työntekijöiden toiminnalla onkin erittäin paljon vaikutusta miesten kannalta. Vaikka miehet pääasiassa asioivatkin Jussi-työntekijöiden kanssa, erityistapauksissa, kuten tässä tutkimuksessa haastateltujen miesten kohdalla, voi turvakodin työntekijöillä olla myös miehiin enemmän yhteydenpitoa. Ristiriitaisesta tilanteesta huolimatta miesasiakkaan kohtaaminen voi olla huomioon ottavaa ja myötätuntoista.

”... häntä (työntekijää) kiinnostaa et mitenkä lapsen asiat menee eteenpäin ja tota hän on niin sydämellinen ja semmonen just upee ihminen joka halus auttaa meitä ku meil on vaikeeta...” Tuomas

Arvostava kohtaaminen mahdollisti keskusteluyhteyden Tuomaksen ja työntekijän välille, joka säilyi vielä pitkään perheen lähdettyä turvakodilta. Työntekijän aito kiinnostus ja huoli perheen tilanteesta välittyi asiakkaalle ja työntekijästä tuli asiakkaan silmissä ihminen byrokraattisen toimijan sijaan (ks. Laitinen & Kemppainen 2010, 160–161). Luottamuksen syntyminen työntekijää kohtaan Tuomaksen tilanteessa on näkemykseni mukaan vielä normaalia merkityksellisempää. Ennako-oletukset voivat värittää tällaisen asiakassuhteen alkua voimakkaasti, jolloin myös yhteyden löytäminen voi olla haasteellisempää. Näen, että työntekijältä on vaadittu herkkyyttä ja reflektiivisyyttä, jotta hän on pystynyt astumaan normaaleista asiakasprosessien rutiineista ulkopuolelle ja näkemään Tuomaksen puolen tarinasta avoimin silmin. Työntekijä on tällöin myös pystynyt ohittamaan mahdolliset käytännön työtä määrittelevät lukkiutumiset sukupuoliin liittyvissä käsityksissä.

Myös Jussi-työn lähestymiseen liittyy aina jonkin asteinen kynnys, joka miehen on ylitettävä. Ensimmäisellä yhteydenotolla saatu vastaanotto määrittää asiakasprosessin muotoutumista tai sitä, syntyykö asiakasprosessia lainkaan. On ilmeistä, että työntekijän olemuksella ja sanavalinnoilla on tällöin suuri merkitys miehen haluun olla yhteistyössä ja ottaa vastaan apua. Yksittäisen työntekijän ja asiakkaan kohtaamisessa voidaan ylittää palveluiden rakenteissa piilevät nöyryydyksen ja kontrollin muodot ja sen myötä päästä muodostamaan tukea tarjoava ja arvostava asiakassuhde (Krok 2008, 162).

”Mutta näin ni se oli siis se oli ihan henkireikä siinä mieles et kun sieltä löyty oikeenlainen henkilö, onneksi löyty... sattu vaan siinä mielessä hyvä tsägä. Kaikille sitä ei välttämättä osu eikä satu ja eikä tiedä minkälainen tulee vastaan ja toi on varmasti raskas työ tavata perhettä ja sit välillä niin sanottuja hirviöitäki.” Tuomas

Tuomas oli Jussi-työhön yhteyttä otettuaan kokenut tulleen ymmärretyksi ja sen takia myös hänen ja työntekijän yhteistyö lähti hyvin käyntiin. Tuomaksen sanoissa tulee esiin se, miten tärkeää on ollut, että hänet on osattu ottaa vastaan väkivaltaan syyllistymättömänä miehenä. Ajatus siitä, kuinka haastavaa työntekijän voi olla vaihtaa asennoitumistaan tällaisessa tilanteessa on ilmeinen ja Tuomas koki olevansa erityisen onnekas tähän kykenevän työntekijän satuttua kohdalle. Tuomaksen puheesta kävi esiin myös aito kiitollisuus häntä auttaneita työntekijöitä kohtaan ja tietoisuus siitä, ettei sosiaalipalveluissa aina pystytä kohtaamaan asiakasta samalla tavalla.

Haastatteluista asiakkaille merkityksellisenä asiana esiin nousi työntekijöiden kyky joustaa ja mukauttaa palveluita asiakkaiden tilanteen niin vaatiessa. Tämä tarkoitti myös osaltaan toimimista normaalipalveluiden ulkopuolella.

”...sitä ois ollu se työntekijä silloin sano mulle et sitä ois tarjolla se viis kertaa mut sitte mut jotenki se sitte kai sitä saa antaa enemmän sitä avopalvelujuttuaki et ku mä sen melkein vuoden kävin että.” Niina

”...niin kun selkeesti sen huomasi että niin turvakodin henkilökunta kun kaikki muutki usko mua ja sinänsä oli niinkun myötämielisiä mua kohtaan ja sen takii mulle järjesty kaiken maailman eri erikoisvapauksia...” Tuomas

Joustavuutta asiakkaiden avuntarpeeseen vastaamiseksi tarvitaan siis palveluiden kestossa. Niinälle miehen luota lähtemispäätöksen tekeminen ja rohkeuden kerääminen sen toteuttamiseen oli ollut pitkä prosessi, johon ennalta määritellyt käyntikerrat eivät riittäneet. Avun tarjoamista avopalveluista oli kuitenkin jatkettu, kunnes sille ei ollut enää tarvetta. Joustavuuden lisäksi työntekijät myös joutuvat luomaan asiakkaille mahdollisuuksia normaalipalveluiden ulkopuolelle, kuten käy ilmi Tuomaksen kertomuksesta. Erikoisvapaudet, joita hänelle järjestettiin olivat lapsen tapaamisia turvakodilla valvotujen tapaamisten sijaan. Isän ja lapsen suhdetta haluttiin pitää yllä ja tukea turvakoti-

jakson aikana, sillä sen nähtiin olevan perheen edun kannalta erittäin tärkeää. Tapaamis-
mahdollisuuden järjestyminen vaati kuitekin työntekijältä erikoisjärjestelyjä, ja tämä nä-
kyi erityisen merkityksellisenä Tuomaksen asiakasprosessin ja kohdatuksi tulemisen
kannalta.

Turvakotien ja Jussi-työn rakenteet ovat haastateltavieni kokemuksista päätellen jäykkiä
ja sukupuolistuneita. Työntekijät ovat toimijoita niiden puitteissa ja se millaista palvelua
asiakas saa on näkemykseni mukaan kiinni paljon työntekijän omista sukupuolikäsityk-
sistä ja niiden soveltamisesta työhönsä. Myös työntekijän herkkyyks nähdä asiakas hänen
henkilökohtaisessa kokemusmaailmassaan voi lisätä ymmärrystä jäykkien rakenteiden
puitteissa väkivaltatyön asiakkaana olevaa ihmistä kohtaan.

Työn kiireisyys on yleinen ongelma sosiaalipalveluissa ja se välittyy myös turvakodin
asiakkaiden kokemuksista. Oma työntekijä saattaa olla ainoa, joka selkeyttää ja pitää
langat käsissä kaaoksen keskellä. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kiireen mukana
tuoma stressi välittyisi asiakkaalle. Marialle turvakodin työntekijä oli ollut se, joka oli
jollain tavalla kannatellut hänen prosessiaan ja auttanut eteenpäin vaikeissa tilanteissa.
Turvakodin työntekijä toimii kuitenkin vain osana verkostoa, joka Marian ja hänen las-
tensa saaman avun ympärille rakentuu, joten he ovat joutuneet kohtaamaan myös paljon
toimimatonta prosessinsa aikana.

*”Et et hän (työntekijä) oli se, siin on aina se tukijalka tai tukirunko tässä. Et et
siinä on ainut mikä on positiivista. Kaikki muu on ööö ei oo tehny sen eteen
mitään sen kummempaa et.” Maria*

*”...liian kuormitettu on vielä tää koko henkilökunta joka tekee töitä. Ei pysty
auttamaan et se jotenki sit tulee jonku verran sitä kireyttä ja väsyneisyyttä. Sen
taas ihmiset aavistaa ja näkee. Se vaan on näin et sit tulee sitä sekasotkuu vielä
enemmän. Mun mielestä ylityöllistetty koko tää systeemi.” Maria*

Vaikka yksittäinen työntekijä on erittäin suuressa roolissa asiakkaan kohdatuksi tulemi-
sessa, ei hän pysty paikkaamaan koko prosessin puutteita. Näen, että tällä voi olla pal-
jon vaikutusta luottamuksellisen asiakassuhteen syntymiselle. Vaikka luottamus synty-

sikin turvakodin tai Jussi-työn työntekijään, luottamusta heitä ympäröivään prosessiin ei välttämättä ole. Kuten haastattelukatkelmista tulee esiin, työntekijä voi olla asiakkaan ”henkireikä”, jolta hän tietää saavansa tukea ja olevan hänen puolellaan. Työntekijöiden ja asiakkaiden väliset suhteet voivat merkityksellistyä siis hyvin henkilökohtaisella tasolla. Tämä henkilökohtainen taso onkin se, mikä kannattelee asiakasta kun muu asiakasprosessissa ei kohtaa hänen tarvetta.

5 Prosessit naisia ja miehiä kohtaamassa

5.1 Perheiden kokonaisuudet huomioon

Integroidussa työmallissa naisten, miesten ja lasten asiakasprosessit ovat eroteltuina toisistaan. Naisten ja lasten prosesseja yhdistetään vanhemmuutta tukevan työn myötä, mutta miesten prosessit yhdistyvät muun perheen prosesseihin vasta työskentelyn loppuvaiheessa, jos silloinkaan. Yhteenvedon tekeminen tilanteesta on työntekijöiden vastuulla ja perheen ongelman luonne perustuu heidän tulkintoihinsa. Haastattelujeni perusteella olen kuitenkin todennut, että tämä ei välttämättä ole perheen yhdenkään osapuolen etu. Kaikki haastateltavani toivat esiin tähän erotteluun liittyviä ongelmakohtia. Ongelmat liittyvät näkemykseni mukaan siihen, että vaikka perheet ovat kokonaisuuksia, jonka jäsenet toimivat toistensa vuorovaikutuksessa, niitä ei integroidussa työmallissa tarkastella sellaisina.

Perheiden kokonaisuuksia rikkoo useimmiten miehen jättäminen perheen tarkastelun ulkopuolelle. Sukupuolistuneet väkivaltatyön muodot asettavat miehet syyllisen asemaan, jonka osallistumisen muun perheen prosesseihin nähdään olevan haitallista. Miehen omalla halukkuudella osallistua perheensä kanssa tehtävään väkivaltatyöhön ei myöskään vaikuttaisi olevan merkitystä hänen mahdollisuuksilleen osallistua niihin. Marian mielestä miehen osallistamisella muun perheen prosesseihin olisi saatu todellisempi käsitys perheen ongelmasta ja väkivallan laadusta. Nyt käsitys perustui vain erikseen tehtyihin arviointeihin ja Maria koki, että jotain oleellista jäi huomaamatta.

”Juu kato just siinä se nyt onkin et että okei, ne sanoivat että valvotut tapaamiset oli ihan ok. Itseasiassa ne ei ollu ok. Miehen olis pitäny myös saada apua jos perhe palaa yhteen.... Minä yritin omalta puoleltani, ehkä olis pitäny sitä isää viel jollain tavalla, isän kanssa vielä kuitenkin puhua, semmonen ensivaikutelma ehkä kuitenkin tuli siitä äää... valvotuissa tapaamisissa tuli väärä kuva tästä isästä. Ehkä olis pitäny olla vielä joku tapaaminen vielä yhdessä.... se ois selvittänyt sitä pakkaa vähän enemmän...” Maria

Vaikka Marian mies olikin väkivaltainen ja Marian tavoitteena oli irtautua hänestä, olisi miehen osallistaminen muun perheen väkivaltatyöskentelyyn ollut tärkeää. Valvotuissa tapaamisissa miehestä saatu käsitys ei Marian mielestä kertonut koko totuutta miehen käyttäytymisestä lasten ja hänen seurassaan. Kun todelliset ongelmat ja niiden laajuus jäi työntekijöiltä huomaamatta, ei myöskään todelliseen avuntarpeeseen osattu vastata. Uuden elämän aloittamisen stressaavuus ja väsymys kävivät lopulta ylivoimaisiksi ja Maria päätyi palaamaan miehensä luo lastensa kanssa. Mies ei ollut kuitenkaan tässä vaiheessa saanut tai vastaanottanut minkäänlaista apua. Mikäli tilanteen vakavuus olisi huomioitu, Maria ei usko, että hän olisi tähän päätökseen päätenyt. Lähteminen ja miehestä irtautuminen oli käytävä uudelleen läpi.

”...se yhteis se nimenomaan se neuvottelu olis ollut se ykkönen, mikä jäi tekemättä. Se oli kaikkein isoin virhe mitä ne tekivät. Se varmaan olis purkautunu ihan eri suuntaan tää asia. Me ei ehkä oltais tässä tilanteessa. Uudelleen.” Maria

Myös Tuomas näki, että perheen yhteisellä prosessoinnilla olisi ollut vaikutusta asioiden kulkuun ja lopputulemaan. Jos perhettä olisi alunperinkin katseltu kokonaisuutena, jossa asioilla on monta puolta, olisi ongelmia voitu lähteä työstämään toisella tavalla. Vaikka turvakodilla tiedostettiin, ettei Tuomas ollut ollut väkivaltainen, ei perheen asioita voitu siltikään käsitellä yhdessä.

”...se on se alkupää kun ois vielä voinu sovittaa ja sopii asioita, kun ois voinu vielä päästä puusta pitkälle sillä et ois puhuttu asioista -- ni me voitais olla vielä onnellinen perhe.” Tuomas

Syytöksistä huolimatta Tuomas olisi halunnut sopia asioista vaimonsa kanssa ja pitää perheen koossa. Taloudelliset vaikeudet ja ympäristön paineet olivat Tuomaksen mukaan ajaneet hänen vaimonsa tähän epätoivoiseen ratkaisuun, joten asioiden selvittäminen olisi ollut vielä mahdollista. Tilaisuutta tähän ei kuitenkaan ollut. Mitä kauemmin vaimo ja lapsi viettivät turvakodilla ilman kunnollista kontaktia Tuomakseen, sitä pidemmälle syytökset ja valheet menivät, ja sen myötä myös ajatus yhteen palaamisesta loittoni. Tuomas näki, että yhteisellä keskustelulla hän olisi pystynyt vakuuttamaan vaimolleen, että asiat muuttuvat vielä paremmiksi, vaikka heillä olikin sillä hetkellä vai-

keaa. Asiat kuitenkin etenivät naisen ahdingossa tekemän ratkaisun perusteelta ja perhe hajosi.

Tuomaksen ja Marian kokemuksista voi tulkita, että sukupuolia erottelevat käytännöt ovat väkivaltatyössä vahvoja. Heidän näkökulmasta katsottuna tämä erottelu ei ollut selviytymisprosessien kannalta hyvä asia. Pohdinkin, voiko ajatus mies- ja naistapaisuuksista olla väkivaltatyössä niin vahva, että perheiden todelliset tilanteet ja tarpeet jäävät sen varjoon? Jos jyrkät sukupuolikäsitykset ohjaavat perheiden kanssa työskentelyä, voi jokaisen perheen tilanteen yksilöllisyys jäädä huomioimatta. Perheiden toimintaan liitetty paljon sellaista, jota ei voi katsoa ainoastaan sukupuolen valossa. Siksi kaikkia tilanteita tulisi myös pystyä katsomaan neutraalimmasta näkökulmasta.

Vaikka mies ei olisikaan mukana väkivaltatyöskentelyssä, voitaisiin perheenjäsenten prosessien yhdistämisestä silti hyötyä. Kokemuksien jakaminen äidin ja lapsien kesken voisi toimia kunkin oman prosessin tukena.

”Joskus siellä avopalvelus puhuttiin et mitä toivois ni sit sillen mä ajattelin et ois ollu ihana sillein et et vaik tytöt ei ollukkaan osallisena nyt tässä viime jutussa sillein niiku näkyvästi, tai no olihan ne nyt sillein tietysti apuna mutta, mut et ois semmonen niiku et ne ois niiku kaikki lapset ja minä niiku jossain terapiahuoneessa. Tai siis sillein niiku että keskustelemassa siitä että et vaikka toinen poikakaan ei puhu muut se sit vois kuulla siin muitten miltä muista on kuitenkin se tuntuni kaikki ne vuodet niiku. Et jos se sir jotenkin niiku auttaisi sitäkin.” Niina

Niinan lapset olivat jo teini-ikäisiä ja aikuisia. Tällöin lapsien kanssa käytettävät kokemusten käsittelykeinot leikkien avulla eivät enää tulleet kysymykseen. Vaikka nuori ei olisikaan halukas käsittelemään kokemuksiaan työntekijän kanssa, pitkään elämää määritellyt väkivalta on silti jättänyt häneen jälkensä. Tällaisten nuorten kohdalla auttamiskeinot ovat vähissä. Niina kokikin, että yhteinen keskustelumahdollisuus olisi voinut auttaa hänen poikaansa edes jollain tasolla prosessoimaan kokemuksiaan. Äidin ja lapsien prosessien erottaminen toisistaan jättää avun vastaanottamisen päätöksen pelkätään nuoren vastuulle, sillä apua ei voi heille pakottaa. Yhteinen keskustelu olisi helppo tapa tarjota tukea nuorelle vertaiskokemusten kautta, vaikka hän ei haluaisikaan osallis-

tua varsinaiseen keskusteluun.

Äitiyden tukeminen on naisten kanssa tehtävän väkivaltatyön keskeinen piirre. Niinan kokemuksesta tulee kuitenkin esiin, että tästä huolimatta naisen ja lasten prosessit ovat hyvin erillisiä. Pohdinkin tässä yhteydessä sitä, mitkä ovat ne keinot, jolla äitiyttä tulisi tukea ja myös sitä, mitä äitiyden voimavaroja väkivaltatyössä korostetaan. Perheen yhdessä läpikäymä väkivallan värittämä elämä, siitä irtautuminen ja selviytyminen tapahtuvat kaikki vuorovaikutuksessa. Näen, että Niinan tapauksessa äitiyden voimavaroja ei pystytty hyödyntämään täysin, kun sitä ja lasten selviytymisen tukemista ei viety vuorovaikutuksen tasolle asti. Yhteinen prosessointi olisi voinut antaa eväitä selviytymisvaiheeseen ja siten helpottaa myös Niinan selviytymistä niin naisena kuin äitinäkin.

Perheiden tilanteen arviointi kokonaisuutena ei näkemykseni mukaan ole tarpeellista vain väkivaltaongelman ja selviytymiskeinojen kartoittamiseksi sekä oikeiden auttamiskeinojen löytämiseksi, vaan se on oleellista myös tavallisten arjen askareiden sujumuuden kannalta uudessa elämäntilanteessa. Janne oli ollut perheensä arjen pyörittäjä viimeiset vuodet ennen turvakodin mukaantuloa hoitamalla lähes kaikki lasten hoitoon ja kotiin liittyvät tehtävät lasten äidin mielenterveysongelmien takia.

”...kyllähän mä oisin siinä hommassa seonnut, se että valitetaan ku mä en tee mitään ja sit ku mä teen kaikki viimisetki asiat... Tyhmähän sitä on ollu ilmeisesti että, sit taas ku sitä rakastaa niin ni emmä nää mitään pohjaa siinä etten mä tekis jotain asiaa.” Janne

Lasten muuttaessa äitinsä kanssa uuteen kotiin, Jannelle jäi huoli heidän arkensa sujumuudesta ja siitä, onko sen vastuu äidillä, vai lankeaako se lasten harteille. Erityisesti lasten kannalta tämä on todella merkityksellistä. Ennen heistä päävastuussa ollut vanhempi onkin nyt etävanhempi ja tämä turvallinen ja luotettava henkilö ei olekaan enää turvaamassa heidän jokaista hetkeänsä. Äidin ja lasten tuentarpeen kartoittamisen kannalta olisi siis oleellista tietää, mikä isän rooli perheessä todella on ollut. Tällaiset perheet ja tilanteet ovat niitä, jotka murentavat nais- ja miestapaisuuden pohjaa tullessaan esiin niin väkivaltatyöltä kuin muiltakin sosiaalipalveluilta. Ennako-oletuksille pohjau-

tuvilla palveluilla ja käytännöillä ei pystytä näkemään perheiden todellisia tilanteita, jolloin väriin ratkaisujen tekemisen riski suurenee.

Haluan korostaa, että ajatukseni perheiden kokonaisuuksien huomioimisesta väkivaltaongelman arvioimiseksi ja ratkaisemiseksi ei kuitenkaan tarkoita, että näkisin parisuhdeväkivallan systeemiteoreettisen selitysmallin olevan sopiva väkivaltatyössä. Siinä ongelmien syntyminen nähdään asioiden sirkulaationa eikä yhtä syyllistäkään tällöin voida osoittaa. (ks. Mullender 1996, 171–172). Tiedostan myös laajan keskustelun väkivaltaongelman yhteisen käsittelyn vaaroista. Valtasuhteet tulee tiedostaa väkivaltatyössä ja syyllinen vastuuttaa teoistaan. Perheiden katselu kokonaisuuksina kertoisi kuitenkin väkivaltaongelman laajuudesta ja vakavuudesta ja sitä kautta toisi esiin myös valtasuhteiden vinoutuneisuutta. Toisaalta se jättäisi myös tilaa Janne ja Tuomaksen kaltaisille tilanteille ja tasapuolistaisi naisten ja miesten oikeutta osallistuvaan vanhemmuuteen. Haastattelujeni perusteella kokonaisuuden huomiointi antaisi oikeamman kuvan perheen tilanteesta ja olisi avuksi myös asioiden käsittelyssä. Peräänkuulutankin tilannekohtaisten työskentelytapojen käyttämistä perheiden tilanteiden selvittämiseksi ja työntekijöiden kykyä astua vallitsevien käsitysten ulkopuolelle. Sukupuoleen liitettävien merkitysten ja oletusten kanssa tulisi löytää tasapaino, jossa niiden ominaisuuksia pystytään tukemaan perheen kontekstissa.

5.2 Ketä uskotaan?

Jannen ja Tuomaksen kokemuksista yhtenä selkeimmistä esiin nousseista teemoista oli kysymys siitä, kenen sana painaa perheiden asioita käsiteltäessä. Turvakoti on näiden kysymysten kannalta hyvin kärjistynyt ympäristö, sillä siellä oletuksena on, että väkivallalta apua hakenut henkilö todella on myös tämän avun tarpeessa. Jannen ja Tuomaksen kertomuksissa tämä asetelma tuli kuitenkin esiin ennakkoluuloisena ja epäoikeudenmukaisena. Heidän vaimonsa saivat asioitansa järjestymään turvakodin avulla juurin niin kuin he itse halusivat miesten mielipiteitä kysymättä. Väkivaltaan syyttömälle ja perheeseensä sitoutuneelle miehelle tämä on luonnollisesti shokki. Hänen sanallaan ei ole enää painoarvoa lasten tulevaisuutta koskevissa asioissa siitä huolimatta, että toinen

osapuoli valehtelee.

”...sillon jos kyseessä ei oo väkivaltanen tilanne ja todetaan että nainen hyväksikäyttää järjestelmää ja mua myöski ihmetyttää se et vaikka todettiin et toinen on valehdellu, meillä ei oo väkivaltaa ni minkä takia hän sai säilyttää sen tota niin turvakotiassiakkuuden?” Tuomas

Vaikka Tuomaksen sana lopulta kuultiin ja hän koki tulleen ymmärretyksi ja vastaanotetuksi väkivaltaan syyttömänä miehenä, vaimon mahdollisuudet ohjailta prosessin kulkua silti ihmetyttivät häntä. Vaimo sai turvakodilta Tuomaksen mielestä samaa kohtelua, kuin ne naiset, jotka olivat väkivallan uhreja, ja tämä tuntui Tuomaksesta uskottomalta. Tästä voidaan siis päätellä naisen sanan olevan turvakodin asiakkuudessa painavampi kuin miehen. Se on toisaalta myös täysin ymmärrettävää erityisesti prosessin alkuvaiheilla naisen ollessa avunhakija. Tämä on varmasti myös ristiriita, jonka puitteissa turvakotien työntekijät joutuvat kamppailemaan ja etsimään oikeaa ratkaisua. Voiko naisen avunpyynnöstä kieltäytyä, vaikka sen motiivit kyseenalaistaisikin?

Yksi sosiaalityöntekijän moraalisisista velvoituksista on tunnistaa ”varman” tietonsa rajat. Sosiaalityössä kohdattavasta ei koskaan voi kaikkeen olla varmaa vastausta, joten sen osan kanssa, joka jää varman ulkopuolelle, on käytettävä harkintaa ja punnittava vaihtoehtojen eri puolia. (Pösö 2012, 172.) Turvakodilla Jannen ja Tuomaksen kaltaisten asiakasprosessien ristiriitatilanteissa ei täysin varmaa voida löytää. Siksi tasapainoilu kahden osapuolen eri kertomusten välillä vaatii varovaisten ratkaisujen tekemistä. Tämä kuitenkin osaltaan myös tarkoittaa sitä, että nainen saa uhrin kohtelua ja miehen on jaksettava taistella säilyttääkseen oman oikeutensa perhettä ja lapsia koskevassa päätöksenteossa. Kun asiakasprosessissa ei ole varmaa, on työntekijöiden toimittava mahdolliset vahingot minimoiden.

Ne miehet, joilla ei ole syntynyt kontaktia Jussi-työhön ovat arvailujen varassa. Janne ei ensimmäisen yhteydenoton jälkeen jatkanut yhteydenpitoa Jussi-työn kanssa kokiessaan sen leimaavaksi ja itselleen sopimattomaksi. Se, mitä turvakodilla oltiin mieltä, perustui vain lasten äidin ja lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa käytyihin keskusteluihin.

”Ei oo nyt hirveesti tietoa et uskotaaks siellä äitiä, uskotaaks siel mua...” Janne

Epätietoisuus siitä, miten häneen suhtaudutaan ja millä tavalla se vaikuttaa hänen ja lastensa väleihin oli Jannen huolena koko turvakotijakson ajan. Näen, että tämän kaltaisissa epäselvissä tilanteissa yhteisten palaverien pitäminen naisen ja miehen kanssa olisi paikallaan. Se ei ainoastaan helpottaisi miehen huolta perheestään ja tulevasta, vaan se voisi myös tarjota työntekijöille lisää infoa perheen todellisesta tilanteesta ja siten tarjota myös lisää työkaluja tilanteen selvittämiseen. Näen myös, että nämä yhteiset palaverit voivat tarjota lisää tilaa työntekijöiden intuitiiviselle harkinnalle. Vuorovaikutustilanteissa työntekijät pääsevät havainnoimaan perhettä yhdessä, jonka perusteelta he pystyvät tekemään arvioita tilanteen luonteesta.

Itsensä perustelun vaatimus oli miesten kokemuksissa yhteinen. Jannen sanoissa tulee esiin se, kuinka hän koki työntekijöiden tarttuvan hänen sanoihinsa kohtuuttoman tarkasti. Kauan sitten tehdyt virheet ja taakse jäänyt elämänvaihe tuntuivat joutuvan syyniin perheen asioita käsiteltäessä ja vaikuttavan hänen uskotuksi tulemisen kokemukseensa.

”No kävin mä sielläki nyt semmoses jälkipalaverissa ja tota, tietysti vielä vähän ittellä pää pehmeänä vielä siinä kohtaa ja mä oon ihan valmis tunnustaa mun vanhat syntini ja erehdyin niistä höpöttämäänki ni sit kyllä kiinnostuttiin ja kynä sauhus. Kyseltiin jotain 15 vuoden takasia kavereiden nimiä ja kirjattiin ylös ja jäi vähän niiku huoleltaa mihin suohon mä itteni niiku että. Et vaan jotenki se et jonku täytyy kuitenkin uskoo muaki että. Että ku mä oon kuitenkin ihan puhtaalla pelillä tehny kaiken ja mulla on ollu ehkä hyvä motivaatio siihe ku neljä lasta ni ihmeellisesti sitä on niiku jaksanu että. Et niinnin ei voi aina tulla vastaan se parin vuoden hölmöily joskus.” Janne

Avoin asenne asioiden käsittelyyn ja rehellisyys menneisyytensä suhteen eivät tuntuneet Jannesta välttämättä hyviltä ratkaisuilta. Hyvänä ja luottamusta rakentavana tarkoitettu kääntyikin häntä vastaan. Lasten äidin kertomat syytökset tuntuivat saavan lisää tuulta purjeisiinsa ja käsitys Jannesta isänä ja miehenä loittoni todellisuudesta. Se, mikä olisi voinut lähentää Jannea perheen prosessin kanssa, toimikin sen vastaisesti. Näen, että ennakko-oletukset ovat ohjanneet kohtaamista tällöin vahvasti eikä miestä olla osattu kohdata avoimesti ja huomioon ottavasti.

Sekä Jannella että Tuomaksella oli vahva ymmärrys turvakotien tärkeydestä ja siitä, mikä niiden tarkoitus on. Katsellessaan turvakodin toimintaa heidän näkökulmastaan, näyttäytyy jyrkkyys toimenpiteissä ja naisen sanan ensisijaisuus kohtuuttomalta. Se, missä naisen sanaan uskotaan kerrasta, joutuu mies todistelemaan oman sanansa paikkaansa pitävyyttä pitkään ja sinnikkäästi.

”Sitä on vähän niiku syyllinen kunnes toisin todistetaan.” Janne

Vaikka Jannen ja Tuomaksen perheiden kaltaiset tilanteet ovat turvakodeilla marginaalisia, tulisi niiden kohtaamiseen silti olla herkkyyttä. Väkivaltaan syyttömälle miehelle turvakodin mukaantulo tulee täytenä yllätyksenä, ja silloin myös hänen avun- ja tuentarpeensa on huomioitava. Turvakodin jälkeen perheen elämä muuttuu väistämättä, eikä muutos ole kellekään osapuolelle helppo. Siksi näen, että miestenkin puoli tarinasta tulisi ottaa avoimesti vastaan. Tuomaksen saadessa tukea Jussi-työstä ja turvakodilta, Jannen kohdalla tuki tuli lopulta hänen perheeltään.

”Että nyt ku tuli tää turvatalojuttu ni sit alkaa mummo ja äiti ja muut soittaa että ku sua on, koiraaki kohdellaan paremmin ku sua että miten sä oot jaksanu ja sitä sitte on niiku kyynelsilmin et ku mä luulin et kukaan ei oo huomannu sit. Et se antaa aika paljon voimaa että.” Janne

5.3 Yksilöllisen kohtaamisen tarve

”...me ollaan kaikki yksilöllisiä ja kaikki ne tapahtumatki on yksilöllisiä -- turvakodissaki ne kaikki tapaukset on erilaisia, niitä ei voi samaistaa.” Maria

Haastatteluistani nousi selvästi esiin turvakotien palveluiden strukturoitu muoto ja yksilöllistetympien palveluiden tarve. Kuten Maria toteaa, kaikkien turvakodin asiakkaiden tilanteet ovat erilaisia, vaikka väkivallan kokemus olisikin jaettu. Elämätilanteet tekevät jokaisen selviytymisestä ja asioiden käsittelystä omanlaisensa. Tuen laadun, vahvuuden

ja keston tarve voi vaihdella ja siksi jokainen asiakas tulisi kohdata yksilöllisesti. Juuri tällaista yksilöllisen tilanteen ja selviytymisprosessin huomioon ottamisen tärkeyttä on korostettu näiden tekijöiden takia Iso-Britannian turvakotityön vuosikertomuksessa (Refuge 2014, 2). Kaikkien haastateltavieni kohdalla tällaisen avun tarjontaan ei kuitenkaan ylletty, mikä aiheutti haasteita heidän asiakkuuksiinsa.

Maria oli lapsineen lähtenyt miehensä luota kahteen otteeseen. Molemmilla kerroilla hän koki avunsaannin jääneen jollain tavalla kesken. Ensimmäisen lähtökerran jälkeen hän aloitti itsenäistä elämää lastensa kanssa erillään miehestään, mutta arjessa vastaan tulleet haasteet tuntuivat lopulta ylivoimaisilta ja hän päätyi palaamaan takaisin miehensä luo. Toisella kerralla avunsaanti lähti paremmin käyntiin, mutta sekin vaati Marialta paljon omaa aktiivisuutta ja päättäväisyyttä. Miehen lapsia kohtaan tekemä vuosia kestänyt psyykkinen väkivalta olisi vaatinut aktiivisempaa prosessointia ammattilaisten kanssa, mutta tämän järjestäminen jäi kokonaan Marian vastuulle.

”Et siinä jäi ne kaikki niiku käymättä läpi. Se prosessi on kyllä puolessa matkassa. Ja pikkupoika joutu käymään sitä yksin läpi. Ja kun mäkin olen niin voimaton mä yritän kyllä kovasti...” Maria

Marian sanat kuvastavat hänen oman jaksamisensa riittämättömyyttä tarvittavan avun järjestämisessä lapselleen. Marian tilanteessa sosiaalityöntekijöiden aktiivisempi puuttuminen ja ohjasten ottamisen tarve olisi ollut ilmeinen. Marian kamppailu omien henkisten ja fyysisten kipujensa kanssa vei jo itsessään hänen voimiaan ja taistelu riittävän tuen saamiseksi lapsille vei jaksamista aina vain äärimmäisyyksiin. Näen, että Marian perheen kohdalla vahvan tuen tarpeeseen ei joko pystytty vastaamaan tai sitä ei huomattu. Tällä oli suuri merkitys heidän selviytymisprosessilleen. Jos heidän tarpeensa olisi huomattu ja sen mukaista apua olisi järjestetty, olisivatko he välttyneet päätökseltä palata miehen luo?

Niinan tapauksessa hänelle merkityksellisin osa väkivaltatyöstä tehtiin ennen viimeistä päätöstä lähteä miehensä luota. Alussa Niinalle ilmoitettu tarjolla oleva avopalvelukäyntien määrä ei kuitenkaan ollut hänelle tarpeeksi ja tukea jatkettiin. Tämän päätöksen

merkitys Niinalle ja hänen lapsilleen oli suuri ja se tuo hyvin esiin sitä, miten merkityksellistä yksilöllisen tarpeen huomiointi voi olla asiakkaan kokonaiselviytymisen kannalta.

”...mä oon joka paikas mainostanu sitä avopalvelujuttuu et mun mielestä siis... se vaatii niin hirveesti sitä semmosta valmistautumista kuitenkin.” Niina

Väkivaltaisessa parisuhteessa uhrin itsetunto ja itseluottamus kärsivät, mikä vaikeuttaa lähtöpäätöksen tekemistä. Lähtöpäätöksen tekemiseen liittyy siksi pohdintaa riskien ja turvallisuuden sekä menetysten ja voittojen välillä sekä arviointia saatavilla olevan tuen määrästä. (Abrahams & Humphreys 2007, 31.) Niinan tarpeeseen reagoitiin jatkamalla avopalvelua siihen asti, kunnes hän vihdoinkin uskalsi jättää miehensä ja siirtyä turvakodille. Niinan sanoista käy ilmi, kuinka merkityksellinen avopalvelu oli hänen prosessilleen. Se tuki häntä jaksamaan väkivaltaisessa parisuhteessa ja samalla valmistautumaan siitä lähtemiseen. Tuen kulkeminen tässä vaiheessa uhrin rinnalla on tärkeää, jotta hän pystyy näkemään tarjolla olevat resurssit hänen auttamiseensa. Standardoitua kertamäärää tuen antamiseen ei siis voida määritellä, jos halutaan avun johtavan asiakkaan elämänlaadun paranemiseen.

Myös Tuomaksen kohdalla yksilöllinen palveluntarve huomattiin ja siihen myös vastattiin. Ratkaisu hänen tilanteeseensa ei kuitenkaan löytynyt turvakodin normaaleista palveluista, vaan se vaati työntekijöiden joustavuutta ja mahdollisuuksien luomista Tuomakselle ja hänen lapselleen.

”...mähän sain sitä apua ja tukea ihan täysin ulkopuolelta sen koneiston eli sitä ei oltu suunniteltu sitä tukea mulle lainkaan. Ja sekin määrä mitä mä sieltä sain on mun mielestä niinkun, niiku mä sanoin mä oon siitä hyvin kiitollinen ja niin ees päin, mut siitä huolimatta ni mun mielest inhimillisyyden nimissä se on vähintä mitä mun ois pitänytki saada. Et niiku sanotaan nyt näin et moni jää varmaan sitä ilman jos ei osaa olla avoin ja käydä tuolla ja avata itteensä ja ja kertoo niiku miten asia on jos on yhtään enemmän perussuomalainen jurrikka ni ei välttämät saa puoliakaan siitä avusta mitä mä oon saanu. Ja mun mielestä niiku nimenomaan syyttömänä tähän tilanteeseen joutuneena mun ois pitänytki saada enemmänki, paljon enemmän.” Tuomas

Tuen saaminen vaati kuitenkin Tuomakselta sitkeyttä ja päättäväisyyttä toimia tilanteessa, jossa häneen suhtauduttiin ennako-oletuksin. Tuomaksen sanoista käy ilmi, ettei tämän tuen saaminen ollut helppoa, vaan se vaati häneltä erityistä avoimuutta ja aktiivisuutta. Yksilölliseen tarpeeseen vastaava tuki tuli siis täysin normaalikäytäntöjen ulkopuolelta ja siinä vaiheessa, kun Tuomas oli saanut luotua luottamuksellisen suhteen turvakodin työntekijään. Tuomaksen tapaus kertoo turvakodin palveluiden olevan osaltaan niin strukturoituja, että niiden puitteissa työskentely ei aina riitä. Jotta ihmisten hätään ja avuntarpeeseen kuitenkin pystyttäisiin vastaamaan, täytyy työntekijöiden olla valmiita tekemään erityisjärjestelyjä. Vaikka Tuomas olikin kiitollinen saamastaan avusta, se ei vastannut hänen todellista tarvettaan. En näe, että vastaavan kaltaisiin tilanteisiin pystyttäisiinkään vastaamaan niiden vaatimalla laajuudella, ennen kuin rakenteet antavat siihen myöden. Työntekijöiden herkkyys ei riitä, jos rakenteista ei löydy herkkyyttä.

Jannen ja Tuomaksen kertomuksista nousi selvästi esiin Jussi-työn kankeus ja jyrkkyys, jolla voi olla huomattava vaikutus miesten väkivaltatyöhön osallistumiseen. Heille ainoa ammatillisen tuen tarjoaja oli väkivaltaisille miehille suunnattu työ, mikä heidän tilanteessaan tuntui väärältä. Tuomas jatkoi tästä huolimatta yhteydenpitoa Jussi-työhön, mutta Janne ei kokenut sen olevan oikea auttajataho hänen tilanteeseensa.

”...mulle ilmoitettiin et he ovat siel turvakodissa niin sit mulle kerrottiin tästä et voin olla yhteydes tähän Jussi-työhön, Jussi-työhön et heil on tämmönen et olkaa sinne yhteydessä. Väkivaltasia miehiä varten, mä olin sillein et joo kiitti. Onks teil sit semmost linjaa joka on ei-väkivaltasii miehii varten et just tätä et kiva kun joku menee jonnekki ni oletusarvot on valmiit ja niin tää tilanne et täst eteenpäin sitte saa rikollisen kohtelun.” Tuomas

”...sit mulle selvis et tää Jussi-työn oli vähän jotenki netin mukaan että miehille jotka tunnustaa et heil on ongelma ja myöntävät hakkaavansa vaimoja että, tota nin... siellä sitte keskustellaan siit millast se on hakata vaimoja. Kyl mä mä töissä luin sen ja mul meni niin hermo että, et et jos mä oisin siin mielentilas et mä oisin kaks kolme päivää melkein valvonu ja ihan kuumana kaikest ja sitte et mä oisin menny siihen Jussi-työhön ja ymmärtäny olevani semmoses porukassa joka siellä rupee kertaamaan niitä et miten sitä vaimoo on hakattu. Nii ni, onneks en menny.” Janne

Kun otetaan huomioon Jannen merkitys lapsillensa, hänen oltua perheensä arkea kan-

natteleva jäsen, olisi häneen saatu kontakti ollut erittäin merkityksellinen. Sekä Jannelle että Tuomakselle perheen lähtö turvakodille oli suuri järkytys, joten tuen ulottuminen heillekin olisi ollut tärkeää. Jussi-työn määritelmä ei kuitenkaan kohdannut heidän häntänsä. Tämä jyrkkyys ja kankeus on tulkintani mukaan kuitenkin vain ulkokuorta, sillä kummatkin miehet kohdanneet työntekijät olivat olleet myötätuntoisia ja avoimia. Siksi näen, että sen korjaaminen ei olisi ainoastaan aiheellista, vaan myös verraten helppoa. Työn pehmeämpi määrittely ei ainoastaan vastaisi paremmin Jannen ja Tuomaksen kaltaisiin tilanteisiin, vaan näen, että sillä olisi merkitystä myös väkivaltaisten henkilöiden kohtaamiselle. Yhteydenottamisen kynnyks saattaisi madaltua ja sen myötä myös väkivaltatyötä päästäisiin tekemään yhä useamman kanssa ja mahdollisesti myös aikaisemmassa vaiheessa. Määritelmä, joka on myös usein miehen ensikosketus väkivaltatyöhön, sallisi silloin asiakkaiden yksilölliset tilanteet paremmin.

Yksilöllisen kohtaamisen tärkeys ja sukupuolen perusteella asiakkaaseen kohdistuvien ennako-oletusten vaikutus nousi esiin Jannen kertomuksesta. Sen sijaan, että hänet olisi kohdattu avoimesti hän koki, että hänen menneisyydessään tekemät virheet nostettiin esiin liian merkityksellisinä, ja häntä arvioitiin niiden kautta.

”...pitäis vaan varmaan kattoo enemmän sitä kaveria siinä edessä...” Janne

Vaikka näenkin, että menneisyys tulee huomioida asiakkaisiin tutustuttaessa, se ei näkemyseni mukaan saisi nousta hallitsemaan asiakasprosessia. Menneisyys tulisi pystyä tunnistamaan myös voimavarana. Jannen tapauksessa hänen tekemänsä virheet olivat taakse jäänyttä elämää ja hän oli niistä myös ottanut opikseen. Työntekijöiden olisi tällöin pitänyt myös pystyä näkemään se matka, jonka Janne oli tullut silloisesta elämäntilanteestaan ja se, kuinka paljon päättäväisyyttä siihen oli vaadittu. Janne kuitenkin koki, että hänet kohdattiin sukupuoleen liittyvien ennako-oletusten pohjalta, eikä häntä siksi pystytty kohtaamaan yksilöllisenä ihmisenä.

Omien puoliensa pitäminen ei rajoittunut vain haastattelemiini miehiin, vaan se tuli esiin myös Marian kertomuksesta. Jotta hän olisi saanut juuri hänen tilanteeseensa sopivaa apua riittävästi, olisi hänen pitänyt jaksaa myös vaatia sitä. Asiakkuuden alun ja lo-

pun suunnitelmallisuus jäi Marian mukaan toteutumatta ja siksi hän myös osaltaan koki jääneensä yksin ongelmiensa kanssa.

”...et alku ja loppu pitäis olla. Et ei et aika paljon korjattavaa tässä prosessissa. Tottakai mä olisin voinut heittäytyä itekki vielä vinkuvammaksi mutta mä en kertakaikkiaan jaksanu, voimavarat loppuivat tähän. Et ja ehkä mun tapauksessa on niin et mä ehkä olen kuitekin mä tiedän et mä olen liian pehmeä, mä annan liian helposti periksi. Mä olen liian mukana vietävä.” Maria

Yksilöllinen kohtaaminen jäi siis Mariankin kohdalla puolitiehen, sillä hänen avuntarvettaan ei huomioitu sen vaatimalla tavalla ja hän joutui voimattomana rooliin, jossa hänen olisi pitänyt kantaa vastuu oman prosessinsa etenemisestä. Auli Ojuri (2004, 157–158) toteaa väitöskirjassaan, että naisten kohtaamiset väkivaltatyössä ovat usein näennäisiä, eikä tukevaa suhdetta auttajaan muodostu. Marian pehmeys ja periksi antaminen kertoo siitä, kuinka hän on lopulta tyytynyt vain siihen mitä hänelle on tarjottu, kun kokonaisvaltaisempaa tuen mahdollisuutta ei ole ollut näkyvissä.

Asiakkaiden yksilöllinen kohtaaminen ei siis toteudu haastatteluideni perusteella väkivaltatyössä lähellekään jokaisen asiakkaan kohdalla. Haastatteluaineistostani käy myös ilmi, miten suuri merkitys sillä on asiakkaalle sen toteutuessa. Yksilöllisen kohtaamisen puutteesta voi syyttää työpaineita ja resurssipulaa, mutta se ei silti muuta asiakkaiden kokemusta, annettujen palveluiden laatua ja saavutettuja työn tuloksia. Yksilön kohtaamisen pitäisi näkemykseni mukaan olla palveluiden perustana erityisesti väkivaltatyössä, jossa selviytymisprosessi voi olla erittäin pitkä ja takaumat mahdollisia. Näihin vastatakseen tulisi turvakotien ja työntekijöiden huomioida asiakkaiden yksilölliset elämänpolut sekä niiden vaikutukset väkivaltatyön vaatimuksiin niin naisten kuin miestenkin kohdalla.

5.4 Yhteistyöllä sujuvuutta asiakasprosesseihin

Väkivaltatyön asiakkaiden asiakasprosessit eivät rajoitu ainoastaan turvakodin ja Jussi-työn järjestämään apuun, vaan siellä alkaneet prosessit yhdistyvät kiinteästi lastensuojelun tarjoamaan apuun ja mahdollisesti myös esimerkiksi psykiatrian tai työterveyshuollon palveluihin. Vaikka päävastuu asiakkaiden prosesseista vaihtuu tällöin organisaatiolta toiselle, asiakkaiden näkökulmasta kyseessä on kuitenkin yksi yhtenäinen prosessi, johon ei tule minkäänlaisia katkoja organisaatioiden vaihdoksista huolimatta. Asiakkaiden tilanteet eivät ole pätkittäisiä lyhyitä prosesseja, vaan he elävät elämäntilannettaan jokaisen päivän jokaisena tuntina. Tämän takia turvakotien palveluiden kiinnittyminen muihin palveluihin ja eri organisaatioihin tulee huomioida.

Yhteistyö turvakodin työntekijöiden välillä vaikuttaisi olevan sujuvaa. Avopalvelusta turvakodin asukkaaksi siirtyminen oli Niinan kokemuksen mukaan sujuvaa ja joustavaa. Niinaa pitkään avopalvelussa auttanut työntekijä oli mukana Niinan prosessissa vielä avopalvelun loputtuakin.

”...olikse sit viel niin et ku mä olin täällä (turvakodilla) ja sit mun piti käydä jossain asianajajalla ni se (avopalvelun työntekijä) tuli sit mukaan sinne että et se ei niiku loppunu sullein töks.” Niina

Siirtymisen palvelusta toiseen yhden organisaation sisällä voi olettaakin olevan sujuvaa, sillä töitä tehdään samojen rakenteiden ja aatteiden pohjalta. Näen kuitenkin sujuvuuden esiin tuomisen tärkeäksi, sillä se vaatii joustavuutta ja yhteistyökykyä yksittäisiltä työntekijöiltä. Näiden samojen ominaisuuksien siirtäminen organisaatioiden väliseen työskentelyyn toisi jatkuvuutta asiakkaiden prosesseihin. Työntekijän ja asiakkaan välille syntyntä suhdetta ei saa unohtaa, sillä herkkien asioiden avaaminen uusille ihmisille ei ole koskaan helppoa. Työntekijöiden pysyvyys tai asiakkuuden asianmukainen sekä huomioon ottava siirtäminen seuraavalle työntekijälle parantaa asiakkaan kokemusta palvelusta ja myös helpottaa työskentelyn jatkamista.

Turvakodin ja lastensuojelun yhteistyö ei kuitenkaan haastattelujeni perusteella vaikut-

tanut toimivan. Jannella ei ollut asiakassuhdetta Jussi-työn kanssa, joten hänen pääasiallinen kontaktinsa perheen turvakodissa oleskelun ajan oli lastensuojelun työntekijä. Useissa kohdissa perheen prosessia kävi kuitenkin ilmi, ettei lastensuojelun työntekijällä ollut kunnollista kontaktia perheeseen.

”...mun kontakti on ollu se lastensuojelun työntekijä, mikä ei oo ollu lasten äitiin missään yhteydessä, eikä ilmeisesti sinne turvataloonkaan ja tota... se on tosi paljon myöhässä kaikesta sei oo tienny mistään mitään...” Janne

Jannella oli keskusteluyhteys lastensa äitiin turvakotiaikana, joten he pystyivät oikomaan väärinkäsitykset sitä kautta. Jos tätä keskusteluyhteyttä ei kuitenkaan olisi ollut, ei Jannella olisi ollut minkäänlaista paikkaansa pitävää käsitystä perheensä tilanteesta. Myöskin ajatus siitä, että lastensuojelu jatkaisi työskentelyä perheen kanssa turvakotijakson jälkeen tietämättä kunnolla, mitä on tapahtunut ja mistä on sovittu, tuntuu huolestuttavalta. Kysyttäessä lastensuojelun ja turvakodin yhteistyöstä myös Marialta vastaus oli tyhjentävä.

”Lastensuojelun ja turvakodin yhteistyö... se on kyllä niin emmä siin hirveesti nähny et ne ois ainakaan mun aikana tehny yhteistyötä.” Maria

Lähtiessään väkivaltaisesta parisuhteesta häviä uhrin ympäriltä usein myös tuttu turva-verkko, johon tukeutua hädän hetkellä. Tämä voi tarkoittaa niin tuttuja ihmisiä kuin paikallisia sosiaali- ja terveystalvveluita, sillä turvakodit eivät aina sijaitse uhrien kotipaikkakunnilla. (Abrahams 2010, 47.) Sosiaalisten verkostojen merkitys uhrien selviytymisessä on suuri. Niiden kautta ihminen pitää yllä sosiaalista identiteettiään. Tämä sama verkosto voi myös toimia puskurina stressistä selviydyttäessä. (Mehtola 2006, 93.) Tulokintani mukaan Marian kohdalla tällaista verkostoa ei ollut, eikä myöskään sen synty-miseen kiinnitetty tarpeeksi huomiota. Kun hänen lähipiiristään ei tällaista verkostoa muodostunut, olisi ammatillisen tuen täytynyt pystyä paikkaamaan tätä puutetta. Turvakodilla oleskelun jälkeen lastensuojelussa tapahtuneet muutokset johtivat siihen, että hänen tuen saantinsa väheni huomattavasti, eikä hän tämän takia enää jaksanut luovia kaikkien arjen tuomien haasteiden seassa.

”...mies painosti ja yritti kauniisti ja kaikkee tälleen tiätkö et palaaks takasin ja sitte kävi näin et yks työntekijä lähti pois ja jollain tavalla se lastensuojeluasiameni niiku sillein et ne ei enää hirveesti keskittyny minuun ne ei soittanu miten mä jaksan. Ja mä nostin kädet pystyyn, mä menin kotiin takasin. Tottakai se oli virhe. Siis tosissaan se oli virhe.” Maria

Lastensuojelun epäonnistuessa Marian tukemisessa olisi turvakodin täytyntä pystyä tarttumaan hänen hätäänsä. Marialla oli säilynyt kontakti turvakodin avopalveluun turvakodilta lähdön jälkeen, joten pohdin, miten avopalvelussa ei huomattu hänen tilannettaan ja viety asiaa eteenpäin. Turvakodin ja lastensuojelun keskusteluyhteyden olemassaolo olisi voinut säästää Marian ja hänen lapsensa miehen luokse paluulta ja sieltä uudestaan irtautumisen haasteilta. Lastensuojelussa tapahtuneen työntekijämuutoksen kaltaisia inhimillisiä ja väistämättömiä muutoksia tapahtuu jatkuvasti sosiaalipalveluiden piirissä, ja niistä aiheutuvien katkeumien seuraukset tulisi tunnistaa ja tunnustaa. Näen, että yhtenä ratkaisuna näiden katkeumien pienentämiseksi ja pehmentämiseksi olisi tiukempi verkostoituminen asiakkaan asioissa. Palveluiden erillisyys siirtää päävastuuta asiakkaalle, joka ei välttämättä sitä raskaassa elämäntilanteessaan pysty kantamaan.

Tuomaksen kohdalla Jussi-työn työntekijä oli toiminut hänen puolestapuhujanaan, jotta yhteys lastensuojelun kanssa saatiin avattua mahdollisimman pian. Tuomas tiesi alueensa lastensuojelun ylikuormittuneisuudesta ja siksi hän koki työntekijän yhteydenoton olleen suuressa roolissa hänen asiansa eteenpäin viennissä.

”... ne oli aluks sentään ripeit näis toiminnassaan elikkä kun mä olin siellä Jussi-työssä käyny ja Jussi-työn työntekijä sieltä sitte just oli yhteydessä sinne lastensuojeluun ja turvakotiin ja muualle ni sain ne niiku aktivoituu, ei ne ois muuten varmaan niin nopeesti tehny yhtään mitään mutta koska Jussi-työn työntekijä siinä nyt sitte vakuutteli että kyseessä on syytön mies että tehkää nyt jotain.” Tuomas

Tuomaksen kontakti lastensuojelun kanssa oli alkanut ennako-oletusten värittämänä, mutta Jussi-työn työntekijä oli Tuomakseen tutustuttuaan pyrkinyt oikomaan lastensuojelun vääriä käsityksiä. Ilman tätä olisi Tuomaksen asiakkuus lastensuojelussa voinut edetä hyvin toisella tavalla ja hänen suhteensa lapsiinsa kärsiä vielä enemmän. Näen tämän hyvänä esimerkkinä siitä, miten paljon turvakodin tai Jussi-työn yhteydenpito las-

tensuojeluun voi vaikuttaa asiakkaan elämään ja miksi tätä yhteyttä tulisi vahvistaa.

Eri organisaatioiden yhteistyön merkitys väkivaltatyön asiakkaille on tullut esiin Ojurin (2004) väitöskirjassa jo yli kymmenen vuotta sitten, eikä sen merkitys näytä yhtään vähentyneen. Myös Catherine Humphreys ja Nicky Stanley (2006, 37–39) tuovat esiin eri toimijoiden yhteistyön tärkeyttä väkivaltatyössä, sillä siinä vaaditaan osaamista monelta eri alueelta, joihin kaikkiin yhden auttajatahon voi olla mahdotonta vastata. Yhteistyön organisoinnin tulisi kuitenkin olla huolella suunniteltua, jotta päämäärät pysyisivät samoina kautta prosessin ja avuntarjonta olisi systemaattista ja luotettavaa asiakkaan näkökulmasta (ks. mt.).

Yhteistyön organisoinnin tarve ei siis ole uutta tietoa, vaan sen ovat havainneet tutkijat niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Sen ollessa myös oman tutkimukseni yksi merkittävimmistä esiin nousseista teemoista, mietin, miksi sen korjaamiseen ei ole tartuttu jo aikaisemmin. Sen kehittäminen toki vaatisi pitkäjänteisyyttä ja sitoutuneisuutta monilta eri tahoilta, mutta lopputuloksena olisi vastuun jakautumisen selkiytyminen, asiakkaiden palveluiden paraneminen ja ajan myötä myös sosiaalipalveluissa aina tavoitellut säästöt. Näenkin, että tämän teeman nostaminen laajempaan tarkasteluun olisi vihdoin ajankohtaista.

6 Johtopäätökset

Sukupuolten eroja korostavat käytännöt ovat olleet vallalla suomalaisessa väkivaltatyössä 1990-luvulla tapahtuneen käänteen jälkeen. Kokemus sukupuolesta on läsnä ihmisten elämässä joka hetki ja tämä kokemus kohtaa yhteiskunnan eri tahoilla tehtyjen sukupuolen määritelmien kanssa. Väkivaltatyön sukupuolikäsitykset ja niiden yhteensopivuus asiakkaiden käsitysten kanssa ovat siis merkityksellisiä. Ne vaikuttavat saatuun palveluun käytännön tasolla ja niiden merkitys asiakkaan henkilökohtaisesti kokemaan palvelun laatuun on huomattava. Tämän takia väkivaltatyön katselu sukupuolen kontekstissa on ollut tutkimuksessani antoisaa. Näen sen tuovan hyvin esiin parisuhdeväkivallan ja väkivaltatyön monisyisyyttä sekä sitä, miten se on pystynyt vastaamaan asiakkaiden yksilöllisten tilanteiden vaatimaan tarpeeseen.

Naisten ja miesten kohdatuksi tuleminen ja asema väkivaltatyön prosesseissa on hyvin erilainen. Naisille suunnatut palvelut ovat väkivallan uhrille suunnattuja palveluita, joiden käytäntöihin on tiukasti kietoutunut äitiyden saamat merkitykset naisen elämässä. Miehen kohtaamisessa puolestaan isyys ei saa samanlaista roolia, vaan väkivaltatyön prosessit ajavat miehiä kauemmaksi perheistään ja mahdollisuuksista vaikuttaa lapsiaan koskevaan päätöksentekoon. Tämä johtuu miehen oletetusta asemasta väkivallan tekijänä ja sen myötä vaarallisuudesta muulle perheelle. Käytännöt perustuvat siis hyvin pitkälti ennako-oletuksille nais- ja miestapaisuudesta. Naisten saamat palvelut nojaavat osaksi ajatukselle äitiyden tuomista voimavaroista ja motivaatiosta, ja miesten palveluissa näkyy ajatus siitä, että perheellä ei ole niin suurta merkitystä miehen elämässä.

Jos ajatellaan kolmannen aallon feminismiä, joka on ollut aktiivisena vaikuttajan sukupuolikeskusteluun parin viimeisen vuosikymmenen aikana, ei väkivaltatyössä vallalla olevat sukupuolikäsitykset näkemykseni mukaan sovi sen kanssa yhteen. Käytännöt ovat lukkiutuneita ja käsittelevät parien ja perheiden tilanteita valmiiksi määriteltyjen asetelmien pohjalta sen sijaan, että ne huomioisivat sukupuolten moninaisuuden tuomaa vaihtelua ihmisten tilanteisiin. Tämä aiheuttaa vastakkain asettelua naisten ja miesten

välillä. Naisen ollessa uhri ja äiti, mies on ”syytetty”, jonka täytyy jaksaa taistella säilyttääkseen oikeutensa lapsiinsa. Yksi keino vastata tähän epätasa-arvoisuuteen olisi näkemykseni mukaan vahvistaa yhteistyötä eri organisaatioiden välillä. Tiiviimpi yhteistyö lastensuojelun kanssa voisi siirtää äitiyden päälle sysättyä vastuuta perheiden tilanteiden kannattelusta ammattilaisten harteille ja myös mahdollistaa isälle paremman informaation perheen tilanteesta sekä turvakodilla oleskelun aikana että sen jälkeen. Hoivaavalle isyydelle annettaisiin tällöin mahdollisuus myös erotilanteiden aikana, ja nainen saisi tilaa itselleen naisena ja yksilönä.

Yksilöllisen kohtaamisen tarve väkivaltatyössä tuli selvästi esiin kaikissa haastatteluisani. Osalla haastateltavista korostui se, kuinka merkityksellistä yksilöllinen huomiointi oli ollut ja toisilla taas sen epäonnistuminen. Yhtenäistä näille kokemuksille oli kuitenkin se, että väkivaltatyön rakenteet eivät olleet se tekijä, joka oli edesauttanut subjektiivisten kokemusten huomioinnissa. Sukupuolten vastakkaiset ryhmät luovat aukkoja väkivaltatyön herkkään asiakkaan kohtaamiseen, joita työntekijät joutuvat paikkaamaan. Naisten kohdalla luotetaan paljon äitiyden kannattelevan heitä vaikeuksien edessä, eikä tarvittavaa apua sen takia välttämättä kyetä järjestämään. Jussi-työ periaatteellisella tasolla on väkivaltaisille miehille suunnattua apua, minkä jyrkkyys voi muodostua kynnykseksi monille ihmisille. On myös huomioitava, että väkivaltaisesta parisuhteesta huolimatta, nainen ja mies voivat olla toisilleen merkityksellisiä, jolloin heidän asettaminen vastakkaisiin ryhmiin voi tuntua asiakkaista väärältä keinolta ratkaista ongelmia. Ilman työntekijöiden kykyä nähdä ihmiset näiden ennakko-oletusten takana, ei yksilöllistä kohtaamista tapahdu.

Yksilöllisen kohtaamisen lisäksi asiakkaiden kannalta merkityksellistä oli onnistunut kohtaaminen työntekijöiden kanssa henkilökohtaisella tasolla ja sen myötä muodostunut luottamuksellinen suhde. Tämä suhde pystyy muodostumaan siitä huolimatta, että väkivaltatyön käytäntöjä määrittävät rakenteet ovat jäykkiä eivätkä pysty kohtaamaan asiakasta hänen yksilöllisessä elämäntilanteessaan. Työntekijöillä oli tärkeä rooli rajoittuneiden sukupuolikäsitysten pehmentämisessä asiakkaiden kanssa työskennellessä, ja luottamuksen syntyminen perustuikin monin paikoin tähän uskallukseen ja tahtoon auttaa asiakasta, vaikka se olisikin rakenteiden vastaista. Luottamuksellisen ja avoimen suhteen muodostuminen ei ole myöskään kiinni työntekijän sukupuolesta, vaan arvostavalla

ja avoimella kohtaamisella luottamus syntyy myös naisen ja miehen väliseen asiakas-työntekijäsuhteeseen. En siis näe Jussi-työn perustumisen miehen miehelle tarjoamaan apuun olevan välttämätöntä, sillä hyvä asiakassuhde vaikuttaisi olevan kiinni enemmän työntekijän kyvystä nähdä asiakkaan yksilöllisten elämäkokemusten vaikutus hänen sen hetkiseen tilanteeseensa.

Integroitu työmenetelmä perustuu hyvin pitkälle työntekijöiden työn ja yhteistyön organisointiin ja se tuntuu sivuuttavan väkivaltatyön olennaisimman osan, eli asiakkaat. Yhdessäkään haastatteluistani ei noussut esiin sen käytäntöihin liittyviä myönteisiä puolia, ainoastaan kritiikkiä. Suurin kritiikki kohdistui perheiden kokonaisuuksien sivuuttamiseen. Parisuhdeväkivalta on aina väkivallan tekijästä johtuvaa, eikä muuta perhettä tule vastuuttaa siitä. Väkivalta tapahtuu kuitenkin perheessä tai parisuhteessa, eikä näkemykseni mukaan sen takia perhekokonaisuuksia tulisi sivuuttaa. Tämä ei ole merkityksellistä ainoastaan sen takia, että saadaan selvitettyä väkivallan tekijän vaikutus muuhun perheeseen, vaan myös siksi, että muu perhe on yhdessä elänyt väkivallan keskellä, kestänyt sen vaikutukset ja siksi myös heidän yhdessä selviytymistä tulisi tukea. Perhekokonaisuuksien pilkkomisessa näkyy miestapaisuuteen nojaava ajatus miehestä vaarallisenä väkivallan tekijänä, mutta se toimii myös turvakodilla muista äitiyden värittämisestä palveluista poiketen jättäessään huomiotta äidin vastuun lapsien hyvinvoinnista selviytymisvaiheessa. Perhekokonaisuudet pilkottaessa hävitetään samalla olennainen osa perheitä hajottavista tai vahvistavista tekijöistä.

Näen naisten ja miesten palveluiden erottamisessa ja käytäntöjen sukupuolittuneisuudessa ristiriitaisia viitteitä sukupuolijärjestelmään (ks. Julkunen 2010, Liljeström 1996). Osaltaan näen siinä sukupuolijärjestelmää purkavia käytäntöjä: miesten vääristyneeseen vallankäyttöön halutaan puuttua ja sitä varten on järjestetty apua väkivaltaisista tavoista eroon haluaville miehille. Miehen erottaminen muun perheen prosesseista puolestaan varmistaa, että alistetussa asemassa oleva nainen voi tehdä päätöksiä ilman miehen kontrolloivaa otetta. Toisaalta näen myös, että erottelulla ja sukupuolittuneilla käytännöillä ylläpidetään sukupuolijärjestelmää. Naisen äitiys korostuu turvakodin palveluissa ja ajatus miehen ulkopuolisuudesta vahvistaa kylmän ja etäisen vanhemman roolia. Tämä sopii niin Liljeström kuin Hirdmaninkin käsityksiin sukupuolijärjestelmästä, joista toinen näki sen perustuvan vanhemmuuden epätasaiseen jakautumiseen ja toinen

naisten ja miesten vastakkaisiin toisiaan täydentäviin ryhmiin jakamiselle. (ks. mt.)

En pysty paikallistamaan turvakodin väkivaltatyön rakenteista suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa sukupuolijärjestelmän teoriaa tukenutta sukupuolen jakoa sosiaaliseen ja biologiseen. Asiakkaiden jako tarjolla oleviin palveluihin vaikuttaisi olevan varsin yksi-oikoista. Joustavuus ja ymmärrys sosiaalisen sukupuolen moninaisuudesta on täysin työntekijöiden henkilökohtaisten käsitysten varassa. Jos työntekijä ei pysty huomioimaan sosiaalisen sukupuolen moninaisuuden merkitystä asiakkaan elämäntilanteelle, voi annettu apu olla tilanteeseen sopimatonta ja riittämätöntä. Uskonkin, että sukupuolijärjestelmän teoriaa ei ole omaksuttu turvakodeilla ja Jussi-työssä samalla tavalla, kun se on löytänyt paikkansa tasa-arvopolitiikan ohjenuorana ja sitä kautta mahdollisesti myös kulkeutunut muiden sosiaalipalveluiden rakenteisiin. Vaikka feministisissä liikkeissä kritisoidaankin sosiaalisen ja biologisen sukupuolen erottelua sen kahtia jakavan luonteen takia (ks. Julkunen 2010), näen, että väkivaltatyön rakenteiden reflektointi sen kautta voisi olla hedelmällistä. Se lisäisi herkkyyttä asiakkaan kohtaamiseen unohtamatta kuitenkaan ilmiön taustalla olevaa valtakeskustelua.

Naisten ja miesten väkivallan kokemukset ja määrittelyt ovat erilaisia (ks. Nyqvist 2004, 111). Kun tämän lisäksi pohditaan väkivallan kokemuksia intersektionaalisuuden ja itsenäisten subjektien yksilöllisten elämänpolkujen kautta, voidaan todeta, että väkivaltatyöllä on todellinen haaste kohdata kaikki asiakkaansa. Väkivallan kokemuksia on yhtä monta kuin on sen tekijöitä tai uhrejakin. Auttamiskeinojen perustaminen ennalta määritellylle työmallille tuntuu tällöin huonolta lähestymistavalta. Sekä oman tutkimukseni aineisto että esiin tuomani sukupuoleen liittyvä kirjallisuus puhuvat joustavien ja tilannekohtaisten väkivaltatyön palveluiden puolesta, eikä integroitu työmenetelmä pysty täyttämään näitä kriteereitä. Vaikka integroitu työmenetelmä järjesteleekin pääasiassa työntekijöiden välistä yhteistyötä, ja osaksi juuri sen takia, se on muodoltaan sellainen, joka ei jätä paljon liikkumavaraa asiakkaiden tarpeelle. Näen asiakkaiden yksilöllisen tarpeen kohtaamisen olevan tärkeää kaikessa väkivaltatyössä, mutta sen roolin kasvavan erityisesti väkivaltaan syyllistyneiden palveluiden kohdalla. Jos asiakasta ei pystytä kohtaamaan oikealla tavalla, voi apu jäädä antamatta.

Ne periaatteet, joiden pohjalta turvakodit ja Jussi-työ toimivat, vaikuttaisivat olevan epäselviä. Ne eivät näytä toteuttavan suoraan feminististen näkemysten mukaista sukupuolipolitiikkaa, mutta toisaalta ne eivät myöskään täytä perhekonfliktisen työn näkökulmiakaan, joissa keskeistä on koko perheen huomioon ottaminen, lastensuojelullinen näkökulma ja yhteistyö muiden auttavien tahojen kanssa. (ks. Heinänen 1992, 84–88). Nämä perhekonfliktisen näkökulman keskiössä olevat periaatteet ovat näkemykseni mukaan juuri ne väkivaltatyön osa-alueet, jotka haastateltavieni asiakasprosesseissa jäivät vajaiksi. Turvakotien ja väkivaltatyön alun kehittämisvaiheessa tärkeiksi katsotut piirteet vaikuttaisivat siis edelleen olevan tärkeitä, mutta käytännöt eivät pysty vastaamaan niihin. Integroitu työmalli on kehitetty vastaamaan nais-, mies- ja lapsityöntekijöiden yhteistyön tarpeeseen, mutta vaikuttaisi, että tarve perheiden ongelmien yhteiselle käsittelylle olisi suurempi kuin vain työmallin mukaiset työntekijöiden yhteiset palaverit. Jos taas puolestaan yhteistyötä muiden auttajatahojen kanssa parannettaisiin, voisi sen kautta myös lastensuojelullinen näkökulma vahvistua. Väkivaltatyön kohtaamien perheiden avuntarve ei näyttäisi siis juurikaan muuttuneen periaatteiltaan vuosikymmenten saatossa ja siksi näkisin, että turvakotityön alussa määriteltyjen periaatteiden läpikäymisestä voisi olla hyötyä. Integraation tarve väkivaltatyössä on ilmeinen, mutta sen täytyisi olla tämänhetkistä laajempaa ja perusteellisempaa.

Suomalaisessa parisuhdeväkivallan tutkimuksessa on käyty paljon keskustelua perhekonfliktisen ja feministisen näkökulmien välillä. Nämä kaksi näkökulmaa nähdään vaihtoehtoisina ja vastakkaisina. Vaikka feministiset näkökulmat parisuhdeväkivallan tarkastelussa ovatkin tärkeitä ja feministinen sukupuolen tarkastelu antaa paljon ongelman tarkastelulle, näen, että niille annetaan parisuhdeväkivallan kontekstissa usein todella jyrkkiä ja lukkiutuneita muotoja. Toisaalta perhekonfliktinen näkökulma ei vastuuta väkivaltaan syylistynyttä teoistaan ja sitä kautta saattaa vaikeuttaa kaikkien tilanteen osapuolten avunsaantia. Ajattelen, että väkivaltatyössä tulisi pyrkiä sukupuolisensitiivisempään työskentelyyn, jossa sukupuolen kulttuurisesti ja sosiaalisesti muodostuneet rajapinnat huomioidaan, mutta yksilön niiden ympärille muodostamia merkityksiä ei lukitaisi. Väkivaltatyön saadessa feministisiä piirteitä, se voi silti olla huomioon ottavaa ja herkkää kummankin sukupuolen kannalta.

Turvakotien ja Jussi-työn palveluissa nais- ja miestapaisuudet (ks. Husso 2003) vaikut-

taisivat määrittävän rakenteita ja käytäntöjä paljon. Nais- ja miestapaisuudet tuovat esiin paljon tärkeitä näkökulmia parisuhdeväkivallan tarkastelussa, joita ilman ilmiön kulttuuriset piirteet eivät ehkä tulisi esiin. Nais- ja miestapaisuuden vahva vaikutus rakenteisiin ja käytäntöihin aiheuttaa kuitenkin työhön paljon lukkiutumia, jotka ovat vastaisia feminististen teorioiden ajatuksille sukupuolen moninaisuudesta ja intersektionaalisuudesta. Pohdinkin, miten näitä tapaisuuksia tulisi väkivaltatyössä käsitellä, jotta niiden merkitykset tulisivat esiin ilman, että ne muodostavat vahvoja asiakkaan kohtaamiseen vaikuttavia lukkiutumia. Tämä saa minut palaamaan takaisin ajatukseen väkivaltatyössä tarjottavien palveluiden refleктоimisesta sosiaalisen ja biologisen sukupuolen kautta. Näen, että tämän kautta väkivaltatyössä pystyttäisiin säilyttämään feministisiä ajatuksia vallan jakautumisesta ja parisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuudesta, mutta samalla sitä voitaisiin toteuttaa sukupuolisensitiivisesti asiakkaiden yksilöllisyys huomioon ottaen.

Sukupuolisensitiivisyydellä väkivaltatyössä ei ainoastaan parannettaisi asiakkaiden kohdatuksi tulemisen kokemuksia, vaan sen kautta väkivaltatyön käytännöt olisivat myös kestävämpiä. Koska käsitykset sukupuolesta muuttuvat ajan ja paikan myötä (ks. Rossi 2010, 23), täytyy käytännöt pitää elävinä. Samat auttamiskeinot eivät välttämättä toimi eri puolilla maailmaa, tai edes yhtä maata, joten käytäntöjen herkkyys tilanteiden yksilöllisyydelle olisi tärkeää. Hylkäämällä tiukat sukupuoleen liittyvät ennako-oletukset ja ottamalla toiminnan perustaksi sukupuolisensitiivisyyden ei pystyttäisi vastaamaan ainoastaan asiakkaiden yksilöllisiin tilanteisiin tässä ajassa, vaan auttamisen keinot muuntuisivat luonnollisesti myös ajan saatossa muuttuvia laajempia sukupuolikäsityksiä vastaaviksi. Joustavuus ja herkkyys väkivaltatyön rakenteissa ja käytännöissä ei siis ainoastaan vastaisi yksilöiden tarpeeseen, vaan myös yhteiskunnan muutokseen.

Tärkeä jatkotutkimuksen paikka olisikin selvittää, miten turvakodin ja Jussi-työn työntekijöiden yhteistyötä saataisiin organisoitua siten, että sen muodot tukisivat asiakkaiden yksilöllisiä tilanteita. Pohdin, täytyykö nais-, mies- ja lapsityöntekijöiden yhteistyön ja heidän asiakkaidensa kanssa tekemän yksilötyön olla onnistuakseen niin kaavamaisesti suunniteltua, kuin integroidussa työmallissa. Pystyttäisiinkö perheiden tilanteisiin parhaiten vastaavia auttamiskeinoja ja työn rytmitystä pohtimaan jokaisen asiakasperheen kohdalla erikseen sekä asiakasprosessien alussa että työskentelyn edetessä? Jos asiak-

kaiden tilanne niin vaatii ja sallii, voitaisiinko mies ottaa kiinteämmin osaksi muun perheen kanssa tehtävää väkivaltatyötä? Ennalta tehdyt rajaukset työn muotoihin helpottavat työntekijöitä hahmottamaan prosessien etenemistä, mutta näen, että tilannekohtaisilla suunnitelmilla päästäisiin väkivaltatyössä parempiin tuloksiin ja mahdollisesti myös nopeammin. Sitä, mitä tällainen yhteistyö ja yksilöllisten tarpeiden kartoittaminen vaatii on se, mikä jatkotutkimuksen tulisi selvittää.

Keskustelut parisuhdeväkivallan perhekonfliktisen selitysmallin ja naisiin kohdistuvan väkivallan välillä ovat muuttaneet turvakotien toimintaa vuosikymmenien saatossa. Näen siksi, että tämän keskustelun tulisi jatkua edelleen. Aineistoni perusteelta voi todeta, että reflektointia ilmiön ympärillä tulisi tehdä, jos ei sen syistä, niin sen käsittelyta-voista. Vaikka en näe parisuhdeväkivaltaa perhekonfliktisena ilmiönä, näen silti, että sen ongelmaa tulisi käsitellä koko perhe huomioon ottaen. Jotta käytännöt pysyvät herkkinä ihmisten tarpeelle, tulee niitä ohjaavan keskustelun ja tutkimuksen noudattaa itsereflektiivisyyden periaatetta, jonka kautta käytännöt joutuvat jatkuvan kritiikin ja perustelun kohteeksi. Reflektion myötä käytännöt pysyvät elävinä ja sen myötä herkkinä niin perheiden kuin yksilöidenkin elämäntilanteille. Uskon tällä olevan myös vaikutusta väkivaltatyön palveluiden tasapainoon: jatkuvan keskustelun myötä jyrkkiä ja lukkiutuneita asiakkaiden palvelun saantiin vaikuttavia käytäntöjä ei pääse syntymään jokaisen asiakasprosessin tarjotessa uutta pohjaa keskustelun käymiselle.

Tutkimustuloksissani merkittävänä esiin nousseena väkivaltatyön kehittämiskohtana oli yhteistyö muiden sosiaalipalveluiden kanssa. Jotta yhteistyötä voitaisiin rakentaa kestävästi, tulee kiinnittää huomiota väkivaltatyön ja muiden sosiaalipalveluiden taustavaikutuksiin. Kurosen ym. (2004, 5) mukaan toisen aallon feministisellä sukupuolten tasa-arvon ideologialla voi olla vaikutuksensa sosiaalipalveluiden rakenteisiin, minkä myötä sukupuolikysymyksiä sivuutettaisiin. Jos näin on, eroaa turvakotien ja Jussi-työn taustavaikutukset niistä radikaalisti. Uskon kuitenkin, ettei tasa-arvon ideologia ole palveluiden vankka perusta, vaan ennemmin rakenteisiin vaikuttava jäännös menneiltä ajoilta. Jotta yhteistyötä voitaisiin rakentaa, tulisi näkemykseni mukaan jonkinlaista yhteistä linjausta saada sukupuolikysymysten käsittelylle. Mikäli väkivaltatyötä pystyttäisiin viemään sukupuolisensitiivisempään suuntaan, voisi sille löytyä paremmin yhtymäkohtia muiden sosiaalipalveluiden kanssa. Tämän myötä myös voitaisiin vaikuttaa muiden

sosiaalipalveluiden kehitykseen sukupuolikysymyksissä ja löytää yhä enemmän yhteistä maaperää.

Väkivaltatyön tutkimuksessa ja kehittämisessä tulisikin näkemykseni mukaan tulevaisuudessa huomioida vahvemmin tuotetun tiedon ja käytäntöjen yhteensopivuus muiden sosiaalialan sektoreiden kanssa. Koska turvakodit ja niissä tehtävä väkivaltatyö nähdään nykyisin sosiaalipalveluiden yhtenä erityisosaamisalueista (ks. Säävälä ym. 2006, 57), tulisi palveluiden kehittämistä linjauksena muiden sosiaalipalveluiden kehittämisen kanssa olla yhtenä tavoitteista. Jotta väkivaltatyö olisi tehokasta ja vaikuttavaa, tämä yhteensopivuus on ehdotonta. Näin asiakkaiden prosessit saataisiin etenemään jatkumon tavoin, eikä heidät yksin jättäviä aukkoja palveluiden väleille pääsisi syntymään. Lastensuojelussa on kehitetty väkivallan tunnistamisen ja käsittelyn keinoja, mutta se on tapahtunut hyvin pitkälti organisaation sisällä. Kehittämällä väkivaltatyön ja lastensuojelun palveluita rinnakkain pääsisivät organisaatiot hyötymään toistensa erityisosaamisesta ja luomaan pohjaa yhteen sovitettaville palveluille. Vaikka väkivaltatyön yhteistyön sujuvuus myös muiden organisaatioiden kanssa on tärkeää, näen, että yhteys lastensuojelun kanssa on ensisijaisen tärkeää, sillä turvakotien asiakkaista suuri osa on lapsia ja heidän vanhempiaan.

Tutkimuksen ollessa aina poliittista toimintaa (Hugman 2009, 150) väkivaltatyön sukupuoleen liittyvien käytäntöjen esiin tuominen on merkityksellistä. Ensi- ja turvakotien liitto on aktiivisella tutkimuksellaan vaikuttaja yhteiskunnallisella tasolla käytävään keskusteluun parisuhdeväkivallasta ja siten myös siihen, miten ihmiset perustelevat tekemiään valintoja. Väkivaltatyössä vallitsevat sukupuolikäsitykset eivät siis ainoastaan vaikuta sen asiakkaisiin ja heidän kohdatuksi tulemiseensa yhteiskunnallisella tasolla, vaan muiden kanavien kautta ne voivat vaikuttaa jokaisen yhteiskunnan jäsenen elämään. Näitä käsityksiä sekä niiden vahvuuksia ja ongelmakohtia esiin tuomalla on siis myös yhteiskunnaisesti merkittävä tehtävä, sillä sen kautta voidaan tarjota ihmisille tietoa siitä, mistä heidän käsityksensä ovat peräisin. Vaikka koen asemani tässä tutkimuksessa olleen asiakkaiden puolestapuhuja, näen muodostamallani tiedolla olevan merkitystä, jolla on vapauttava vaikutus väkivaltatyön tekijöille ja mahdollisesti myös laajemmin yhteiskunnassa.

Vaikka haastatteluissani toistui selkeästi samat teemat, tuoden usein vielä esiin samat ongelmat, on silti tärkeää huomioida aineistoni vähyys. Neljä haastattelua voi antaa kuvan palveluiden toimivuudesta, minkä koen aineistoni hyvin tehneenkin, mutta niiden perusteelta voidaan kuitenkin vain vetää suuremmat linjat. Jotta tutkimukseni tulokset voisivat olla hyödyksi käytännön työlle, tulee niitä vielä jalostaa paljon eteenpäin. Haastattelujen väljä teemoittelu tarjosi kuitenkin erittäin monipuolisen aineiston, sillä se kannusti haastateltavia kertomaan kokemuksistaan siinä järjestyksessä kun se oli heille luontevinta. Erilaiset prosessin aikana nousseet ajatukset ja tunteet tulivat tällöin esiin heidän kertomuksissaan itsestään. Haastattelujen onnistumisen myötä saavutettu perusteellisuus olisi mahdollistanut myös toisen kontekstivalinnan ja silti kattavan määrän hyödyllistä tietoa. Näen kuitenkin tekemieni kontekstivalintojen tuottaneen monipuolisuuden kokonaisuuden, jonka tietoa on tulevaisuudessa helppo hyödyntää.

Oman positioni ja kysymyksenasetteluni takia näen tutkimukseni suhteen muuhun tutkimukseen olevan enemmän näkökulmia avaava kuin täydentävä. Työni tavoitteena oli tuoda esiin asiakkaiden kokemuksia integroidun työmallin toimivuudesta. Tämän tavoitteen näen onnistuneen hyvin ja uskon väkivaltatyön ammattilaisten pystyvän nostamaan esiin tutkimuksestani sellaisia näkökulmia, joita en ole itse pystynyt. Koska katselen väkivaltatyötä henkilönä, joka ei sitä ole koskaan käytännössä tehnyt, toivon tutkimukseni tuottaneen sellaista tietoa ja uusia näkökulmia, joihin ei ainoastaan käytännön työn tekijöiden, vaan myös tutkimuksen on helppo tarttua. Tällöin ”ulkopuolisesta” positios-tani on ollut hyötyä. Jotta edellä mainitsemiani väkivaltatyön käytäntöjä pystyttäisiin kehittämään kestäviksi ja tehokkaiksi, tulisi käytännössä väkivaltatyötä tekevien näkemys työmenetelmän haasteista selvittää. Tällöin toimivia osia menetelmästä voitaisiin säilyttää ja niiden ympärille rakentaa uusia, asiakkaiden tarpeita paremmin vastaavampia käytäntöjä.

Lähteet

- Aalto, Ilana 2013: Miesvanhemmuus isyyden ajassa. *Naistutkimus – kvinnonforskning* 1/2013. 44–49.
- Alasuutari, Maarit 2009: Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.): Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino. Tampere. 145–162. 2. painos. 1. painos 2005.
- Alasuutari, Pertti 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino. Tampere.
- Anttila, Pirkko 1996: Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Akatiimi. Helsinki.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2010: Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 26–44. 3. uudistettu painos. 1. painos 2001.
- Forsberg, Hannele 2012: Johdatus kirjan käsitemaailmaan. Teoksessa: Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaraniemi, Leena (toim.): Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Vastapaino. Tampere. 7–21.
- Habermas, Jürgen 1976: Tieto ja intressi. Teoksessa: Tuomela, Raimo & Patoluoto Ilkka (toim.): Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet 1. Gaudeamus. Helsinki. 118–141.
- Heinänen Aira 1992: Lapsen tasa-arvoa tavoittamassa. Ensi- ja turvakotien liiton historiikki 1945–1990. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu n:o 13. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki.
- Heinänen, Aira 2002: Ensikodin kasvutarina 1942–2002. Helsingin ensikoti 60 vuotta. Helsingin ensikoti ry. Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki.
- Hirvonen, Ari 2006: Ettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa: Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 31–49.
- Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja 2002: Paha ihmisyyden ja ammatillisen auttamisen haasteena. Teoksessa: Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna (toim.): Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Ps-kustannus. Jyväskylä. 8–17.
- Husso, Marita 2003: Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Vastapaino. Tampere.
- Huttunen, Rauno 2012: Jürgen Habermas – Tiedonintressit ja kommunikatiivisen toiminnan teoria. Teoksessa: Aittola, Tapio (toim.): Kasvatussosiologian suunnannäyttäjät. Gaudeamus. Helsinki. 207–227.
- Jokinen, Arto 2010: Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Teoksessa: Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.): Käsikirja sukupuoleen. Vastapaino. Tampere. 128–139.
- Julkunen, Raija 2010: Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Vastapaino. Tampere.
- Kantola, Johanna 2007: Valtio. Teoksessa: Kantola, Johanna & Valenius, Johanna (toim.): Toinen maailmanpolitiikka. 10 käsitettä feministiseen kansainvälisten suhteiden tutkimukseen. Vastapaino. Tampere. 35–59.

- Keskinen, Suvi 2004: Katkokset ja jatkumot feministisessä sosiaalityökeskustelussa. Teoksessa: Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist Leo & Petrelius, Päivi (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. PS-kustannus. Jyväskylä. 19–45.
- Keskinen, Suvi 2005: Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere university press. Tampere.
- Kotanen, Riikka 2013: Näkymättömästä näkökulmaksi. Parisuhdeväkivallan uhrit ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2013:5. Unigrafia. Helsinki.
- Krok, Suvi 2008: Vähävarainen yksinhuoltajaäiti etuusjärjestelmässä. Teoksessa: Jokinen, Arja & Juhlia, Kirsi (toim.): Sosiaalityö aikuisten parissa. Vastapaino. Tampere. 145–174.
- Kullberg, Christian 2002: Gender and Social Work: Research on Gender Differences in the Treatment of Clients in Welfare Institutions. Teoksessa: Gruber, Christine & Stefanov, Helga (toim.). Gender in Social Work. Promoting Equality. Russel House Publishing. Dorset. 106–118.
- Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist Leo & Petrelius, Päivi 2004: Sukupuolistunut ja sukupuoliaton sosiaalityö. Teoksessa: Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist Leo & Petrelius, Päivi (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. PS-kustannus. Jyväskylä. 5–18.
- Kuula, Arja 2006: Yksityisyydensuoja tutkimuksessa. Teoksessa: Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 124–140.
- Kuula, Arja 2011: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Tampere. 2. uudiestettu painos. Alkuperäinen teos 2006.
- Laine, Terhi 2005: Turvakotityön käytännöt. Asiantuntijuus ja sukupuolen merkitykset. Yliopistopaino. Helsinki.
- Laine, Terhi 2006: Asiakastyö turvakodissa. Ammatillisuutta avoimessa tilassa ja asiakkaiden ”imussa”. Teoksessa: Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Ps-kustannus. Jyväskylä. 117–136.
- Laitinen, Merja & Kemppainen, Tarja 2010: Asikkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa: Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.): Asiakkuus sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki. 138–177.
- Lempiäinen, Kirsti 2003: Sosiologian sukupuoli. Vastapaino. Tampere.
- Liljeström, Marianne 1996: Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa: Koivunen, Anu & Liljeström Marianne (toim.): Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere. 43–60.
- Mehtola, Sirkku 2006: Verkostot auttamisen tukena. Teoksessa: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. 93–103.
- Nousiainen, Kevät 2001: Transformative Nordic Welfarism: Liberal and Communitarian Trends in Family and Market Law. Teoksessa: Nousiainen, Kevät & Ginnarsson, Åsa & Lundström, Karin & Niemi-Kiesiläinen, Johanna (toim.): Responsible Selves. Women in the Nordic legal culture. Ashgate. Hants. 25–70.
- Nyqvist, Leo 2001: Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos: Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Ensi- ja turvakotien liitto. Helsinki.
- Nyqvist, Leo 2004: Sukupuoli perheväkivallan ammatillisissa kohtaamisissa. Teoksessa: Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3.vuosikirja 2004. Ps-

- kustannus. 101–130.
- Ojuri, Auli 2006: Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotienliiton julkaisu 35. 16–39.
- Oranen, Mikko 2001: Juuret, raamit ja numerot – Lapsen aika projektina. Teoksessa: Oranen, Mikko (toim.): Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. 13–40.
- Oranen, Mikko & Keränen, Eija 2006: Lasten auttaminen. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. 63–83.
- Oranen, Mikko & Laaksamo, Elli-Maija 2003: Lapsikeskeinen väkivaltatyö turvakodeissa. Teoksessa: Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (toim.): Lapset, perhe ja väkivaltatyö. WSOY. Helsinki.
- Palmu, Antti 2006: Neljä teesiä miestyöstä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 36. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. 72–78.
- Pehkonen, Pirjo 2003: Naisen puolesta, ei miestä vastaan. Suomalainen naisliike väkivaltaa vastustamassa. Yliopistopaino. Joensuu.
- Petreljus, Päivi 2005: Sukupuoli ja subjektiivisuus sosiaalityössä. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Pietarinen, Juhani 2002: Eettiset perusvaatimukset. Teoksessa: Karjalainen, Sakari, Launis, Veikko, Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Gaudeamus. Tampere. 58–69.
- Pohjola, Anneli 2010: Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa: Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.): Asiakkuus sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki. 19–74.
- Pösö, Tarja 2012: Epilogi. Teoksessa: Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaranieniemi, Leena (toim.): Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Vastapaino. Tampere. 169–173.
- Rossi, Leena-Maija 2010: Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa: Saresm, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.): Käsikirja sukupuoleen. Vastapaino. Tampere. 21–38.
- Ruohonen, Marita 2006: Perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn kehitys Suomessa. Teoksessa: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. 9–15.
- Säävälä, Hannu & Nyqvist, Leo 2006: Miestyö. Teoksessa: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. 40–62.
- Säävälä, Hannu & Pohjoisvirta, Riitta & Nyqvist, Leo & Keinänen, Eero & Salonen, Santtu 2006: Miesten väkivaltatyön organisointi. Teoksessa: Säävälä, Hannu & Pohjoisvirta, Riitta & Nyqvist, Leo & Keinänen, Eero & Salonen, Santtu (toim.): Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulun ensi- ja turvakoti ry. Oulu. 57–84.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. uudistettu painos. 1. painos 2002. Tammi. Helsinki.
- Vainio, Jari 2006: Ryhmätyöskentely. Teoksessa: Säävälä, Hannu & Pohjoisvirta, Riitta & Nyqvist, Leo & Keinänen, Eero & Salonen, Santtu (toim.): Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulun ensi- ja turvakoti ry. Oulu. 111–136.
- Väänänen, Kristiina 2011: Miten selviytyä väkivallasta? Teoksessa: Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.): Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Ensi ja turvakotien

liitto. Helsinki. 109–132.

Elektroniset lähteet:

- Abrahams, Hilary 2010: Rebuilding Lives After Domestic Violence: Understanding Long-Term Outcomes. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/detail.action?docID=10446986>. Viitattu 21.2.2015.
- Abrahams, Hilary & Humphreys, Cathy 2007: Supporting Women After Domestic Violence: Loss, Trauma and Recovery. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10196773&ppg=7>. Viitattu 7.1.2015.
- Allen, Sarah & Daly, Kerry & Ball, Jessica 2012: Fathers Make a Difference in Their Children's Lives: A Review of the Research Evidence. Teoksessa: Ball, Jessica & Daly, Kerry J. (toim.): Father Involvement in Canada: Diversity, Renewal and Transformation. 50–88. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10618834&p00=father+family&ppg=69>. Viitattu 4.2.2015.
- Connell, Raewyn 2011: Masculinity Research and Global Society. Teoksessa: Ngan-Ling Chow, Esther & Texler Segal, Marcia & Lin, Tan (toim.): Advances in Gender Research Volume 15: Analyzing Gender, Intersectionality and Multiple Inequalities: Global-transnational and Local context. 51–73. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10482209&p00=gender+differences&ppg=16>. Viitattu 3.2.2015.
- Dowd, Nancy E. 2010: Man Question. Male Subordination and Privilege. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10425202&ppg=8>. Viitattu 4.12.2015.
- Dutton, Donald G. 2006: Rethinking Domestic Violence. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10214470&ppg=16>. Viitattu 2.2.2015.
- Ensi- ja turvakotien liitto: <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/vakivaltatyo/lapsityo/>. Viitattu 5.11.2014.
- Hearn Jeff & Kimmel, Michael S. 2006: Changing Studies on Men and Masculinities. Teoksessa: Davis, Kathy & Evans, Mary & Lorber, Judith (toim.): Handbook of Gender and Woman's Studies. Julkaistu Internetissä 2009. http://www.sage-reference.com.login.ezproxy.ulapland.fi/view/hdbk_genderstudy/n4.xml. Viitattu 20.11.2014.
- Hester, Marianne & Pearson, Chris & Harwin Nicola 2006: Making an Impact: Children and Domestic Violence – A Reader (2nd edition). <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/detail.action?DocID=10182488>. Viitattu 5.12.2014.
- Hugman, Richard 2009: Social Work Research and Ethics. Teoksessa: Shae, Ian & Briar-Lawson, Katharine & Orme, Joan & Ruckdeschel, Roy (toim.): SAGE Handbook of Social Work Research. 149–163. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10568229&ppg=6>. Viitattu 8.12.2014.
- Humphreys, Catherine & Stanley, Nicky 2006: Multi-Agency and Multi-Disciplinary Work. Barriers and Opportunities. Teoksessa: Humphreys, Catherine & Stanley, Nicky (toim.): Domestic Violence and Child Protection: Directions for Good

- Practice. 36–49. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10141125&p00=women%27s+aid&ppg=36>. Viitattu 24.1.2015.
- Janovicek, Nancy 2007: No Place to Go: Local Histories of Battered Women's Shelter movement. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10214487&ppg=12>. Viitattu 24.1.2015.
- Jäppinen, Maija 2015: Väkivaltatyön käytännöt, sukupuoli ja toimijuus: Etnografinen tutkimus lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden auttamistyöstä Venäjällä. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/144319>. Viitattu 21.2.2015.
- Lorber, Judith 2011: Strategies of Feminist Research In a Globalized World. Teoksessa: Ngan-Ling Chow, Esther & Texler Segal, Marcia & Lin, Tan (toim.): *Advances in Gender Research Volume 15: Analyzing Gender, Intersectionality and Multiple Inequalities: Global-transnational and Local context*. 35– 49. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10482209&p00=gender+differences&ppg=16>. Viitattu 3.2.2015.
- McKie, Linda 2005: Families, violence and social change. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10172346&ppg=1>. Viitattu 20.11.2014.
- Mullender, Audrey 1996: Rethinking Domestic Violence. The Social Work and Probation Response. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10058056&p00=women%27s+aid&ppg=8>. Viitattu 23.1.2015.
- Ojuri, Auli 2004: Väkivalta naisen elämän varjona: Tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111131011>. Viitattu 7.1.2015.
- Oliver, Paul 2010: Student's Guide to Research Ethics (2nd Edition). <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/detail.action?docID=10403994>. Viitattu 15.12.2014.
- Parton, Nigel & Kirk, Stuart 2009: The nature and purpose of social work. Teoksessa: Shae, Ian & Briar-Lawson, Katharine & Orme, Joan & Ruckdeschel, Roy (toim.): *SAGE Handbook of Social Work Research*. 23–36. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10568229&ppg=1>. Viitattu 2.2.2015.
- Radford, Jill & Harne, Lynne 2008: Tackling Domestic Violence: Theories, Policies and Practice. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10256399&ppg=1>. Viitattu 20.11.2014.
- Reeb, Ben T. & Conger, Katherine J. 2010: Paternal Depression, Family Relationships and Offspring Functioning: Processes of Risk During Adolescence. Teoksessa: Leyton, Chelsea H. (toim.): *Fatherhood: Roles, Responsibilities and Rewards*. 29–47. <http://site.ebrary.com.login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/detail.action?docID=10671291&p00=father+family>. Viitattu 4.2.2015.
- Refuge 2014: Annual Report and Financial Statements 2013-2014. <http://www.refuge.org.uk/files/Refuge-annual-report-2013-2014.pdf>. Viitattu 25.1.2015.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009: Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinninjärjestämiseksi. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>. Viitattu 1.12.2014.
- Törmä, Sinikka & Tuokkola, Kati: Jussi-työ. Miesten perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön ulkoinen arviointi. <http://ensijaturvakotienliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/befafbdc306e324d5c56650f52ead04a/1416483014/appli>

cation/pdf/3594010/JUSSI-ARVIOINTITUTKIMUS.pdf. Viitattu: 20.11.2014.
Ünüvar, Perihan 2010: The Changing Role of Fathers. Teoksessa: Leyton, Chelsea H.
(toim.): Fatherhood: Roles, Responsibilities and Rewards. 125–146.
[http://site.ebrary.com/login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?
docID=10671291&p00=men+violence+fatherhood&ppg=139](http://site.ebrary.com/login.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland/reader.action?docID=10671291&p00=men+violence+fatherhood&ppg=139). Viitattu
25.1.2015.